

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

11
DERS KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİ

11

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

11

DERS KİTABI

YAZARLAR

Mehmet Fatih MÜLAYİM

Recep TOKGÖZ

Seçkin BALKESEN

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAZIRLAYANLAR

- Program Geliştirme Uzmanı:** Seçil YILDIRIM PALABIYIK
Program Geliştirme Uzmanı: Bilgen KERKEZ
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı: İlkay ÜÇGÜL ÖCAL
Rehberlik Uzmanı: Zahide Merve KÜÇÜKÇELİK
Grafik Tasarım Uzmanı: Arife ŞENEL
Grafik Tasarım Uzmanı: Nihal ŞİMŞEK
Görsel Tasarım Uzmanı: Şelda ÜLKÜSOY

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

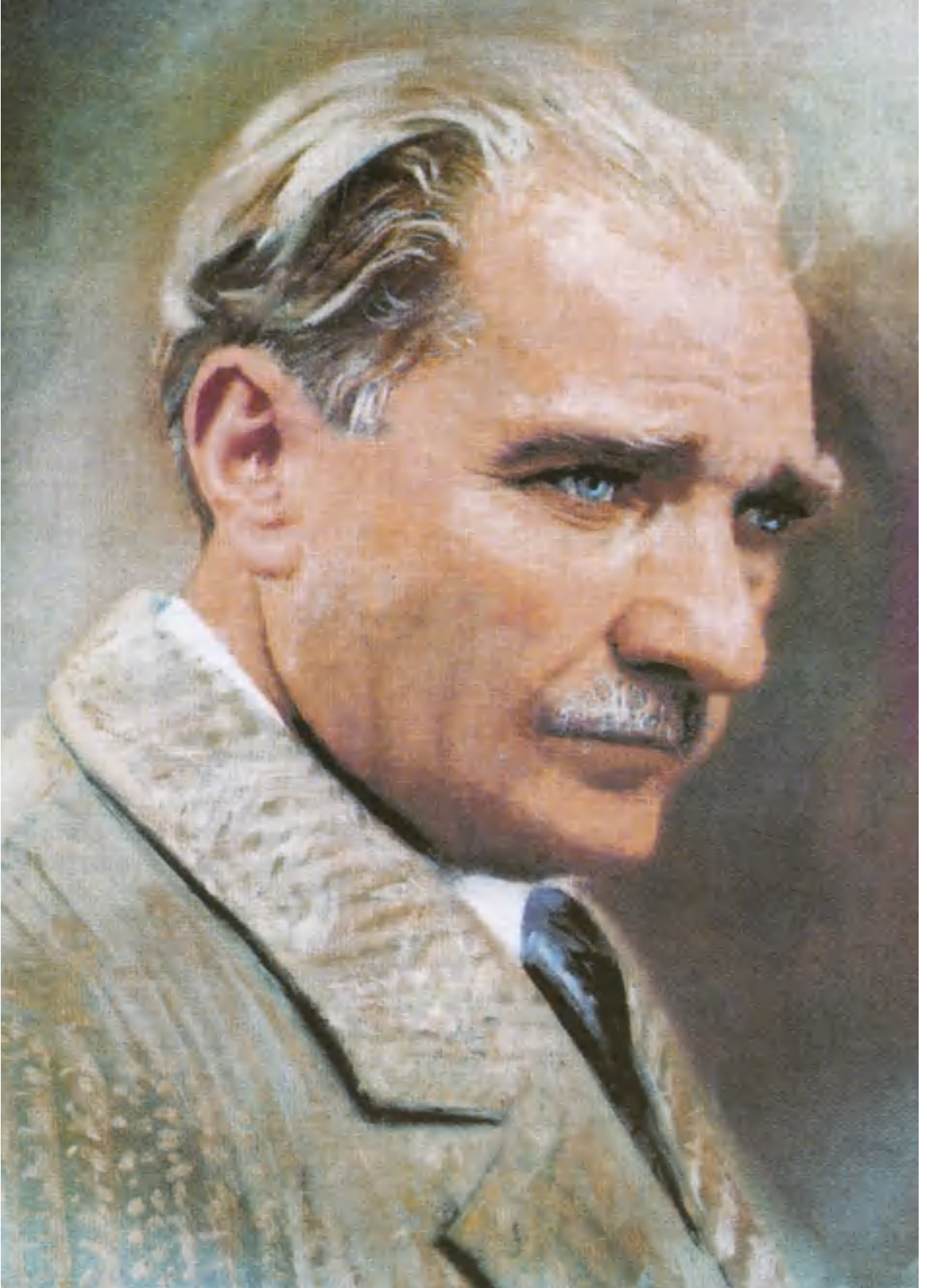
Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIN TANITIMI.....	10
-----------------------	----

1. ÜNİTE

HİKÂYE	13
1. Metin	14
OKUMA ÇALIŞMALARI	14
2. Metin	19
3. Metin	24
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	31
YAZMA ÇALIŞMALARI	31
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	32

2. ÜNİTE

ŞİİR	39
1. Metin	40
OKUMA ÇALIŞMALARI	40
2. Metin	43
3. Metin	46
4. Metin	48
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	51
YAZMA ÇALIŞMALARI	51
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	52

3. ÜNİTE

MASAL-FABL	59
1. Metin	60
OKUMA ÇALIŞMALARI	60
2. Metin	65
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	70
YAZMA ÇALIŞMALARI	70
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	71

4. ÜNİTE

GEZİ YAZISI	75
Metin	76
OKUMA ÇALIŞMALARI	76
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	82
YAZMA ÇALIŞMALARI	82
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	83

5. ÜNİTE

ROMAN	87
1. Metin	88
OKUMA ÇALIŞMALARI	88
OKUMA ÇALIŞMALARI	88
2. Metin	94
3. Metin	100
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	107
YAZMA ÇALIŞMALARI	107

6. ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	108
TİYATRO	113
1. Metin	114
OKUMA ÇALIŞMALARI	114
2. Metin	121
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	128
YAZMA ÇALIŞMALARI	128

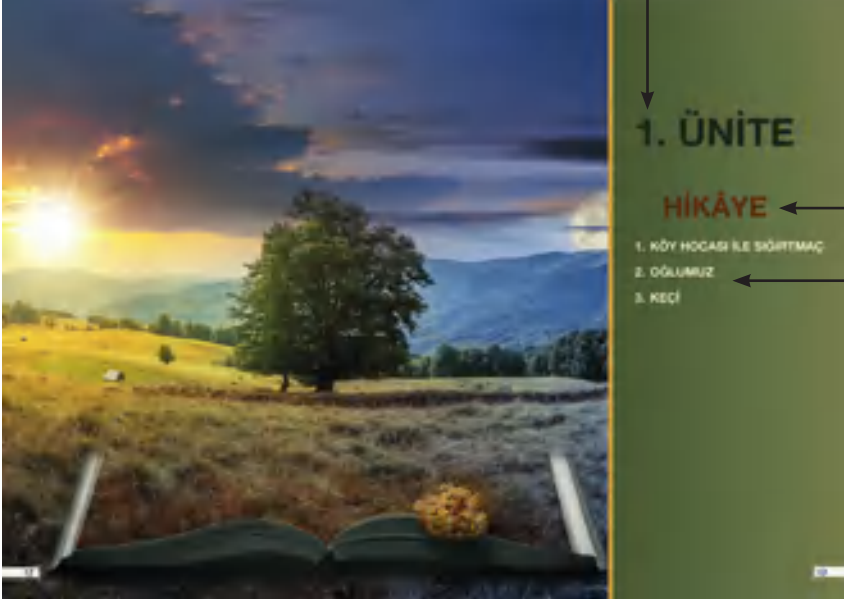

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	129
CEVAP ANAHTARI	132
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	133
KAYNAKÇA	135

KİTABIN TANITIMI

Ünite numarasını gösterir.

Ünite adını gösterir.

Ünitede yer alan metinleri gösterir.

Metin üzerinde yapılacak okuma çalışmalarını gösterir.

Metne dikkat çekmek ve merak uyandırmak için yapılacak ön çalışmayı gösterir.

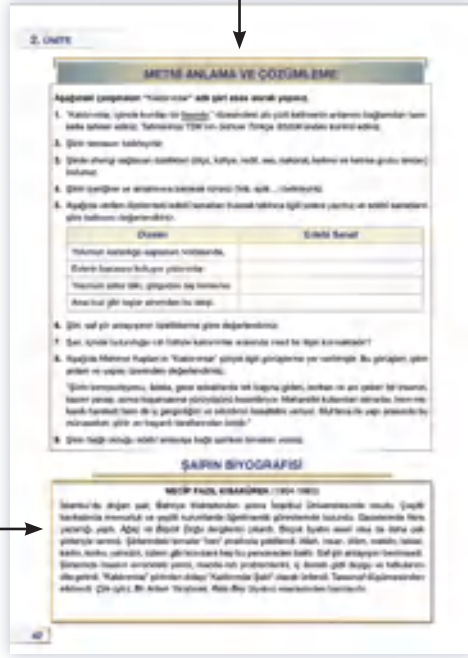
Metinde geçen anlamı bilinmeyen bazı kelime ve kelime gruplarını gösterir.

İşlenecek metni gösterir.

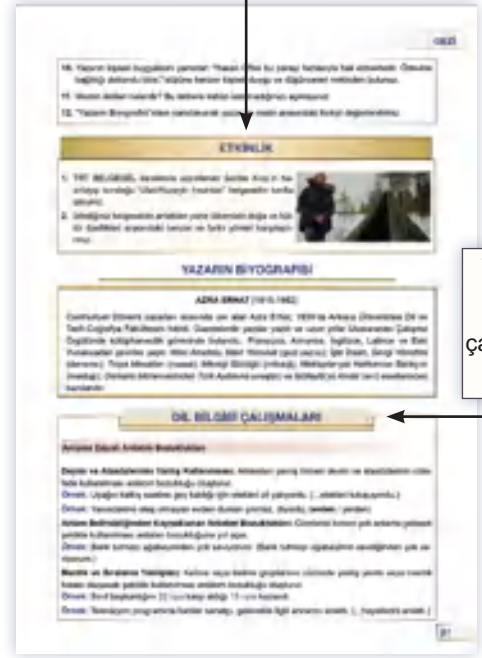
Metin ve metin türü ile ilgili temel bilgileri gösterir.

Metne yönelik çalışmaları gösterir.

Ünitede yapılacak etkinliği gösterir.

Yapılacak dil bilgisi çalışmalarını gösterir.

Metnin yazarının/şairinin biyografisini gösterir.

Ünitede kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik çalışmaları gösterir.

Yazma çalışmalarına dair tanıtıcı bilgileri ve uygulama faaliyetlerini gösterir.

Sözlü iletişim çalışmalarına dair tanıtıcı bilgileri ve uygulama faaliyetlerini gösterir.

NOT: Kitaptaki alıntı metinler, orijinal kaynağından alındığı için metinlerdeki günümüz yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullanımlar düzeltilmemiştir.

1. ÜNİTE

HİKÂYE

1. KÖY HOCASI İLE SIĞIRTMAÇ
2. OĞLUMUZ
3. KEÇİ

OKUMA ÇALIŞMALARI

METNE HAZIRLIK

1. Okuduğumuzu anlamak neden önemlidir?
2. Köyde nasıl bir hayat yaşamak sizi mutlu ederdi?

1. Metin

KÖY HOCASI İLE SIĞIRTMAÇ

Köşeden sığırların başları gözüdür gözükmeyen, köyün çocukları koşuşurlar; beyaz benekli sarı ineklerin kalın, yumuşak ve nemli dudakları açılır, uzun uzun köye ve çocuklara böğürürlerdi. Sığırtmaç, esmer kafasına geçirdiği şemsiyemiz kasketi avuçları içinde burar, sessizce çeşme başına çekilirdi. İnekler pis kuyruklarını, üstleri toprak ve inek kokan çocukların kafaları üstüne çevirirler, kerpiç evlere ağır fakat sevinçli, gürültülü girerlerdi.

Biz, mektep hocası sıfatıyla, çocukları ve buzağları okşar dururduk. Akşam çekilir gelirdi... Meydandaki yalağa su boyuna dökülür dururdu.

Kalın bilekleri, kırışık alnı, simsiyah kafası, vahşi gözleriyle sığırtmaç, önümden ılık çalarak geçerken kalın bileklerinden yakalardım. Kaçmak isterse simsiyah kafası elime geçerdi. Daha zorlarsam vahşi gözleriyle karşılaşırdım. Elimden kurtulur, çarıklarını (...) kaldırarak kaçardı.

Köy kahvesinin önünde oturan ihtiyarlar bu her akşamki sahneye alışık oldukları halde, her akşam çubuklarını ağızlarından çekerler, kimi bana, kimi çobana laf atarak gülüşürlerdi.

Sığırtmacı öksüz ve yetimdi. Hangi samanlıkta yattığını biliyordum. Benim yüzümden ay ışığında elma altlarında yatıyordu. Yakalayıp, akşamüstleri köy kahvesinde bir saatçik ona ders verebilmek için bütün yaz uğraşmışım. Önce iki gün kendi kendine geldi. İki gün vahşi gözlerini hiç yüzüme dikmeden kafası eğik, beni dinledi. Üçüncü gün kahvede onu beklerken camın arkasında gözlerini gördüm. Hiç ümit etmediğim bir şey yaptı: Bir şehirli çocuğu gibi dilini çıkardı.

Biz kızdık, ihtiyarlarla beraber güldük, nihayet sinirlendik ve bunu bir izzetinefis meselesi yaptık. İşte bir haftadır akşamları onu kalın bileklerinden yakalarken ve saçlarını kavrarken içimde acayip bir kardeş muhabbetinin, bir ağaç gibi dallanıp budaklandığının farkına varmaya başladım. Onun dönmesi yaklaşırken yerimde oturamaz olmuşum.

Sonbahar çoktan başlamıştı. Kestaneler meydanlığa yığılmış, üstlerine sis ve yağmur çökmüştü. Dikenlerine bazı öğle üstleri billur damlalar yapışıyor; bazı kuşlar, avcılarının tüfeğinden ürküp kırlardan köylere çekilmiş uzun ve yağlı kuşlar, ıslak tüylerini kurumuş yaprakların içinde saklıyorlardı. Bazı hasta ve sıtmalı köpeklerin mektep kapısına sığındıklarını görüyordum. Sabahları çocuklarım onları seviyorlardı. Muhtarın oğlu bu hasta köpeklerle düşman olduğu günden beri bütün zekâsı ve temizliğine rağmen gözümde düştü.

Dağköylü Hasan yukarı ve uzak köyünden dağarcığının içinde onlara kara Gürcü ekmeği getiriyor, bize yeni yağmış ilk kardan kirli bir top getirip kürsünün üstüne bırakıyordu.

Çocuklarla beraber bizde yağmur, Hasan'ın köyünde kar olarak yağın ve biraz sonra bizim köyümüzü de kaplayacak olan şeye hayretle bakıyorduk.

İki maaşımı hastalığına harcadığım talebe sonbaharla beraber ölmüştü. Artık hiçbir zekâ beni alâ-kadar etmiyor; küçük, nefes ve sığır kokulu sınıfın pencerelerini, dağ rüzgârına açtırmak aklıma gelmiyordu. Güzel havalarda, ağaçlar hakkında çocuklara hiçbir şey öğretmiyor, onlardan evlerine, hayatlarına, açlık ve kederlerine dair hiçbir şey öğrenmek istemiyordum.

Köy birdenbire hasta talebemle beraber gömülmüştü. Üstüne bir avuç toprak atmıştım. Ben bu çocuğu çok severdim!

Sislerin "Babasultan" köyüne inişi çok garip olurdu: Uzakta ve yukarımızda yarı yıldızları kapayan, ayın doğmasını geciktiren "Katırdağ"ın tepesinden bir kervan sökülür. Bir dev kervanı birbirini iter, bu heyula, kıvrana kıvrana Sarıayla'da yayılır, ondan sonra bir müddet bir şey gözükmezdi. "Katırdağ" bir ufuk gibi uzaklaşırdı. Sonra, birkaç dakika sonra birbirimizi ancak on adımda seçebilir olurduk. İki misli büyümüş olarak. Bu artık sis değil hakiki bir buluttu. Artık rahattık. Bütün kış birbirimizden birçok şey saklayabilirdik.

Bu birçok şeylerin içinde kederler, zayıflamalar, açlıklar... ve hergelelikler vardı. Kışla beraber her şey saklanır, kimse kimsenin halini bilmez, hemen hemen merak etmezdi. Bazen ve çok nadiren beyaz ve masmavi bir gök açılıverirdi. O zaman birbirine rastlaşanlar:

- Zayıflamışsın len!
- Zayıfladık zahir...
- Nicesiniz?
- İçgüveysinden hallice.
- He he he...

Bulut bir muhavere müddeti zarfında dağdan inerdi.

Sığırtmacı göremiyordum ama, sis, ders ve dertle o kadar karmaşık bir haldeydim ki hatırlayıp hatırlayıp unutuyordum. Bir akşamüstü çıkageldi. Ders bitmişti. Hava o gün her nedense açıldı. Bende ise

1. ÜNİTE

âdeta sisli günlerde üzüntülerin yıprattığı yüzümü aynada gördüğüm zamanki sinirli ve abus çehre vardı. Canım sokağa çıkmak istemiyordu. Çıksam;

— Bozulmuşsun be hoca... diyeceklerdi.

— Ya sen, ya sen bozulmamış mısın? diyecektim hırkımdan.

Yazın güneşten aldığımız sıhhati kışın sis, sünger gibi emip giderdi.

Sığırtmaç;

— Okuyacan artık, dedi.

— Niye?..

— Daha iyi! Canım sıkılıyor akşamları...

Peki, dedim.

Okudu. Aylarca bir şeylere hayret etti. Birçok şeyler öğrendi.

Pasta... çikolata... mecmua... muharrir... vapur... güverte... kılıçbalığı...

Nelerin, daha bunlara benzemez nelerin manasızlığına birer mana vermek için uğraşmadım.

Muharrir, yazı mı yazardı, muhtar muharrir miydi, ben muharrir miydim, bir ay sonra o da muharrir olacak mıydı? Muharrir olunca şehre indiğim bir gün kendisine getirdiğim çikolatadan her gün yiyebilecek miydi?

Mecmua ile kitap arasındaki farkı iki saatte anlatabildim.

Bu çocuk beni yoruyordu! Pastanın Çerkezköyü'nde yediğinin aynı olmadığını, İstanbul'da, Ankara'da büyük kahvelerde yapılan bir nevi baklava olduğunu söyleyince inanmadı.

"İstanbul'da mısır unundan baklava yapılmış" diye bir gün köye yaydı. Millet beni alaya aldı.

Kılıçbalığının bu sene az tutulduğunu gazetelerden birinde okumuştuk. Kılıçbalığının sahiden kılıcı var mıydı? Adamı keser miydi? Yoksa kılıçbalığı zabıt miydi?

Sait Faik ABASIYANIK, *Bütün Eserleri 2 Şahmerdan Lüzumsuz Adam*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

mecmua : Dergi.

muharrir : Yazar.

muhavere: İki kişi arasında karşılıklı yapılan konuşma.

sığırtmaç : Büyükbaş hayvan güden kimse, sığır çobanı.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Yazar, "Köy Hocası ile Sığırtmaç" hikâyesinde köyde öğretmenlik yapan bir hocanın öğrencilerine ve köyün çobanı olan Sığırtmaç'a karşı duymuş olduğu sevgi ve şefkatini köy gerçeklerini de dikkate alarak anlatmaktadır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle başlayıp günümüze kadar gelen dönemdir. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra hukuk, eğitim, siyaset, ekonomi, sosyal yaşam vb. alanlarda birçok yenilik yapılmıştır. Muasır medeniyet seviyesine çıkmayı amaçlayan bu yenilikler, Türk milletinin hayatında köklü değişimler gerçekleştirdiği gibi sanat ve edebiyat alanlarında da değişimlere önyak olmuştur. Yazarlar halkı aydınlatmak ve halkın dertlerini dile getirmek için Anadolu'ya yönelmişlerdir. Edebî dil, konuşma dilinin doğallığına biraz daha yaklaşmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir memleket edebiyatı oluşmuştur. 12 Temmuz 1932'de kurulan Türk Dil Kurumuyla dil araştırmaları çoğalmış ve hızlanmıştır. Millî Edebiyat ile başlayan dilde sadeleşme hareketi Cumhuriyet Dönemi'nde devam ederken birçok edebî türde hem teknik hem de özgünlük olarak daha yetkin eserler verilmiştir. Çeşitliliğin çoğaldığı ve başarılı eserlerin verildiği bu türlerden biri de hikâyedir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Hikâye

1923-1940 yılları arasında farklı konu ve temalar ele alınmıştır. Millî Edebiyat Dönemi hikâyecilerinin de eser vermeye devam ettiği bu dönemde kimi yazarlar inkılapları ve onun getirdiği yenilikleri savunmuş kimi yazarlar da Anadolu gerçekliğini gözlemci bir bakışla anlatmıştır. Refik Halit Karay, Sabahattin Ali, Reşat Nuri Güntekin, Sait Faik Abasıyanık, Sadri Ertem bu dönemde eser vermiş hikâyecilerden bazılarıdır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları "Köy Hocası ile Sığırtmaç" adlı metni esas alarak yapınız.

1. "...nihayet sinirlendik ve bunu bir izzetinefis meselesi yaptık.", "Yoksa kılıçbalığı zabit miydi?" cümlelerindeki altı çizili kelimelerin anlamlarını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK'nin *Güncel Türk Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.
3. Hikâyenin olay örgüsünü aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.
  - a) Sığırtmaç'ın inek sürüsüyle birlikte köye gelmesi
  - b) .....
  - c) .....
  - ç) .....
  - d) .....
  - e) .....
4. Köy Hocası ile Sığırtmaç karakterlerinin fiziksel, psikolojik ve ahlaki özellikleri nelerdir?
5. Metindeki millî, manevî değerler ile sosyal öğeleri bulunuz.
6. Yazarın hayatı ile "Köy Hocası" karakteri arasındaki benzerliği ve hikâyenin üslubunu "Yazarın Biyografisi" nden yararlanarak belirtiniz.

1. ÜNİTE

7. Aşağıdaki parçada Köy Hocası'nın sokak köpekleri ile ilgili duyguları anlatılmaktadır. Onun bu konudaki duygularına ve muhtarın oğluna gösterdiği tepkiye katılıyor musunuz? Çevrenizde sokak hayvanlarıyla ilgili yaşanmış benzer olaylara örnekler vererek cevaplandırınız.

“Bazı hasta ve sıtmalı köpeklerin mektep kapısına sığındıklarını görüyordum. Sabahları çocuklarım onları seviyorlardı. Muhtarın oğlu bu hasta köpeklere düşman olduğu günden beri bütün zekası ve temizliğine rağmen gözümden düştü.”

ETKİNLİK

a) Refik Halit Karay'ın “Eskici” adlı hikâyesinden alınan, bir ayakkabıcının anlatıldığı aşağıdaki parçayı okuyunuz.

“Satıcı, iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. (...) Şaşarak, eğlenerek seyrediyordu: Mukavvaya benzettiği kalın deriyi iki tarafı keskin incecik, sapsız bıçağıyla kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer, İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdandan çıkarıp ayakkabılarının altına çabuk çabuk mıhlayışına, deri parçalarını, pis bir suya koyup ıslatışına, mundar çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu.”

b) Siz de mesleğini yapmakta olan birini aşağıdaki noktalı yerlere betimleyerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

SAİT FAİK ABASIYANIK (1906-1954)

Adapazarı'nda doğan yazar, öğrenimine İstanbul Erkek Lisesinde başladı. Üniversite için Avrupa'ya gitti fakat eğitimini yarıda bırakıp yurda döndü. Geçici sürelerle Türkçe öğretmenliği, tüccarlık, muhabirlik yaptı. İlk hikâyeleri, *Varlık* dergisinde yayımlandı. Durum hikâyesinin Türk edebiyatındaki temsilcilerinden olan yazar, bireyin iç dünyasını esas alan hikâyeler yazdı. Hikâyelerinde konu ve olaydan çok, sıradan insanların yaşamlarındaki ayrıntıları ve dramatik anları gözleme dayalı olarak anlattı. İnsanları, kırları, denizi, doğayı, hayvanları hep yaşam denilen bütünün ayrılmaz parçaları olarak gördü. Onlara dair izlenimlerini başarıyla kurguladı. Hikâyelerini anlatırken çoğu zaman kendi derdini ve avareliklerini de yaşadı. Eserlerinde mekân olarak daha çok İstanbul'u ve adaları seçti. Sıklıkla balıkçıların hayatını anlattı. Yalın bir dil kullanarak çağrışımlara dayalı şiirsel bir üslubu benimsedi. *Semaver*, *Şahmerdan*, *Lüzumsuz Adam*, *Mahalle Kahvesi*, *Son Kuşlar*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (hikâye); *Kayıp Aranıyor*, *Medarı Maişet Motoru* (roman) eserlerinden bazılarıdır.

METNE HAZIRLIK

1. İnsanlar aileleriyle fikir ayrılıkları veya anlaşmazlıklar yaşadığında çözüm bulmak için nasıl bir yol izlemelidir?
2. Edebiyat; başka insanların hayatlarına hoşgörüyü bakmamızı sağlamaya çalışır, sözünden ne anladığınızı açıklayınız.

2. Metin

OĞLUMUZ

Karım belirmeğe başlayan pencerenin önünde oturuyordu:

Bütün geceyi orada geçirmişti.

— Sen hâlâ yatmayacak mısın, dedim.

Doğrudu. Kül rengi pencerenin önünde sadece bir gölgeden ibaretti. Fakat bu gölgede, beraber geçirdiğimiz yirmi küsur yılın her gününden bir şey vardı.

— Ezan okunuyor, diye mırıldandı.

Sesi bana hüzün verdi. Odamız bu dünyadan, duyguların erişemeyeceği kadar ötede gibiydi ve karım, Kur'anla vâdedilen saadetini, sanki asırlardan beri beyhude yere bekliyordu.

Hareketlerinde ve yürüyüşünde, kabul edilmiş bir mağlûbiyetin hazin sükûneti vardı. Mutfağa geçti; onu sanki rüyada görüyordum: Mangala ve semavere kömür koydu; abtes aldı, sonra seccadesini sofaya sererek namaza durdu.

Pencere iyiden iyiye aydınlanmıştı.

Renksiz, sessiz ve serin kuşluk vakti: Yatağın ılıkılığı, belirsiz duygular, düşünceden kaçış.. Dalmışım.

— Yahu..

— Ne var?

— Geldi..

— İyi ya işte..

Fakat mesele bu değildi: Karım beni kayıtsız buluyor ve üzülüyordu:

— Bir şey söylemeyecek misin; bu üçüncü oluyor.. Ha yahu: Ne yapacağız?

Bilir miyim ben. Fakat ona:

— Yarın bir şeyler yaparım, diyorum.

Hangi yarın?.. Gökyüzü tatlı maviliğini bulmuştu bile. Gün, katılmağa mecbur olduğumuz gün, başlıyordu. Karım haklı. Bunun üzerinde durmak lâzım. Oğlum yatağına daha yeni giriyordu. Ona, bu yaptığının ümitsiz bir isyan olduğunu anlatmalıydım. Yataktan, birdenbire fırladım. Karım telâşlandı:

— Fazla sert davranma. Ne de olsa artık.

Devam edemedi. Ona baktım: Gözlerindeki mâna allak bullaktı. Ah benim saz benizli, kır saçlı bebeğim.

Çıkarırken, omuzlarıma hırkamı koydu.

Odası gündoğdu tarafındaydı. Pencereleri büyükçe bir bahçeye bakardı. Karşı evden kurtulmak üzere olan güneş duvarları hafifçe pembeleşmişti.

Ve o, uyumuştı.

Elbiselerini masanın üstüne atıvermiş, pijamasının ceketini giymemişti. Yatağının yanındaki sandalyeye iliştim. İçim bir tuhaftı. Ona bakıyordum; fakat onunla doluydum: Tıpkı, çok eskiden bir defa daha olduğu gibi: O zaman daha küçüktü, tifoya tutulmuştu, ateşi vardı, sayıklıyordu. O, şimdi bunu hatırlamaz ki...

Karlı bir şubat gecesi doğmuştu. Babamın kucığına verirken bir tuhaftım.. İsim ararken kamus bana ne kadar boş gelmişti. Ona ıslıl ıslıl, kâinat gibi mânalı bir kelime bulmak istiyordum. Sonunda Ömer dedik. Bu da ona yakışmıştı. Onu, tarihe girmiş bütün Ömerlerin ikbaline lâyıklıyordum.

İlk gülüş.. ilk diş.. ilk kelime.. annesine doğru, genç, güzel ve mesut annesine doğru ilk adım.

Sonra yedinci yaş.. Mektebe götürdüğüm gün ne kadar ağlamıştı: Sanki varlığına evden başka bir ortak kabul etmek istemiyordu. Fakat bu mukadderdi: O da her oğul gibi sokak, mektep ve çarşı arasında, gündün güne kat'ileşen bir bölünmeye mahkûmdu.

Ve on dördüncü yaş: Hırçınlıklar, iştahsızlıklar.. Bize yeni bir ortak daha, ortakların en yenilmezi.. Karımın mağrur telâşları ve benim ilk endişem.

Liseyi, daha sonra fakülteyi bitirdi. Bu arada, onu biraz daha iyi yaşatabilmek için, karım, düğününden kalma üç beşbirliğini bozdurdu.. Ve o, ilk aşkın bahtsızlığı ile sarsıldı, bizi de perişan etti.

Böylece biz ona bütün bütün bağlanırken, dünyamız artık tamamen onunla hudutlanırken..

“Sen bizden ayrılıverdin. Sevgimiz arttıkça sen biraz daha fazla rahatsız oluyordun. Ben bunu anlıyordum: Sen bunda biraz da hürriyetine tecavüz buluyordun. Fakat annen..

Ben biliyorum: Sen, artık odaların bu döşeniş tarzını, hattâ bu evi beğenmiyorsun.. Uçmayı öğrenmiş bir serçe yavrusu gibi, gözün başka dallarda. Senin düşündüğün, kim bilir ne cici şeydir. Bizi misafir edeceğin odayı da unutmamışsındır; buna eminim. Bu kadarı da bize.. bana yeter. Fakat annen.. Bunu sen de seziyor, arada sırada, hattâ sık sık kardeşlerini nasıl okutacağından bahsediyorsun. Fakat birbirimizden niçin gizliyelim; sen böyle konuşurken sesini titreten şeyde biraz vicdan burkulması ve daha çok çaresizliğin azabı yok mu?. Ama sen bunun için üzülme, senin elinden ne gelir; hayat böyle işte, yapamazsın ki..

(...)

Sonra ben senin dışarıda ne aradığını, evden niçin kaçtığını da biliyorum. (...) Ben onlara düşman değilim; hattâ.. fakat annen.. kadıncağız böyle birine kapılıvereceksin diye tir tir titriyor. Sen gecelerini böyle dışarıda geçirince, kuruntuları ıslı ıslı caddeleri ve gazinoları masal mağaralarına çeviriyor.

Fakat bütün bunlara ne lüzum var; sen sanki bunları bilmiyor musun?.. Ben sanki bütün bu şeylerin senin kalbini nasıl sızlattığını bilmiyor muyum?. Annen, ben.. sen bize bakma. Bütün budalalık bizde. Biraz hasta olmanı bekler gibiyiz. Hâlâ bize en çok ait olduğun günlerdeki gibi kalmanı istiyoruz. Değişebileceğini aklımız almıyor. İşte, gözlerimi bir türlü yüzüne çeviremiyorum, sana bakamıyorum. Annen de böyle. Şimdi biz, seni uyandıramayız. Çünkü, düşünmeğe cesaret edemeden biliyoruz ki, artık senin uykun da değişti. Eskiden bizi bekler gibi uyurdun. Evet, artık uykun da değişti. Hattâ asıl değişiklik uykularında oldu; sen uykularında da bizden uzaklaştın...”

Başımı çevirdim: Ona baktım. Bunu yaparken romatizmalı kolumu kullanır gibiydim. Fakat içim birdenbire ferahladı: Sanki yıllardır aradığım bir arkadaşımı bulmuştum. Islık çalmak istiyordum. Perdeleri indirdim; güneş onu rahatsız edecekti. Bizimkilere benzeyen sert ve siyah sakallı yüzünü hafifçe öperek dışarı çıktım.

Çayımızı içerken karım biraz dalgındı. Ben, küçük oğlumun çayını gizlice, hiç sevmediği limonla doldurdum.

Tarık BUĞRA, *Öyküler 1 Oğlumuz / Yarın Diye Bir Şey Yoktur*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

beyhude : Boşuna.

mukadder: Yazgıda var olan, yazgı ile ilgili olan, alında yazılı olan.

kamus : Sözlük.

kat’î : Kesin.

tifo : Kirli sularla, bu sularla sulanmış sebzelerde bulunan, mikroplarla oluşan, ortalama üç hafta süren, ateşli ve tehlikeli bir bağırsak hastalığı, karahumma.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Yazar, “Oğlumuz” hikâyesinde çocukluktan yetişkinliğe geçen bir gencin yaşadığı değişimi anne ve babanın duygu ve düşünceleri üzerinden konuşma diline yakın bir üslupla anlatmaktadır. Yazar sıradan insanların her yerde karşılaşılabilecek bireysel duygularını hikâyenin merkezine almıştır.

1940-1960 yılları arasında hikâye türündeki çeşitlilik artmıştır. Gözleme dayalı, gerçekçi anlatım bu dönemde de devam etmiştir. Bu dönemde gerek konu ve tema gerekse yazarların dünya görüşü bakımından farklı eğilimler ortaya çıkmıştır. Bu eğilimlere uygun olarak bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu gerçekçi, millî-dinî duyarlılıkları yansıtan ve modernist hikâyeler yazılmıştır.

Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikâyeler

Bireyin iç dünyasını esas alan hikâyelerde insana özgü gerçeklikler dile getirilmiştir. Çevresiyle ilişim hâlinde olan insanın olaylar, durumlar ve diğer kişiler karşısında yaşadığı duygu ve düşünce değişimleri anlatılmıştır. İnsanın yaşadığı acılar, sevinçler, özlemler, hayaller, hayal kırıklıkları, aile bağları vb. temalar sıkça işlenmiştir. Hikâyelerde insan psikolojisi ve doğası ön plana çıkarılırken okuyucuya mesaj verme veya herhangi bir fikri öğretme kaygısı geri planda tutulmuştur. Tarık Buğra, Sait Faik Abasıyanık, Ahmet Hamdi Tanpınar, Memduh Şevket Esendal, Cevat Şakir Kabaağaçlı (Halikarnas Balıkcısı) bu eğilimde yazan hikâyecilerden bazılarıdır.

Tarık BUĞRA

Ahmet Hamdi TANPINAR

Cevat Şakir KABAAĞAÇLI

Millî-Dinî Duyarlılıkları Ön Plana Çıkaran Hikâyeler

Millî-dinî duyarlılıkları ön plana çıkaran hikâyelerde; millî şuur, vatan sevgisi, dinî değerler, tarih sevgisi, gelenek, ahlak gibi konu, tema ve fikirler işlenmiştir. Mesaj verme ve okuyucuyu bilinçlendirme bir amaç olarak önemsenmiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Millî Mücadele ruhunu işlediği *Millî Savaş Hikâyeleri* ve Aka Gündüz'ün *Türk Duygusu* adlı kitapları bu eğilimi yansıtan eserlerden bazılarıdır.

Modernist Hikâyeler

Modernist hikâyede modern hayatın getirdiği yaşam tarzının bireye etkisi üzerinde durulmuştur. Bireyin yalnızlığı, toplumdan kaçışı, bunalımı, çıkmazları, toplum değerlerine yabancılaşmasının anlatıldığı bu hikâyelerde klasik anlatım kalıp ve tekniklerinden uzaklaşmıştır. Bilinç akışı, iç konuşma, geriye dönüş gibi anlatım teknikleri sıkça kullanılmıştır. Kahramanların iç dünyası ve psikolojisi yer yer karamsar bir atmosfer içinde verilmiştir. Ferit Edgü, Bilge Karasu, Oğuz Atay, Vüsat O. Bener modernist hikâyecilerden bazılarıdır.

NOT: Toplumcu gerçekçi hikâyeye “3. Metin”den sonraki “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” kısmında değinilecektir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Oğlumuz” adlı metni esas alarak yapınız.

1. Metindeki temel çatışmayı bulunuz.
2. Hikâyenin bakış açısını belirleyerek bunun anlatıma katkısını açıklayınız.
3. Aşağıdaki parçada varlık ve durumlar yaşamın akışı içinde verilmiştir. Buradan hareketle parçada kullanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz.
“İlk gülüş.. ilk diş.. ilk kelime.. annesine doğru, genç, güzel ve mesut annesine doğru ilk adım. Sonra yedinci yaş.. Mektebe götürdüğüm gün ne kadar ağlamıştı: Sanki varlığına evden başka bir ortak kabul etmek istemiyordu.”
4. Aşağıda Behçet Necatigil’in Tarık Buğra’nın üslubu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Metinden bu görüşlere uygun örnek söyleyişler/ifadeler/cümleler bulunuz.
“Eserlerine kattığı hareketli ve yoğun bir anlatışa paralel, şiirli bir atmosfer, imzasını aratan değerlerin başında gelir.”
5. Metinde hangi manevi ve evrensel değerler işlenmektedir?
6. Metinden bireyin iç dünyasının anlatıldığı kısımlara örnekler bulunuz.
7. Siz, annenin veya babanın yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

TARIK BUĞRA (1918-1994)

Akşehir’de doğdu. Çeşitli gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı. “Oğlumuz” adlı hikâyesiyle Yunus Nadi Hikâye Yarışması’nda ikinci oldu. Hikâyelerinde bireysel konulara ağırlık verdi. Olayların içyüzünü çözümleyici bir yöntemle işledi. Hareketli ve yoğun anlatımını şiirsel bir dille yaptı. İnsanın içinde bulunduğu çeşitli ruh hâllerini ayrıntılı bir şekilde verdi. Psikolojik tahlillere sıklıkla başvurdu. *Oğlumuz*, *Yarın Diye Bir Şey Yoktur* (hikâye); *Küçük Ağa*, *Osmancık*, *Yağmur Beklerken* (roman); *Ayakta Durmak İstiyorum* (tiyatro) eserlerinden bazılarıdır.

METNE HAZIRLIK

1. Çevrenizde geçim sıkıntısı yaşayan insanların yaşadıkları zorluklara örnekler veriniz.
2. Sizce edebiyat toplum sorunlarını mı anlatmalı yoksa bireysel duyguları mı, neden?

3. Metin

KEÇİ

Memedin karısı uçsuz bucaksız bozkırın ortasında dikilmiş duruyordu. Eğilip toprağı eşeledi. Epeyce aradıktan sonra birkaç tohum buldu. Toz içinde kalmış ellerinin çatlaklarına toprak dolmuştu. Tohumları sildi. Sonra dişledi. Yüzünü acıyla buruşturdu. Sonra da tohumları başörtüsüne düğümledi.

Kendi kendine: “Vay,” dedi, “vay garip başım. Tümü de çürümüş... vay,” dedi, “vay.”

Toprağı hırsıyla, yiyecekmiş gibi, korkuyla yeniden eşelemeye başladı. Elleri tarlanın yumuşak toprağı içinde çırpınıp duruyor, bir tohum bulunca uzun uzun yokluyor, sonra elleri ayakları kesilip, toprağın üstünde kalıyordu.

“Vay,” diyordu, “vay emeciklerim.”

Tarlada azıcık olsun bir yeşillik yoktu. Boydan boya uzanmış bir boz toprak... Başkaca yaşama belirtisi yoktu.

“Ölürük,” dedi, “acımızdan ölürük bu yıl.”

Aradı aradı, toprakta sürüne sürüne aradı. Dizleri sıyrılmış, dayanılmaz bir acı veriyordu. Sonra oturup bir topak oldu. Uçsuz bucaksız bozkıra bakıyordu. Boş gözlerle önündeki ölü tarlaya bakıyordu. Deli gibi de başı dönüyordu.

Arada bir de, durup durup sayıklar gibi: “Vay,” diyordu, “vay boşa giden emeklerim!”

Oturduğu yerden ta ikindiye kadar kalkamadı. Bir hoş olmuştu. Can çekişir gibi bir hali vardı. Neden sonra toparlanabildi. Her bir yanı sızlıyordu. Sallana sallana yola düşüp gün yıkılırken eve geldi. Ocağın yanına küskün küskün oturdu.

Memed, bir zaman karısının etrafında döndü durdu. Sonra, birden: “Kız,” dedi, “öbür gün gidiyoruz Çukurovaya...”

Kadın ölü sessizliği içine gömülmüştü. Duymamış gibi davrandı.

Memed: “Gitmemek olmaz,” dedi.

Kadın belli etmeden arkasını döndü.

Evin tek oğlağı, orta direğin yanında oynayıyordu. Köşede de bir keçi bağlıydı. Hilim hilim fistanlı dört çocuk bir araya gelmişler, birbirine sokulmuşlar, öylecene duruyorlardı. Yalnız en küçüğü, çıplak denecek kadar yırtık fistanlı oğlan oralı değil, kocaman kocaman sümüğünü çekiyor, oğlağı tutuyor, kendi kendine gülüyor, oynuyordu.

Memed: “Gideriz,” diyordu. “Çukurovaya varırız, çok para kazanırız evelallah... Amma ben size para gönderinceye kadar sizin haliniz neye varır? Ne yersiniz?”

Memed, içine bir şey dert olmuş gibi, boyuna konuşuyordu. Karısına sorular soruyor, yanında dört dönüyor, ama kadından bir türlü ses seda çıkmıyordu. Ocağın başında yumulmuş, taş kesilmişti.

Memed:

“Hani biliyorsun ya, avrat,” dedi, “Çukurovadan sana neler getirdiydim iki yıl önce? İki öküz parası da getirdiydim. İşler kesat diyorlar ya... Yalan. İşler kesat olsa bile, benim Ağamın avradı, Meliha ablam var orada. Bana ha demeden iş verir. Ablam gibi yok Çukurova ülkesinde...”

Kadın ağzını açıp çift mi tek mi laf etmeyince Memed de sustu. Baştan aşağı evin içinde yürüdü. Sonra kapıya kadar gitti. Sonra geri döndü. Oğlakla oynayan küçük çocuğu kucağına alıp havaya kaldırdı. Sonra usulcana oğlağın yanına geri koydu. Sonra karısına doğru bir iki adım attı.

“Tohum çürüdüyse, Allahtandır,” dedi. “Ben Çukurovaya giderim,” dedi. “Ne kadar para kazanırım bir gör!” Ta yüreğinden, yüreği sökülürcesine bir “Aaaah!” çekti. Komşularda da ödünç un alacak kimse yok. Milletin hepsi bizim gibi.”

Kadın gene aldırmadı. İşte bu tutum Memedin içine dert olup kalıyordu. Memed kıvranıyordu. Kadınsa çenesini sağ dizine dayamış, gözlerini de ocağın küllerine dikmişti.

Memedin burasına gelmişti. Ters ters karısını süzdü. Sonra dayanamayıp dışarı çıktı. Kapının yanında keçi için kesilmiş yeşil dallar duruyordu. Dalların üstünde oturup belini duvara dayadı. Başı zonkluyordu. Sonra birden kalktı, altındaki dallardan bir kucak alıp götürdü, keçinin önüne attı. Keçi hemencecik dalların arasına başını sokup, hışırtıyla yemeğe başladı. Memed keçinin başında kalamadı. Gözleri de doldu.

Kadın ilk kez başını kaldırıp bir keçiye bir Memede baktı. Memedle göz göze geldiler. Memed gözlelerini karısından kaçırdı. Şaşkın şaşkın bir o yanına bir bu yanına baktı. Kocaman elleri telaşlı telaşlı sallandı. İki yanına döndü. Ne yapacağını bilmez bir hali vardı. En sonunda varıp oğlakla oynayan çocuğu okşadı.

“Yavru,” dedi, “yavru.”

Kadının gözleri Memedin üstündeydi. Ya da Memed öyle sanıyordu.

Memed koşar gibi dışarı attı kendini. Uzun, ince yüzü sararmış, kırış kırış olmuş, gözleri dışarı fırlamıştı. Kendinde olmayarak, biraz daha dal kucaklayıp keçinin önüne attı. Karısıyla gene göz göze geldiler. Memed gözlerini gene kaçırdı.

“Çukurovada kim demiş iş yok deydi... Çukurova bu! Hiç iş olmaz olur mu? Hem bana ne? Benim orada, Ağamın avradı var. Abla abla de de, dur orda... Yüz tane ağa değer. İki gün sonra gideceğiz.”

Kadının başı daha dizindeydi. Durumunu hiç bozmamıştı. Yüzünde, Memedin söylediklerini duyduğunu gösteren hiçbir belirti yoktu.

Memed: “Şu belimi büken unsuzluktur,” dedi. “Bir aylık un olsa... İş kolay...”

Gözlerini keçiden de bir türlü ayıramıyordu. Keçi başını dalların arasına sokmuş, dallardan boyuna yaprakları topluyordu.

“Keçi de ne iştahla yiyor,” sözünü ağzından kaçırdı.

Kadın birden başını kaldırıp Memedin yüzüne hışımla baktı... Memed başını eğdi.

“Bir aylık unumuz olsaydı,” dedi.

Kadın ayağa usul usul, her bir yanı dökülmüşçesine kalktı. Memede bakmadan, sürünür gibi dışarı çıktı.

Memedin de dudaklarından, “Aaah! Un” döküldü.

Memed bir zaman evin içinde dört döndü. Direğin dibinde birbirlerine sokulmuş çocuklar, büyük gözlerle birbirlerini, evi keçiyi, babalarını korkuyla süzüyorlardı.

Memed keçinin yanına varıp, bir zaman, onun dertli dertli dalları kemirişini seyretti.

En sonunda: “Ne de çok sütü vardı ala keçinin,” dedi.

Bunu söylerken karısı kapıdan giriyordu. Memed bunu söylediğine bin pişman oldu.

“Kız,” dedi, “nasıl olsa bir şey ederiz... Bir yerden bir aylık unu nasıl olsa buluruz. Yas çekme böyle!”

Memed, bundan sonra, köyün içinde iki gün döndü durdu. Bir aylık yiyecek unluk için çalmadık kapı bırakmadı, “İki misliyle öderim. Size çok iyiliğim dokanır Çukurovadan gelince... Benim orada Ağamın avradı var,” dedi. “Sattırmayın biricik keçiyi bana. Çocuklarımın ekmeğinin katığı bu keçi,” dedi. Olmadı. Kimsede unluk buğday, arpa, mısır kalmamıştı ki...

Gün kuşluktu... Bahar güneşi ılık, apaydınlık... Bozkırı doldurmuştu. Memed kapısının önünde öne doğru eğilmiş, yüzünde tarifsiz bir keder, kıyılamadan duruyordu. Biraz ötede de yol arkadaşları sabırsızlıkla onu bekliyorlardı.

Karısı da kapının eşiğinde oturmuş, gözleri toprakta... Memed kapıda sabahdan beri bekliyor, bir türlü ağzını açıp da karısına allahaısmarladık diyemiyordu. Bir zaman diyecek oluyor, sonra karısının haline, ölü gibi yüzüne, toprağa dikilmiş gözlerine bakınca bundan hemencecik vazgeçiyordu. Memed en sonunda canını dişine takıp, çabuk çabuk: “Avrat,” dedi, “Allaha emanet ol! Ben on beş gün içinde sana para gönderirim. Varır varmaz ablamdan alır gönderirim. Netmeli, başka çare yok.”

Kadın usulcana doğruldu. Yüzüne gülümser bir görünüm vermek istedi, ama yüzünden yalnız acı bir gülümseme gölgesi geçti.

Zorlan: “Güle güle git de, sağlıcakla geri dön,” dedi.

Memed daha bir şeyler söyleyecekti. Kendini zorladı. Yutkundu yutkundu ama, söyleyecekleri boğazında düğümlendi kaldı. Yürüdü.

Kadın, onlar bozkırın düzlüğünde gözden yitinceye kadar arkalarından baktı kaldı.

Sonra birden eve girdi. Orta direğin dibinde küçük çocuk oğlakla oynuyordu. Çocuğu kolundan tuttuğu gibi bir yana fırlattı. Neye uğradığını bilmeyen çocuk ağlamaya başladı.

“Ölesice, ölesice,” dedi kadın. “Gayri bir o kaldı evimizde, onu da sen örseleme!”

Keçi önündeki dalların yapraklarını yemiş bitirmiş, rahatça uzanmıştı.

Yaşar KEMAL, *Sarı Sıcak*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

fistan: Tek parça kadın giysisi.

oğlak: Keçi yavrusu.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Yazar, “Keçi” hikâyesinde ektiği ürünün bitmemesi üzerine Çukurova’ya çalışmaya gitmek zorunda kalan Memed’in ve geride çocuklarıyla kalan karısının durumlarını gerçekçi bir dille anlatmıştır. Toplumsal bir sorunu dile getirmiştir.

Toplumcu Gerçekçi Hikâyeler

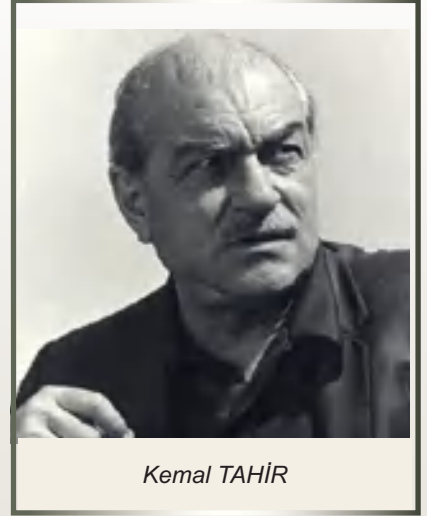
Toplumcu gerçekçi hikâyelerde toplum sorunları gözleme dayalı olarak gerçekçi bir dille anlatılır. Toplumcu anlayışa dayalı olan toplumcu gerçekçilik, toplumdaki sınıfların çatışmasını esas alır. Çatışmanın doğurduğu sorunları anlatırken yeri geldiğinde çözüm önerileri de sunar. Bu bakımdan hikâyelerde okuyucuya mesaj verme ve savunulan ilkeleri yüceltme ön plandadır. Ağa-köylü, zengin-fakir, sermaye sahibi-işçi çatışması eserlerde sıklıkla işlenmiştir. Yazarlar, toplum için sanat ilkesine bağlı kalmışlardır. Yaşar Kemal, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Samim Kocagöz, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar bu edebiyat anlayışının temsilcilerinden bazılarıdır.

Yaşar KEMAL

Orhan KEMAL

Kemal TAHİR

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Keçi” adlı metni esas alarak yapınız.

1. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.
2. Aşağıdaki parçada anlatılan mekânın, hikâye kahramanının ruh hâline etkisini değerlendiriniz.

“Memedin karısı uçsuz bucaksız bozkırın ortasında dikilmiş duruyordu. Eğilip toprağı eşeledi. Epeyce aradıktan sonra birkaç tohum buldu. Toz içinde kalmış ellerinin çatlaklarına toprak dolmuştu. Tohumları sildi. Sonra dişledi. Yüzünü acıyla buruşturdu. (...) Tarlada azıcık olsun bir yeşillik yoktu. Boydan boya uzanmış bir boz toprak... Başkaca yaşama belirtisi yoktu.”

3. Hikâyenin bakış açısını belirleyerek bunun anlatıma katkısını açıklayınız.
4. Metinden konuşma diline özgü söyleyişlere örnekler bularak yazarın bu söyleyişlere yer verme nedenini belirtiniz.
5. Metindeki sosyal öğeleri bulunuz.
6. Metnin toplumcu gerçekçi sanat anlayışını yansıtan özelliklerini belirleyiniz.
7. Metinde ele alınan toplumsal sorunun çözümlenebilmesi için sizce neler yapılmalıdır?

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

YAŞAR KEMAL (1923-2015)

Osmaniye'de doğdu. Küçük yaşlardan itibaren çeşitli meslek dallarında işçilik, bekçilik, çıraklık, hademelik, ırgatlık, traktör şoförlüğü ve arzuhalcilik yaptı. Röportaj yazarlığıyla adını duyurdu. Zaman zaman siyasi nedenlerle cezalara çarptırıldı ve cezaevinde yattı. Romanları birçok dile çevrildi. Ulusal ve uluslararası alanda ödülleri kazandı. Eserlerinde daha çok Çukurova köylüsünün toprak ağalarıyla mücadelesini işledi, bu yolla kırsal yaşamın zorluklarını ve sorunlarını anlattı. Gerçekçi bir anlatımı benimsedi. Zengin anlatımı, şiirsel dili ve güçlü doğa tasvirleri hikâye ve romanlarının etkisini, gerçekçiliğini ve inandırıcılığını artırdı. *Sarı Sıcak* (hikâye); *İnce Memed*, *Yer Demir Gök Bakır*, *Ortadirek*, *Ağrı Dağı Efsanesi* (roman); *Çukurova Yana Yana*, *Bu Diyar Baştan Başa* (röportaj) eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

Anlam Bakımından Cümleler

Karşılaştırma Cümlesi: İki veya daha çok varlık, fikir, olay, durum, duygu vb. arasında özellikleri açısından üstünlük, eşitlik, zayıflık bakımlarından ilgi kuran cümlelerdir.

Örnek: Milletin hepsi bizim gibi.

Örnek: Sinema, tiyatroya göre modern insana daha çok hitap ediyor.

Yakınma Cümlesi: Herhangi bir olay, kişi, durum veya bir toplulukla ilgili şikâyeti, sızlanmayı dile getiren cümlelerdir.

Örnek: O, şimdi bunu hatırlamaz ki...

Örnek: Vay garip başım, vay emeciklerim.

Eleştiri Cümlesi: Bir insanın, kişinin, fikrin, olayın, durumun, eserin vb. doğru veya yanlış taraflarını dile getiren cümlelerdir.

Örnek: Gayri bir o kaldı evimizde, onu da sen örseleme!

Örnek: Çaresiz kaldığında anlamsız kararlar alabiliyor.

Beğenme Cümlesi: Bir kişi, fikir, olay, durum, eser vb. hakkında olumlu yargı bildiren cümlelerdir.

Örnek: Ablam gibi yok Çukurova ülkesinde...

Örnek: Romandaki Süleyman karakterinden etkilendim.

1. ÜNİTE

Tanım Cümlesi: Bir varlığın veya kavramın niteliklerini dile getirip ne olduğunu ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Hikâyede zaman, olayların belli bir düzen içinde kurguya bağlı olarak akmasıdır.

Öneri Cümlesi: Bir sorunu çözmek veya bir konu hakkında teklifte bulunmak için öne sürülen düşünceyi ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Yemeğe biraz daha baharat katabilirsin.

Tahmin Cümlesi: Bir olay veya durumu kesinlik içermeden yaklaşık olarak değerlendiren cümlelerdir. Tahmin anlamı "belki, sanırım, galiba, herhalde vb." kelimelerle de sağlanabilir.

Örnek: Senin düşündüğün, kim bilir ne cici şeydir.

Örnek: Sanırım iki aya kalmaz projeyi tamamlamış oluruz.

Ön Yargı Cümlesi: Hakkında yeterli bilgi edinilmeden bir olay, durum veya kişi ile ilgili kesin görüşler dile getiren cümlelerdir.

Örnek: Sonra ben senin dışarıda ne aradığını, evden niçin kaçtığını da biliyorum.

Örnek: Benim hakkımda orada burada olumsuz şeyler söylüyordur.

Varsayım Cümlesi: Gerçekte olmayan bir durumun gerçekmiş gibi düşünüldüğü cümlelerdir.

Örnek: Sanki varlığına evden başka bir ortak kabul etmek istemiyordu.

Örnek: Farz edelim bu yıl tarladan on ton buğday aldık.

Alıştırma

1. Tabloda verilen anlam özelliklerine uygun cümleler yazınız.

Cümlenin Anlam Özelliği	Cümle
Karşılaştırma	<i>Bu ayki ihracat, bir önceki aya göre arttı.</i>
Yakınma	
Eleştiri	
Beğenme	
Tanım	
Öneri	
Tahmin	
Ön Yargı	
Varsayım	

2. Verilen cümlelerdeki yazım ve noktalama yanlışlarını/günümüz yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullarımları bularak cümlelerin doğru şeklini noktalı yerlere yazınız.

- Ne yapacağını bilmez bir hali vardı. ....
- Mangala ve semavere kömür koydu; abtes aldı, ...
- Odası gündoğdu tarafındaydı. ....
- Bu kadarı da bize.. bana yeter. Fakat annen.. ....
- Memedin burasına gelmişti. ....
- Artık anadili büsbütün işitilmez olmuştu. ....

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Hikâye Yazma Süreci

1. Hazırlık

- Konu, tema ve bakış açısını belirleyiniz.
- Hikâyenin karakterlerini ve özelliklerini belirleyiniz.

2. Planlama

- Olay örgüsünü belirleyiniz.
- Mekân ve zamanı belirleyiniz.
- Çatışmayı belirleyiniz.

3. Taslak Metni Oluşturma

- Hikâyeyi hazırlık ve planlama aşamaları doğrultusunda yazınız.
- Anlatım biçimlerinden (öyküleme, betimleme) yararlanınız.
- Dil bilgisi kurallarına uyunuz.

4. Taslak Metni Geliştirme ve Düzeltme

- Metin tutarlılığını değerlendiriniz.
- Yazım ve noktalama hatalarını düzeltiniz.

5. Yazılan Metni Paylaşma

- Yazdığınız hikâyeyi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

UYGULAMA

Yukarıdaki “Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma” bölümündeki bilgileri ve “Okuma Çalışmaları”nda işlenen hikâyeleri dikkate alarak konu ve temasını kendinizin belirlediği bir hikâye yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

UYGULAMA

“Yazma Çalışmaları”nda yazdığınız hikâyeyi sınıfta okuyunuz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1-5. soruları aşağıdaki metne göre cevaplandırınız.

NE EVET NE HAYIR

Ben, dört yıl önce liseyi bitirdim. Bu arada çeşitli işlere girip çıktım, askerliğimi yaptım. Sigorta memurluğu, havagazi tahsildarlığı, ilaç satıcılığı ve reklamcılık gibi sıkıcı mesleklerim oldu. En çok reklamcılık yakın geldi bana. Okuma ve yazmaya düşkün olduğum için reklamları severek –bir bakıma- yazıyordum. Bununla birlikte hazırladığım reklamların çok beğenildiğini söyleyemem. Belki de şirkette sessiz ve çekingen davranışlarım yüzünden pek tutunamadım. Galiba fazla sıfat kullanıyordum ve cümlelerim de bir türlü bitmek bilmiyordu. Aynı şirkette, daha kelimeleri bile doğru yazmasını bilmeyen bazı cahiller benden daha başarılı görünüyordu. Ben herhalde gösterişi çok sevmediğim için otomobillerin neden yollar fatihi olduğunu ve jiletlerin de kadınların gönüllerini fethettiğini kavrayamıyordum. Şimdi gazetecilik yapıyorum, buna gazetecilik denirse. Bulduğum başlıkları beğenmedikleri için beni ‘gönül postası’na verdiler. Sen insanların dertlerine çare bul bakalım dediler. Sert ve etkili bir gazeteci olamazmışım. Oysa yumuşak başlı bir insan değilimdir. Dilencilere sadaka vermem, zengin arkadaşlarımla arabalarıyla da gezerken de nereden bittiği belli olmayan kâhyalara çok sinirlenirim. Bence herkesin insanlığa yararlı bir mesleği olmalı. (...) Beni sahte buluyorlar, ben de onları. Sen dediler doktor Akın Korkmaz oldun, gönülleri tedavi edeceksin. Şimdi her Allahın günü bir sürü mektup alıyorum. Bana verilen bir görevi gerektiği gibi yerine getirmek isterim; bu nedenle ruhbilim kitapları okumaya başladım. İnsanların bu kadar önemsiz dertler yüzünden bu kadar uzun ve anlamsız mektuplar yazmasını anlamıyorum. Ne var ki, her işimi dürüst yapmayı sevdiğim için önce oturup sonra uzun ve ciddi cevaplar vermeye başladım. (...) Onların dertlerine çare bulmalıymışım ya da yuvarlak sözlerle meseleyi geçiştirmeliymişim. Ben, galiba okuduğum kitapların etkisinde olacak, bu dertlerin çözümsüz olduğunu, ya da çözümü kendilerinin bulması gerektiğini öğütüyordum. Neyse bir arkadaş bana bir iki basmakalıp çözüm öğretti; ben de mektupların sadece ilk ve son satırlarını okuyarak ve biraz da doğrusu içim sızlayarak insanları aldatmaya başladım.

Sonra bir gün bu mektup geldi. İşte, dedim gazetede arkadaşlarıma, şimdi bir çözüm bulun da görelim bakalım. Ve hemen mektubu okumaya başladım. Kimse sonuna kadar dinlemedi. Yarım sayfa okudum ve manyak olduğuma karar verildi yeniden. Oysa bu mektubu ben yazmamıştım. Mektubu yazan M.C.’ye de sevgi ya da acıma duyduğumu söyleyemem. Bana kalırsa bu M.C. akıl ve ruh düzensizliği içinde biri. Ben mektubu okurken gazetede arkadaşlardan biri –sözün gelişi arkadaş diyorum, öyle denir ya- bu adam sana benziyor demez mi... Üstüne yürümüşüm.

(...)

Oğuz ATAY, *Korkuyu Beklerken*

1. Metindeki temel çatışma ve bu çatışma etrafında gelişen diğer çatışmalar nelerdir?
2. Metnin bakış açısını belirleyerek anlatıma katkısını belirtiniz.
3. Anlatıcı-kahraman nelerden şikâyet etmektedir?
4. Metnin, 1940-1960 arası hikâye eğilimlerinden hangisine ait olduğunu nedenleriyle birlikte açıklayınız.
5. “Bence herkesin insanlığa yararlı bir mesleği olmalı.” cümlesinden hareketle insanlığa en çok yararlı gördüğünüz mesleklere örnekler veriniz.

6. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, çerçeve içinde verilenlerden uygun olanları ile doldurunuz.

gerçekçi, toplumcu, edebî dil, Anadolu, iç konuşma, Türk Dil Kurumu

- a) Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında ..... konuşma diline biraz daha yaklaşmıştır.
 b) 2 Temmuz 1932'de kurulan ..... dille ilgili araştırmalara öncülük etmiştir.
 c) Cumhuriyet Dönemi'nde hikâyeler gözleme dayalı ..... bir bakış açısıyla yazılmıştır.
 ç) Halkın sorunlarını işleyen hikâyeler ..... anlayışı esas alır.
 d) Cumhuriyet'in ilk yıllarında hikâyelerde ..... insanı sıklıkla anlatılmıştır.

7. Aşağıda verilen yazar ve eserlerini, uygun olan harfleri yazarların başındaki boşluğa yazarak eşleştiriniz.

Yazarlar
( ) I. Tarık Buğra
( ) II. Yaşar Kemal
( ) III. Yakup Kadri Karaosmanoğlu
( ) IV. Sait Faik Abasıyanık
( ) V. Aka Gündüz

Eserler
a) Mahalle Kahvesi
b) Kaşığı
c) Türk Duygusu
ç) İnce Memed
d) Küçük Ağa
e) Millî Savaş Hikâyeleri

8. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Bireyin iç dünyasını esas alan hikâyelerde öğreticilik ön plandadır.
 B) Toplumcu gerçekçi hikâyeler, yoksulluk temasını sıklıkla işlemiştir.
 C) Modernist hikâyelerde yalnızlık genellikle toplumdaki kopuşun sonucudur.
 D) Millî-dinî duyarlılıkları yansıtan hikâyelerde ahlak yüceltilen bir değerdir.
 E) Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki hikâyelerde inkılaplar topluma anlatılmıştır.

9. Gözüm hep yerde, bir taşı bile değişmiş gözükmeyen taşlı yola çıktım. Birden, başımı meydana okurcasına kaldırarak baktım eve. Hiçbir şey hatırlamadan bakmağa çalıştım. Fikret'lerin, Nebahat'lerin evleri, yerli yerlerinde duruyordu. Saçakları biraz daha yıpranmıştı belki, pencere pervazları, eşikleri biraz daha çukurlaşmıştı herhalde, tahtaları kararmıştı. Bizimki ise apak, taze boyalı, serin, bıraktığımız gibi. Kapısının kırmızısı bile değişmemiş. Üst katın pencereleri örtülüydü, uyku içindeydi.

Bilge KARASU

Verilen parçada aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Açıklama   B) Betimleme   C) Karşılaştırma   D) Öyküleme   E) Tartışma

10. Aşağıdakilerden hangisi Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinden değildir?

- A) Lüzumsuz Adam   B) Son Kuşlar   C) Semaver
 D) Yağmur Beklerken   E) Kayıp Aranıyor

11. Aşağıdakilerden hangisi eleştiri cümlesidir?

- A) Son okuduğum hikâye kitabı beni mest etti.
- B) Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olunmamalı.
- C) Yaşına göre yeterince olgun değildi davranışları.
- D) Belki bir gün sen de beni sevmeyi becerebilirsin.
- E) O gün kapımı çalan rüzgâra göz kırpmalıydım.

12. Aşağıdakilerden hangisi yay ayraç içinde verilen cümle çeşidinin örneği değildir?

- A) Arkadaş, sırlarımızı paylaşıp derdimizi anlattığımız özel kişidir. (tanım)
- B) Bir roman yazmak bir resim yapmaktan daha fazla zaman alır. (karşılaştırma)
- C) Bu sene kara kışta son yılların en çok karı yağacaktır. (tahmin)
- D) Tut ki her şeyi göze alarak bu uzun yolculuğa çıktım. (varsayım)
- E) Sevmeden sevmeyi beklememelidir insan. (ön yargı)

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Şu tepeyi aşınca güneybatı yönünde ilerlemelisin.
- B) Akşamüzeri pencereye bir güvercin konuverdi.
- C) Yolda karşılaşınca ayak üstü sohbet ettik.
- D) Üç günde varılan ateşkes sadece bir gün sürdü.
- E) Şehrin kıyı şeridinde birçok gökdelen var.

14. Verilen cümlelerdeki altı çizili kelimelerden hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Dün bir takım meseleleri uzun uzun görüştüler.
- B) Salgın dolayısıyla yurt içi seyahat yasaklandı.
- C) Yapraklar rüzgârın kollarında dans ediyordu.
- D) Bu ilaçların herhangi bir yan etkisi yoktur.
- E) Kitabın ön sözünde gerekli açıklamalar yapılmış.

15. İnsan zihninde zaman üçe ayrılır ( ) geçmiş ( ) şimdi ve gelecek. Hangisi insanı daha çok meşgul eder ( ) Bunun cevabı kişiden kişiye değişir. Kimisi geçmişinde yaşar kimi de geleceği bekler. Ya şimdide olanlar ( )

Verilen parçada yay ayraçla belirtilen yerlere sırasıyla hangi noktalama işaretleri getirilmelidir?

- A) (;) (,) (.) (.)
- B) (:) (,) (?) (...)
- C) (;) (,) (.) (?)
- D) (,) (;) (?) (...)
- E) (:) (,) (!) (.)

SERBEST OKUMA PARÇASI

MANEVRA

On, on beş balıkçı kayığı açıklardaki ıssız adayı, geceleyin ağlarıyla sardılar. Şafak sökerken türkülerini göklere, var kuvvetlerini de küreklere vere vere ağlarını kaldırmaya koyuldular.

Ama her gün mavilerde tatlı tatlı eriyen türküleri, o gün dudaklarında sönüyordu. Havada bir sıkıntı vardı, yüreklerine bir sıkıntı çöküyordu.

Bir ihtiyar;

“Bugün martılar kayıkların üzerinde uçuşmuyorlar. Baksanıza, yuvalarına dönüyorlar. İşte hayra alâmet değil bu” dedi. Ortalıkta garipsi bir ıssızlık vardı. Herkes göz kulak olmuştu. Susan deniz fırtınayı bekliyordu. Balıkçılar, “Acaba nereden patlayacak?” diye ufku gözleriyle firdolayı araştırıyorlardı.

O gün bol bol istavrit, mercan, izmarit ve melonas balığı yakalamışlardı.

Kayıkların yarı yerlerine kadar dolan ambarları canlı bir gümüşle kaynaşıp kıpırdıyordu. Martı'nın kaptanı Yavaşoğlu;

“Acele edelim arkadaşlar!” diye bağırdı. Kaşları çatıktı.

Keşişlemeden, bir davulun üzerinde parmak gezdiriliyormuş gibi homurtular geliyordu. Balıkçılar hem mal, hem can korkusuyla ağları hızla içeriye alıyorlardı. Hırçın bir hışıltı duyuldu.

Armanın bütün ipleri acı acı haykırıştılar. Kayıktan kayığa;

“Ağları kesin!” diye ünlediler. Bıçaklar çekildi. Denizciler kendi can damarlarını kesiyorlarmış gibi ağları kestiler. Birçok fakir balıkçının yeryüzündeki bütün varının yoğunun büyük bir kısmını teşkil eden ağlar, kırmızı, mavi, yeşil balık yükleriyle köpürmeye koyulan denizlere çöktü. Yelken makaraları hırıldadı. Kısa fırtına serenleri ve küçük kırmızı fırtına yelkenleri hissa edildi ve yapraklanarak şamarlar gibi şakırdadı. Kırmızı fırtına yelkeni kaldırıldı mıydı, acı deryada ölüm kalım savaşına giriliyor demektir.

İlk sağanak denizlere duman attırarak savruldu. Az kalsın balıkçıların yelken, seren, elbise ve başlarının saçlarını yolup götürecekti. Rüzgârda uzun etekleri başlarına ters dönmüş kadınları andıran kayıklar, direklerinden aşan savruntu ve dumanlarla boca alabanda kasırganın önüne katılmış, alabildiklerine kaçıyorlardı.

(...)

O anda her kayığın işi kendi kendine yetip artıyorsa da, yine kayık kayıktan, insan insandan ayrılmaya çalışıyordu. Tayfa ellerine geçen kap kakakla boyuna denize su aktarıyordu. Çünkü serpintiyle ambarlar çabucak doluyordu. Ağır basan balık yükü dolayısıyla suda alçak çöken kayıkların içlerine serpinti değil, dalgalar takımıyla atlıyordu.

“Balıklar denize!” diye bağırdı. Balıklar ve içeri alınmış olan ağlar da denize atıldı. Topaçlar gibi döne döne yetişen sağanaklar denizden sömürdükleri suları paçavralar gibi savuruyorlar, bin ekspres treninin gürleyişiyle geçiyorlardı. Ana-baba günüydü bu.

Yavaşoğlu'nun Martısı uğursuz sayılırdı. Yapıldı yapılabilecek üç-dört kere alabora olmuş, dokuz kişi boğmuştu. Yapısında bir eksiklik, bir yerinde bir çalıkılık vardı. (...) Hele Yavaşoğlu dümeni kıl kadar yanlış kırsın, ya da gözü bir saniye süresince Tanrı gözü gibi yerde hazır ve nazır olmakta kusur etsin, kayığın içindekilerin boğulduklarının resmiydi. İşte şimdi bile kayığın kıcı birazcık kalkmış, dümeni havada kalmıştı. Tekne hemen bordasını dalgaya verdi. Yavaşoğlu dişlerini kırarcasına gıcırdattı. Hem kasırgayla, hem de kayıkla uğraşıyordu.

Yavaşoğlu'nun oğlu on dört yaşındaki Mehmet, direğin dibine çömelmişti. Hemen salıvermek ya da çekmek üzere sigorta ipinin ucunu elinde tutuyordu. Gözü, her işareti ölüm kalım olan dümendeki babasındaydı. Babası “Sigortayı boşla!” diye haykırdı. Mehmet ipi salıverdi. Seren babasının başı hizasına indi. Arkadan gelen bir dalga azmanı kayığın kıcını havaya fırlattı. Çocuk babasını, elde dümen yekesi, havada uçuyor sandı. Çok şükür dalga gurr diye kayığın altından geçti.

Bu sefer oğlan, babasının (...) çukura çökmekte olduğunu gördü. “Baba!” diye bağırdı ama Yavaşoğlu yine baş döndürücü yükseklerle savruldu. Martı uçmakta devam ediyordu.

Ara sıra kasırganın çığlıklarından ayırt edilebilen insan çığlıkları duyuluyordu. Demek ki boğulanlar vardı. Köpük ve su yalnız denizlerden değil göklerden de savruluyordu. Artık kayık kapkara bir kara baskının ortasında gidiyordu. Üstlerinden sanki bulut değil zindanlar yarılıyor, başlarının üzerine ters kepçe dönmüş uçurumlardan alevler fırlıyordu. Tam böyle bir trampet ateşiyle yetişen bir sağanak kayığa iki takla attırdı. Martı, karinesi havada olarak yüzdü.

Bunalmış olarak yüze gelen Yavaşoğlu etrafına bakındı. Kayığa iki kişi tutunuyordu. Biri neredeydi? Yavaşoğlu biricik oğlunun kaybolup olmadığını merak ediyordu. Ama ilkönce oğlunu sormayı kaptanlık şanına yediremedi. Tayfanın adlarını çağırarak, “Orada mısınız?” En son olarak “Orada mısın oğlum Mehmet?” diye seslendi.

“Buradayım baba!” diye cevap aldı. Yavaşoğlu kayığa tutunanlara, “Sıkı tutunuz hepiniz!” diye bağırdı.

Havanın böylesinde pek tabii olarak, olsa olsa boğulmak vardı ama gene de tayfa avuç, parmak, tırnak ve dişleriyle tutunuyordu. Bir saniye daha fazla yaşamak için bir saniye daha tutunmaya çalışıyorlardı. Şuuru söndüren bir korku ve işkence içinde canevlerine işleyen bıçağın acısıyla bağırarak hayvanlar gibi “İmdat! İmdat!” diye haykırıyorlardı. Uzun zaman dişleri çatırdadı, deniz tuzundan yanan gözleri bir şey göremez oldu. Bir an gök yırtılıp parladı, bir kayığın kendilerine doğru gelmekte olduğunu gördüler. “Kurtarın bizi!” diye acı acı yalvardılar.

Gelen kayık Ümit idi. Düvende Habip Kaptan'ı gördüler. Yirmi metre önlerinden geçerek fırladı gitti.

Uzaklaşırken içindekiler başlarını döndürdüler. Denizde kara kaderlerine bıraktıkları insanlara baktılar. Dudaklarından bir çığlık koptu. Denizdekileri kurtarmaya çalışmak –onları kurtaramadan- kendilerinin boğulmaları demektir. Denizde kara kaderlerine bıraktıkları arkadaşlarından af diliyorlardı. Derken birdenbire uzaktan bir insan sesi çınladı. Yine gök çaktı. Denizkuşu üzerlerine davranıyordu. Ona Ateşoğlu kumanda ediyordu. Tam otuz yıl Yavaşoğlu'yla beraber avlamışlar, kötü günleri, iyi günleri birlikte yaşamışlardı. Başkasının yapmaya güvenemediğini gözlerine yaşlar dolan Ateşoğlu göze almıştı. "Orsa!" diye bağırmasıyla dümeni basması bir oldu. Dönen Denizkuşu, sancak omuzluğuyla gelen dalgayı karşıladı. Bu ana-baba gününde orsa etmek delilikti. Ne var ki Ateşoğlu dümen-deydi. Yükseldi, yine boca etti. Etrafına baktı. Gök yıldırıktı. Uzakta Martı'yı seçebildi. Bütün hızıyla üzerine davrandı. Ama ona yanaşmak demek, tekneye çarparak onu tuzla buz etmek demektir. Martı'nın yanından geçti. Megafonla;

"Dayanın arkadaşlar, yine geleceğiz!" diye bağırdı.

Yine orsa etti. Kayık mükemmel bir manevra ile mihveri üzerinde topaç gibi döndü. Kasırganın gözüne yükseldi, bocaya döndü ama Martı gözüküyordu. Gök çakınca pruvadaki gemici, "Oradalar!" diye gösterdi.

Ateşoğlu "Sancak ve iskelede iki kişi dursun. Gözünüzü dört açın! Çünkü manevrayı pek tekrarlayamayız. Birisi sigortanın yanında dursun. 'Mayna' deyince mayna ha!" dedi.

Denizkuşu, Martı'nın üzerine ok gibi fırladı. Rüzgâr yüklenince bütün arma işkencede öldürülen insan kemikleri gibi çatırdıyordu. Martı'ya beş metre kala "Mayna!" diye bağırdı. Martı, koca bir dalganın tepesindeydi. Dalganın ötedeki sathı tam düşeceği zaman Ateşoğlu "İssa!" diye bağırdı, seren havaya fırladı; yelken göklere savrulur gibi oldu. Denizkuşu kamçı yemiş yarış atı gibi tamamıyla havaya kalktı, Martı'nın dalgaya yan gelen karinesinin üzerinden atıldı. Ateşoğlu, "Alın içeri!" diye bir çığlık saldı. Denizkuşu'nun tayfası küpeşteden yarı bellerine kadar eğilerek denizdeki arkadaşlarını saçlarından, çenelerinden, kollarından, artık rastgele tutarak ambara koca balık devirirmiş gibi al içeri ettiler. Denizkuşu havuz üzerinde çark edip kanat üzerinde su kapan kırılmaçlar gibi dört kişiyi kapıp almıştı. Ateşoğlu, "Kaç?" dedi. Tayfa "Üç" dedi. Martı'nın kaptanı, "Tamamız!" dedi.

Vah vah, aman aman, geçmiş olsun diyecek zaman değildi. Denizkuşu, zindan gibi karanlıklara kırmızı yelkeniyle dalıp gitti.

Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir KABAĞAÇLI)
Çiçeklerin Düğünü

İSTANBUL'U DİNLIYORUM

İstanbul'u dinliyorum. gözlerim kapalı.
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor.

Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda.

Uzarlarda, çok uzarlarda.

Öucuların hiç durmayan çingirakları.

İstanbul'u dinliyorum. gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum. gözlerim kapalı.

Kuşlar geçiyor. derken.

Yükseklerden. sürü sürü. çığlık

2. ÜNİTE

ŞİİR

1. KALDIRIMLAR
2. ÇOBAN ÇEŞMESİ
3. DAVET
4. İSTANBUL'U DİNLİYORUM

OKUMA ÇALIŞMALARI

METNE HAZIRLIK

Yalnız ve üzgün olduğunuz zamanlarda neler yaparsınız?

1. Metin

KALDIRIMLAR

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayâl görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi..

Necip Fazıl KISAKÜREK, *Çile*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

âmâ: Görme engelli.

tak : Millî bayramlarda veya önemli bir olayı anmak için düzenlenen şenliklerde, geçit yapılacak caddelere geçici olarak kurulan, yazılar ve çiçeklerle süslenen kemer.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Şair; ölçü ve kafiye kullanarak yazdığı “Kaldırımlar” şiirinde dertlerini, yalnızlığını, çıkmazlarını kaldırımları sembolleştirerek anlatmaktadır. Necip Fazıl Kısakürek, Cumhuriyet Dönemi saf şiir anlayışının temsilcilerindedir.

Cumhuriyet Dönemi’nde Şiir

Cumhuriyet’ in ilan edilmesiyle her alanda gerçekleşen toplumsal değişimler, edebiyata da yansımıştır. Tanzimat edebiyatıyla başlayan Batılılaşma süreci Cumhuriyet Dönemi’nde hız kesmeden devam etmiştir. Birçok edebî türde yaşanan değişim ve yenileşme, şiirde de kendini göstermiştir. Şairler; Batı’dan aldıkları sanat anlayışı, fikir ve ideolojileri kendi sanatlarında tatbik etmişlerdir. Bu dönemde birbirinin devamı niteliğinde veya birbirine tepki olarak doğan şiir anlayışları oluşmuştur. Saf şiir, Millî Edebiyat Dönemi zevk ve anlayışını sürdüren şiir, toplumcu eğilimleri sürdüren şiir, Garip akımı, İkinci Yeni, dinî değerleri ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir, 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiir, 1980 sonrası şiir ve halk şiiri bunlardan bazılarıdır.

Saf Şiir

Şiirin asıl amacının estetik zevk vermek olduğu savunulduğu için “Sanat sanat içindir.” görüşü benimsenmiştir. Ahenge ve biçim güzelliğine önem verilmiştir. Duygu, çağrışım ve sezgiye dayalı bir anlatım sergilenmiştir. İmge kullanılmıştır. Aşk, ölüm, yaşama sevinci, özlem, ruhsal değişimler gibi temalar sıklıkla işlenmiştir. Bireysel duygular ön planda olduğu için toplumsal konular, fikirler veya ideolojiler geri planda kalmıştır. Sembolizm akımı etkili olmuştur. Necip Fazıl Kısakürek, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Ziya Osman Saba, Asaf Halet Çelebi, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca saf şiirin temsilcilerinden bazılarıdır.

Sembolizm (Simgecilik): XIX. yüzyılda Fransa’da, şiirde gerçekçiliği savunan parnasizm akımına tepki olarak doğmuştur. Sembolist şairler, duyuların insanı yanıltabileceğini düşünüp nesnelerin görüntülerinin ardındaki değişmeyen gerçeği, yarattıkları çağrışımlarla anlatmışlardır. Görünen gerçeğin şairin içinde bıraktığı izlenim, birtakım sembollerle verilmiştir. Bu nedenle kapalı anlatımı tercih ederek gerçeği sezdirmeye çalışmış; mecaz, imge ve semboller kullanmışlardır. Şiirde müzikaliteye büyük önem vermişlerdir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Kaldırımlar” adlı şiiri esas alarak yapınız.

1. “Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.” dizesindeki altı çizili kelimenin anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK’nin *Güncel Türkçe Sözlük*’ünden kontrol ediniz.
2. Şiirin temasını belirleyiniz.
3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri (ölçü, kafiye, redif, ses, nakarat, kelime ve kelime grubu tekrarı) bulunuz.
4. Şiirin içeriğine ve anlatımına bakarak türünü (lirik, epik...) belirleyiniz.
5. Aşağıda verilen dizelerdeki edebî sanatları bularak tabloda ilgili yelere yazınız ve edebî sanatların şiire katkısını değerlendiriniz.

Dizeler	Edebî Sanat
Yolumun karanlığa sapsanan noktasında,	
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.	
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.	
Alsa buz gibi taşlar alınımdan bu ateşi.	

6. Şiiri, saf şiir anlayışının özelliklerine göre değerlendiriniz.
7. Şair, içinde bulunduğu ruh hâliyle kaldırımlar arasında nasıl bir ilişki kurmaktadır?
8. Aşağıda Mehmet Kaplan’ın “Kaldırımlar” şiiriyle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Bu görüşleri, şiirin anlam ve yapısı üzerinden değerlendiriniz.

“Şiirin kompozisyonu, âdetâ, gece sokaklarda tek başına giden, korkan ve acı çeken bir insanın, bazen yavaş, sonra koşarcasına yürüyüşünü hissettiriyor. Maharetle kullanılan tekrarlar, hem mekanik hareketi hem de iç gerginliğini ve sıkıntının kesafetini veriyor. Muhteva ile yapı arasında bu münasebet, şiirin en başarılı taraflarından biridir.”

9. Şiirin bağlı olduğu edebî anlayışa bağlı şairlere örnekler veriniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

NECİP FAZIL KISAKÜREK (1904-1983)

İstanbul’da doğan şair, Bahriye Mektebinden sonra İstanbul Üniversitesinde okudu. Çeşitli bankalarda memurluk ve çeşitli kurumlarda öğretmenlik görevlerinde bulundu. Gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı. *Ağaç ve Büyük Doğu* dergilerini çıkardı. Birçok tiyatro eseri olsa da daha çok şiirleriyle tanındı. Şiirlerindeki temalar “ben” etrafında şekillendi. Allah, insan, ölüm, mekân, tabiat, kadın, korku, yalnızlık, özlem gibi konulara hep bu pencereden baktı. Saf şiir anlayışını benimsedi. Şiirlerinde insanın evrendeki yerini, madde-ruh problemlerini, iç âlemin gizli duygu ve tutkularını dile getirdi. “Kaldırımlar” şiirinden dolayı “Kaldırımlar Şairi” olarak ünlendi. Tasavvuf düşüncesinden etkilendi. *Çile* (şiir); *Bir Adam Yaratmak*, *Reis Bey* (tiyatro) eserlerinden bazılarıdır.

METNE HAZIRLIK

1. Büyüklerinizden dinlediğiniz veya filmlerde seyrettiğiniz eski zaman aşkları ile günümüz aşkları arasında ne tür farklılıklar görmektesiniz?
2. Halk şiirinin genel özellikleri nelerdir?

2. Metin

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

Gönlünü Şîrîn'in aşkı sarınca
Yol almış hayâtın ufuklarınca,
O hızla dağları Ferhat yarınca
Başlamış akmağa çoban çeşmesi...

O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi,
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi!

Vefâsız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu,
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu...
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi.

Leylâ gelin oldu, Mecnun mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda.
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi.

Ne şâir yaş döker, ne âşık ağlar,
Târîhe karıştı eski sevdâlar:
Beyhûde seslenir, beyhûde çağlar
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi!...

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL, *Han Duvarları*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

beyhude: Boşuna.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Şair, “Çoban Çeşmesi” adlı şiirde halk edebiyatının biçimsel özelliklerinden ve halk kültüründen yararlanmışır. Çoban çeşmesi üzerinden geçmiş sevdaları özlemle dillendirmiştir. Şiir, “Cumhuriyet Dönemi’nde Millî Edebiyat Dönemi zevk ve anlayışını sürdüren şiir” geleneğine bağlıdır.

Millî Edebiyat Dönemi Zevk Ve Anlayışını Sürdüren Şiir

1912 yılında kurulan Millî Edebiyat, Cumhuriyet’ten sonra da etkisini devam ettirmiştir. Cumhuriyet Dönemi’nde Millî Edebiyat Dönemi zevk ve anlayışını sürdüren şiir olarak adlandırılan bu edebî gelenek memleket edebiyatı olarak da bilinmektedir. Şairler; Anadolu kültüründen, halk edebiyatından ve milliyetçilikten etkilendiler. Hece ölçüsünü ve sıklıkla dördlük nazım birimini kullandılar. Kurtuluş Savaşı’nı, tarihî olay ve kahramanlıkları, vatan sevgisini, Anadolu’nun güzelliklerini konu ve tema olarak işlediler. “Beş Hececiler” (Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy) bu geleneğin gelişmesine önemli katkılarda bulundular. Beş Hececiler’in dışında Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan, Kemalettin Kâmi Kamu, Ahmet Kutsi Tecer, Mithat Cemal Kuntay gibi şairler bu geleneğin temsilcilerinden bazılarıdır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Çoban Çeşmesi” adlı şiiri esas alarak yapınız.

1. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri (ölçü, kafiye, redif, ses, kelime ve kelime grubu tekrarı) bulunuz.
2. Şiirde halk şiirinin hangi nazım biçimi kullanılmışır?
3. Verilen dizelerdeki edebî sanatları bularak tabloda ilgili yerlere yazınız ve edebî sanatların şiire katkısını değerlendiriniz.

Dizeler	Edebî Sanat
Derinden derine ırmaklar ağlar,	
O hızla dağları Ferhat yarıncı	
Ateşten kızaran bir gül arar da	

4. Şiirdeki millî, manevi ve evrensel değerleri bulunuz.
5. Şiiri, Millî Edebiyat Dönemi zevk ve anlayışını yansıtan şiir anlayışına göre değerlendiriniz.
6. Şiirde geçen halk kültürüyle ilgili özellikler nelerdir?
7. “Ne şâir yaş döker, ne âşık ağlar, / Târîhe karıştı eski sevdâlar.” dizelerinde ifade edilen görüşe katılıyor musunuz? Nedenini açıklayınız?

ETKİNLİK

“Kaldırımlar” ve “Çoban Çeşmesi” adlı şiirleri tabloda yer alan özellikler açısından karşılaştırarak tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

Özellikler	Kaldırımlar	Çoban Çeşmesi
Biçim		
Ölçü		
İçerik (konu-tema)		
Edebî gelenek		

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL (1898-1973)

İstanbul'da doğan şair, çeşitli illerde edebiyat öğretmenliği ve bir dönem de İstanbul milletvekiliği yaptı. Şiirlerinde hem heceyi hem de aruzu başarıyla kullandı. Hecenin beş şairinden biridir. Memleket edebiyatına bağlı olarak koşma, mani, türkü gibi halk edebiyatı nazım şekillerini/türlerini kullandı. Gerçekçi (realist) bir bakış açısıyla ele aldığı Anadolu coğrafyasını, insanını ve kültürünü başarıyla anlattı. “Han Duvarları” adlı şiiri bunun örneklerinden biridir. “Sanat” şiirinde ise Batı kültürü karşısında millî ve manevî değerleri yüceltti. Şiirlerinde “Deli Ozan” ve “Çamdeviren” takma adlarını kullandı. *Han Duvarları*, *Şarkın Sultanları*, *Dinle Neyden* (şiir); *Canavar* (tiyatro) eserlerinden bazılarıdır.

HAN DUVARLARI

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar
Gidiyordum, gurbeti gönlümdе duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadoluya.

...

Alaca bir karanlık sarmadayken her yeri
Atlarımız çözüldü, girdik handan içeri.
Bir devâ bulmak için bağrımdaki yaraya
Toplanmıştı garipler şimdi kervansaraya.
Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı,
Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı.
Bir parıltı gördü mü gözler hemen dalıyor,
Göğüsler çekilerek nefesler daralıyor,
Şişesi is bağlamış bir lambanın ışığı,
Her yüze çiziyordu bir hüznün kırışığı.

...

Faruk Nafiz ÇAMLİBEL, Han Duvarları

2. ÜNİTE

METNE HAZIRLIK

1. Türkler Anadolu'ya gelmeden hangi coğrafi bölgelerde yaşamışlardır? Bu yerlerin nereler olduğunu tarih dersinde öğretmeninize sorarak öğreniniz.
2. Evrensel değerlere örnekler vererek bu değerlerin önemini açıklayınız.

3. Metin

DAVET

Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu davet bizim.

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim.

Nazım Hikmet RAN, *Bütün Şiirleri*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

el : Yakınların dışında kalan kimse, yabancı.

kısrak: Dişi at.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Şair, "Davet" adlı şiirinde Türk milletinin kökenlerini, Anadolu'yu yurt tutuşunu ve toplumsal yapıyla ilgili özlemlerini serbest şiir şeklinde anlatmıştır. Nazım Hikmet, Cumhuriyet Dönemi toplumcu eğilimleri yansıtan şiir anlayışının en önemli temsilcilerindendir.

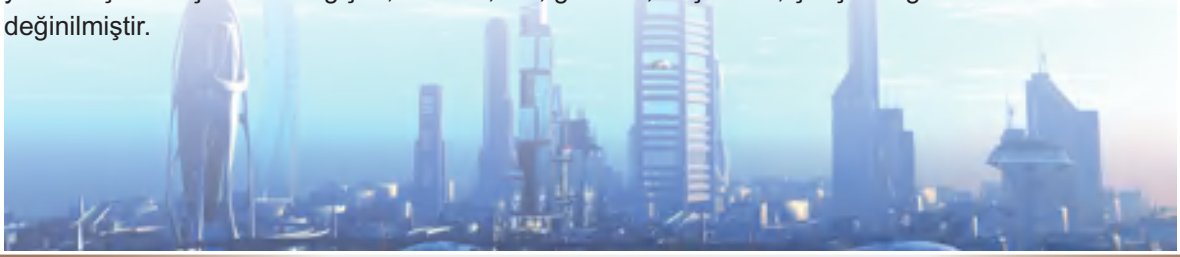
Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir

Sosyalist düşünceden etkilenen toplumcu şiir, adından da anlaşılacağı üzere toplum için sanat

anlayışını benimsemiştir. İşçinin, emekçinin hakkını savunmayı ve kapitalizmin sömürü düzenine başkaldırmayı ilke edinmiştir. Materyalist dünya görüşüne sahiptir. Fütürizm (gelecekçilik) akımının etkisindedir. Şiirlerde serbest ölçü kullanılmıştır. Şiirlerde politik söylem ve öğreticilik ön plandayken geleneksel değerlerden uzak durulmuştur. Nazım Hikmet, Attilâ İlhan, Ercüment Behzat Lav, Rifat Ilgaz, Ahmet Arif toplumcu şiirin temsilcilerinden bazılarıdır.

Fütürizm (Gelecekçilik): İtalyan şair Marinetti (Marinetti) tarafından 1909 yılında kurulmuştur. Daha çok Rus Marksist şairler tarafından benimsenmiştir. Özellikle Rus şair Mayakovski'nin (Mayakovski) adıyla birlikte anılmıştır. Fütürist şairler, sanayileşmenin ve makineleşmenin getirdiği yenilikleri överek geleceğe duydukları özlemi anlatmışlardır. Geçmişin değerlerini reddedip yeniliği ve özgürlüğü yüceltmişlerdir. Şiirlerde değişim, makine, hız, gelecek, başkaldırı, çalışmak gibi kavramlara sıklıkla değinilmiştir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Davet” adlı şiiri esas alarak yapınız.

1. Şiirde ahengi sağlayan unsurlar nelerdir?
2. Şiirde kullanılan teşbih (benzetme) sanatlarını bularak bunların şiirin anlamına katkısını değerlendiriniz.
3. Şiirdeki iletileri bulunuz.
4. Şiirdeki sosyal, siyasi ve tarihî öğeleri belirleyiniz.
5. Şiirdeki imgelere örnekler vererek bunların şiirin diline katkısını değerlendiriniz.
6. “yok edin insanın insana kulluğunu,” ve “Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür / ve bir orman gibi kardeşçesine” dizelerini yaşadığınız hayatın gerçekliğiyle ilişkilendirerek yorumlayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

NAZIM HİKMET RAN (1901-1963))

Selanik'te doğan şair, Bahriye Mektebini bitirince deniz subayı oldu fakat sağlık sorunları nedeniyle mesleğinden uzaklaştırıldı. Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'ya geçti. Bir süre sonra da Rusya'ya gitti. Sanat anlayışı büyük oranda orada şekillendi. Rus şair Mayakovski'den etkilenerek ölçülü, kafiyeli şiiri bırakıp serbest şiir anlayışını benimsedi. Fütürizm (gelecekçilik) akımından etkilendi. Rusya dönüşü öz, biçim ve tema bakımlarından serbest nazımın ve toplumcu şiirin öncüsü oldu. Şiirlerinde basamaklı dizeler kullandı. Ona göre şiirde esas olan şekil değil içeriktir ve içerik şekli belirlemelidir. Siyasi ve ideolojik fikirlerinden dolayı çeşitli zamanlarda cezaevlerinde yattı. Gazete ve dergilerin yanında film stüdyolarında da çalıştı. *835 Satır*, *Memleketimden İnsan Manzaraları*, *Kurtuluş Savaşı Destanı* (şiir); *Kafatası*, *Ferhat ile Şirin* (tiyatro) eserlerinden bazılarıdır.

2. ÜNİTE

METNE HAZIRLIK

1. Yaşadığınız şehirde duymaktan hoşlandığınız hayata dair sesler nelerdir?
2. Sizce ahenk unsurları (ölçü, kafiye, redif vb.) ve söz sanatları kullanılmadan şiir yazılabilir mi? Tartışınız.

4. Metin

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzaklarda, çok uzaklarda,
Sucuların hiç durmayan çingirakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Kuşlar geçiyor, derken;
Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık.
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya değişiyor ayakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvılcıvıl Mahmutpaşa;
Güvercin dolu avlular.
Çekiç sesleri geliyor doklardan,
Güzelim bahar rüzgârında ter kokuları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Başında eski âlemlerin sarhoşluğu,
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı;
Dinmiş lodosların uğultusu içinde
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

(...)

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Bir kuş çırpınıyor eteklerinde;
Alnın sıcak mı değil mi, biliyorum;
Dudakların ıslak mı değil mi, biliyorum;
Beyaz bir ay doğuyor fistikların arkasından
Kalbinin vuruşundan anlıyorum;
İstanbul'u dinliyorum.

Orhan Veli KANIK, *Bütün Şiirleri*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

dalyan: Deniz, göl ve ırmakların kıyılara yakın yerlerinde oluşturulan, büyük balık avlanma yeri.
dok : Gemilerin yükünün boşaltıldığı veya onarıldığı, üstü örtülü havuz.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Şair, “İstanbul’u Dinliyorum” şiirinde İstanbul’u şehre dair sesler üzerinden anlatmaktadır. Bunu yaparken geleneksel şiir kalıplarının dışına çıkarak serbest ölçü kullanmıştır. Şairane söyleyişlerden uzak duran Orhan Veli Kanık “Garip” akımının kurucularındandır.

Garip Akımı

Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday 1941 yılında “İ. Yeni” olarak da bilinen Garip akımını kurdular. *Garip* adıyla çıkardıkları şiir kitabının ön sözünde şiir anlayışlarını açıkladılar. Yeni bir şiir anlayışı ortaya koyarak geleneksel şiirin kalıplaşmış kurallarına; ölçü, uyak ve dördlüğe; söz sanatlarına, anlam kapalılığına, şairaneliğe, süslü söyleyişlere karşı çıktılar. Serbest ölçüyü savundular. Şiirin konusunu genişleterek günlük hayatı ve sıradan insanları da konu olarak seçtiler. Herkesin anlaması için konuşma dilini tercih ederek açık, sade, yalın bir dil kullandılar. İdeolojik söylemlerden uzak durdular. Nükteli, alaycı ve bazen de çocuksu bir anlatımı seçtiler.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “İstanbul’u Dinliyorum” adlı şiiri esas alarak yapınız.

1. Şiirin temasını belirleyiniz.
2. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır?
3. Şiiri, Garip akımının özelliklerine göre değerlendiriniz.
4. Şiirde İstanbul’un hangi özelliklerine değinilmiştir?
5. “Şairin Biyografisi”nden yararlanarak şairin üslubu ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
6. Şiirin bağlı olduğu edebî akımın diğer şairlerini belirtiniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

ORHAN VELİ KANIK (1914-1950)

İstanbul’da doğan şair, Ankara Lisesini bitirdikten sonra İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü kazandı. Memurluk yaptı. *Yaprak* dergisini çıkardı. Süssüz, şairanelikten uzak, konuşma diliyle şiirler yazdı. Geleneksel şiir kalıplarını reddetti. Şiirin konusunu genişleterek sıradan şeylerin bile şiire konu olabileceğini savundu. Zengin kültürel alt yapısıyla oluşturduğu şiirlerinde aşk, kadın, hüznün, ölüm, yalnızlık, gurbet, kaçış, İstanbul ve deniz en çok işlediği konu ve temalar oldu. Şiirlerinde çoğu zaman alaycı bir dil kullandı. *Garip*, *Destan Gibi*, *Vazgeçemediğim*, *Nasrettin Hoca Hikâyeleri*, *La Fontaine Masalları* (şiir) eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

Kelimedede Anlam

Ad Aktarması (Mecazımürsel)

Benzetme amacı gütmeksizin bir kelimenin başka bir kelime yerine kullanılmasıdır. İki kelime arasında parça-bütün, iç-dış, sanatçı-eser, sebep-sonuç, yer-insan gibi türlü ilişkiler söz konusudur.

Örnek: Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl! (parça-bütün)

Mehmet Akif Ersoy

Örnek: Sobanın üzerindeki çaydanlık buharlar çıkararak kaynıyordu. (iç-dış)

Örnek: Ben garip çizgilerle uğraşırken baş başa

Rastlamıştım duvarda bir şair arkadaşa: (sanatçı-eser)

Faruk Nafiz Çamlıbel

Örnek: Futbolcu sert şutuyla topu doksana takınca galibiyet oldu. (sebep-sonuç)

Örnek: Sonra bir gün bir zil çalacak yine,

Hiç kimseler, kimsecikler duymayacak..

Ne sınıflar, ne iskeleler, ne istasyonlar, ne siz... (yer- insan)

Zeki Ömer Defne

Dolaylama

Bir kelimeyle anlatılabilecek bir kavramın birden fazla kelimeyle anlatılmasıdır.

Örnek: Ölüm ölene bayram, bayrama sevinmek var;

Oh ne güzel, bayramda tahta ata binmek var!.. (tabut)

Necip Fazıl Kısakürek

Örnek: Bu sene beyaz perdede ilginç filmler gösterildi. (sinema)

Örnek: İnsanlık kızıl gezegende yaşamı başlatmanın yollarını arıyor. (Mars)

Deyim Aktarması

Benzetme amacı güdülerek bir kelimenin başka bir kelime yerine kullanılmasıdır. İnsandan doğaya, doğadan insana, doğadan doğaya veya duyular arası aktarma şeklinde yapılır.

Örnek: Ey suyun sesinden anlayan bağlar, (İnsana ait bir özellik olan anlamak, bağlara verildiği için insandan doğaya aktarma yapılmıştır.)

Örnek: Biri benim, biri de serseri kaldırımlar. (İnsana ait bir özellik olan serserilik, kaldırımlara verildiği için insandan doğaya aktarma yapılmıştır.)

Örnek: Teknik direktör, maçı kaybeden futbolculara esti, güreledi. (Doğaya ait bir özellik olan esmek ve gürelemek, insana verildiği için doğadan insana aktarma yapılmıştır.)

Örnek: Deniz ufukta usul usul fokurduyordu. (Doğaya ait bir özellik olan fokurdamak, denize verilerek doğadan doğaya aktarma yapılmıştır.)

Örnek: Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır. (Tat alma duyusuna ait bir özellik olan tatlı, işitme duyusuna verildiği için duyular arası aktarma yapılmıştır.)

Alıştırma

1. Aşağıdaki cümlelerde ad aktarması, dolaylama ve deyim aktarmasından hangilerine örnek kullanımlar olduğunu belirleyerek noktalı yerlere yazınız.

- Bir toplumda yardımseverliğin gülen yüzü hep parlamalıdır. *deyim aktarması* .....
- Mehmet Akif Ersoy'u okumak vatan sevgisini yaşamaktır. ....
- Konuşmadan önce keskin bakışlarını üzerimde gezdirdi. ....
- Avuçlarımda gümüş renkli bir derya kuzusu oynayıyordu. ....
- Salonu, soğuk renklere boyamak iyi fikir olmayabilir. ....
- Çocuklar, evin altını üstüne getirmişler bugün. ....
- İki römork çeken motor, boşaltma rampasına yanaştı. ....

2. Aşağıdaki parçada büyük harflerin kullanımıyla ilgili yanlışları bulup yuvarlak içine alınız.

2010 Yılı'nın güz aylarıydı. Bir grupla Kaçkar dağlarına doğa yürüyüşüne gitmiştik. Gökten yaprak yağıyordu. Ağaçların arasından sızan Güneş, dökülen yaprakları sanki sarıya boyuyordu. Başımızı sık sık yüksek ağaçlardan düşen bu yapraklara çeviriyorduk. Tam da bu anda –Üstelik dar bir patikadan geçerken- hiç beklemediğim bir şey oldu: ayağım kaydı. Dik eğimli yamaçtan taklalar atarak yuvarlandım. Başımı birkaç defa sert bir şeye vurduğumu hatırlıyorum. Her şey döndü: Gökyüzü, toprak, ağaç... gözlerimi açtığımda hava kararıyordu.

3. Aşağıdaki parçada yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Dürüstlük ( ) kendimize olan saygıyı ( ) mesleğimizle ilgili sorumluluğu ( ) başkasına karşı olan adaleti ve doğaya karşı merhameti sağlayan insanî duyguların en önemlisi midir diye sorduğumuzda vereceğimiz cevap kesinlikle şu olurdu ( ) Evet ( )

YAZMA ÇALIŞMALARI

UYGULAMA

“Okuma Çalışmaları”nda gördüğünüz şiir anlayışlarından birine benzeterek şiir yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

UYGULAMA

- a) Bir şiir seçerek ezberleyiniz.
- b) Ezberlediğiniz şiirlerden oluşan bir dinleti hazırlayarak dinletiyi sınıfta veya sahnede sununuz. Sunumu yaparken aşağıdakilere dikkat ediniz.
  - Şiiri, anlamına uygun vurgu ve tonlamalar yaparak seslendiriniz.
  - Seslendirme yaparken doğru yerlerde nefes alıp duraklamalar yapınız.
  - Uygun fon müziği kullanınız.

NOT: Dinletiyi hazırlarken EBA'daki içeriklerden yararlanabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1-5. soruları aşağıdaki metne göre cevaplandırınız.

NERDESİN

Geceleyn bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: — Neredesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Âşıkıyım beni çağıran bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder,
Bu ses rüzgârlara karışır gider.
Gün olur peşimden yürür beraber,
Ansızın haykırır bana: — Neredesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana "Gel" desin.

Ahmet Kutsi TECER, *Bütün Şiirleri*

1. Şiirin nazım birimi, kafiye düzeni ve ahengini sağlayan özelliklerini (ölçü, kafiye, redif, ses, nakarat, kelime ve kelime grubu tekrarı) bulunuz.
2. Şiir, Cumhuriyet Dönemi şiir anlayışlarından hangisini yansıtmaktadır, neden?
3. "Gün olur peşimden yürür beraber, / Ansızın haykırır bana: — Neredesin?" dizelerinde hangi edebî sanatlar vardır?
4. Şiirin içeriğine (konu, tema) bakarak hangi şiir türü olabileceğini gerekçesiyle açıklayınız.
5. Şairi çağıran ses ne olabilir?
6. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, çerçeve içinde verilenlerden uygun olanları ile doldurunuz.

fütürizm, geleneksel, realizm, sembolizm, sosyalist, estetik, memleket

- a) Saf şiir anlayışını benimseyen şairler, şiirlerinde ..... kaygıyı ön planda tutmuşlardır.
- b) Parnasizme tepki olarak doğan ..... XIX. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- c) Millî Edebiyat Dönemi zevk ve anlayışını sürdüren şiir ..... edebiyatı olarak da bilinmektedir.
- ç) Toplum için sanat anlayışını benimseyen toplumcu şiir, ... düşünceden etkilenmiştir.
- d) Değişim, gelecek, makine gibi kavramları yücelten ..... Rus şair Mayakovski'nin adıyla anılmıştır.
- e) Garipçiler, serbest ölçüyü benimserken ..... şiirin kurallarına karşı çıkmışlardır.

7. Aşağıda verilen edebiyat anlayışı ve bu anlayışların temsilcileri olan şairleri, uygun olan harfleri edebiyat anlayışının başındaki boşluğa yazarak eşleştiriniz.

Edebiyat Anlayışları	Şairler
( ) I. Saf şiir	a) Attilâ İlhan
( ) II. Millî Edebiyat Dönemi zevk ve anlayışını sürdüren şiir	b) Melih Cevdet Anday
( ) III. Toplumcu eğilimleri yansıtan şiir	c) Cahit Sıtkı Tarancı
( ) IV. Garip Akımı	ç) Tevfik Fikret
	d) Arif Nihat Asya

8. Aşağıdakilerden hangisi Garip akımına ait bir şiir olabilir?

- A) Şu bakır zirvelerin ardından
Bir süvari geliyor kan rengi.
Başlıyor şimdi melûl akşamda
Son ışıklarla bulutlar cengi!...
- B) Yüreğim bağlandı her bir sözüne,
Kara kaşlarına, kara gözüne,
Siyah kâkülünü dökmüş yüzüne,
Uzanıp birkaç tel çalasım geldi!
- C) Birden serçelerle indi yağmur
Hangisi serçe
Hangisi yağmur
- D) Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir
- E) Döndü
Bin bir volt bin bir amperle döndü motör
Kudurmuş bir rüzgâr gibi vantilatör
Koptu avarasından

9. Karşı dağlarda tutuşmuş gibi gül bahçeleri,
Koyu bir kırmızılık gökten ayırmakta yeri.

Yahya Kemal BEYATLI

Verilen parçanın bir ve ikinci dizelerinde kullanılan edebî sanatlar aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

- A) teşbih-teşhis   B) istiare-tezat   C) intak-teşbih
D) teşhis- tezat   E) İstiare- telmih

10. Bozma küçük odanı, divanlar kalsın yine;
Loş köşesinde Nihal hülyaya dalsın yine.
Deste deste şiirler, Fuzuli'ler, Nedim'ler.
Garip kalan ruhuma bir alev salsın yine...

Şükûfe Nihal BAŞAR

Verilen şiirin teması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aşk   B) Ayrılık   C) Korku   D) Özlem   E) Yalnızlık

11. Koltuklar eskimiş, perdeler hurda,
Annemin gelinlik aynası burda,
Burda işlemeli, atlas cüz kesem!

Yusuf Ziya ORTAÇ

Verilen dizelerde kullanılan kafiye çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cinaslı   B) Tam   C) Tunç   D) Yarım   E) Zengin

2. ÜNİTE

12. Serhatlerde açtığın bayraklar bizim için,
Öpüp kokladığım şen gaza gülleridir:
Savaş baba mirası, atalar hüneridir,
Bastığımız her toprak şan saklar bizim için,
Ruhumuzda her köşe hatıranla zengindir...
Orhan Şaik GÖKYAY

Verilen şiirin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Didaktik   B) Epik   C) Satirik   D) Lirik   E) Pastoral

13. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ad aktarması yapılmıştır?**

- A) Yeri geldiğinde vatan kendini savunmasını bilir.
B) Hayatta en zor öğrenilenlerden biri de sabırdır.
C) Kendine saygısı olmayanın başkasına saygısı olmaz.
D) Sorumluluk aldığımız oranda kişiliğimiz gelişir.
E) Yemek bedenimizin, dostluklar ruhumuzun gıdasıdır.

14. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde duyular arası aktarma yapılmıştır?**

- A) Rüzgâr, çamları uçurumdan yuvarlamaya çalışıyordu.
B) Peş peşe çakan yıldırımlar adeta göğü yarıyordu.
C) Karanlık vadilerde sert bir çığlık yankılandı.
D) Yüreğindeki yangın her geçen gün artıyordu.
E) Horozun bakışlarında yalnızca merhamet vardı.

15. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dolaylama vardır?**

- A) Fıstıkların kabukları adamın parmaklarında sürekli çıtırdıyordu.
B) Sağ elin verdiği sol elin bilmediği sadaka makbuldür.
C) Bazı zorlukları sadece ve sadece sevgiyle aşabilirsin.
D) Korku insanın boğazını sıkın güçlü parmaklardır.
E) Bacasız sanayi döviz ihtiyacını karşılayan önemli bir kalemdir.

16. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “de” ve “ki”lerin kullanımında yanlışlık yapılmamıştır?**

- A) Sadece parklar değil kaldırımlarda kalabalıktı.
B) Gittiği bir yer olmalı ki izini kaybettirebilsin.
C) Meydan da toplanan insanlar merakla bekliyorlardı.
D) Yolcular otobüs de yer kapmaya çalışıyorlardı.
E) Caddede ki tüm dükkânlar bugün kapalıydı.

17. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nokta (.) yanlış kullanılmıştır?**

- A) İstanbul'dan gelen tren 18.15'te hareket edecekmiş.
B) Cumhuriyet 29.10.1923 tarihinde ilan edildi.
C) Bugün Yağmur'un 12. yaş günü kutlanacak.
D) 2. ve 7. maddeler yeniden gözden geçirilmelidir.
E) Kitap, dergi vb.nin satışlarında düşüşler görüldü.

SERBEST OKUMA PARÇASI

26 AĞUSTOS 1922

Şu kopan fırtına Türk ordusudur yâ Rabbî
 Senin uğrunda ölen ordu budur yâ Rabbî
 Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmın
 Gaalib et çünkü bu son ordusudur İslâm'ın

Yahya Kemal BEYATLI
Eski Şiirin Rüzgârıyla

YILDIZLAR

Seni karanlıkta yatırıyorlar.
 Korkuyorsun geceden:
 Bakıp bakıp pencereden,
 Yatağına sokuluyorsun.

Ben hep eski yerimdeyim, biliyorsun.
 Hava açık olduğu zamanlar
 Beni seyrediyor, seviniyorsun.

Ne olurdu, ben de,
 Sana görüldüğüm şekilde
 Odana gelseydim.
 Ateşböcekleri gibi,
 Küçük avucunda
 Yanıp yanıp sönseydim.

Seneler geçip gider, büyürsün.
 Bir gün olur, hepsi biter:
 Endişeler, o çocuk üzüntün
 Hepsi biter.
 Aydınlanır seninçin geceler,
 Güneş gibi görünürsün.

Biraz sabır, küçük çocuk, biraz sabır.
 Ama, Allahın koyduğu yerde,
 Yıldızlar daima yalınızdır.

Behçet NECATİGİL
Şiirler

VEDA

Hani o, bırakıp giderken seni;
 Bu öksüz tavrını takmayacaktın?
 Alnına koyarken veda busemi,
 Yüzüme bu türlü bakmayacaktın?

Hani ey gözlerim, bu son vedada,
 Yolunu kaybeden yolcunun dağda,
 Birini çağırmak için imdada,
 Yaktığı ateşi yakmayacaktın?

Gelse de en acı sözler dilime,
 Uçacak sanırdım bir kaç kelime...
 Bir alev halinde düştün elime,
 Hani ey gözyaşım, akmayacaktın?

Orhan Seyfi ORHON

Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi

NE İÇİNDEYİM ZAMANIN

Ne içindeyim zamanın,
 Ne de büsbütün dışında;
 Yekpâre, geniş bir ânın
 Parçalanmaz akışında.

Bir garip rüyâ rengiyle
 Uyuşmuş gibi her şekil,
 Rüzgârda uçan tüy bile
 Benim kadar hafif değil.

Başım sükûtu öğüten
 Uçsuz, bucaksız değirmen;
 İçim muradına ermiş
 Abasız, postsuz bir derviş;

Kökü bende bir sarmaşık
 Olmuş dünya sezmekteyim,
 Mavi, masmavi bir ışık
 Ortasında yüzmekteyim.

Ahmet Hamdi TANPINAR

Bütün Şiirleri

RESMİM İÇİN

Toprakta gezen gölgeme toprak çekilince,
Günler şu heyûlâyı da, er geç silecektir.
Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma,
Sessiz yaşadım, kim beni, nerden bilecektir?

Mehmet Âkif ERSOY
Safahat

ONLAR

Nerde kaldı o çağlar ki
Analar kurt doğururdu,
Hilkat insan çamurunu
Destanlarla yoğururdu?

Nerde o yiğitler ki gür
Sesleri ülkeyi bürür,
“Yürü” dese dağlar yürür,
“Dur” dese kalpler dururdu?

Yurda, baş dedikleri bir
Ağır adakla geldiler
Ve şu bayraksız dünyaya,
Bayrakla geldiler.

Kopardılar ayı gökten,
Bir ipek dala astılar...
Yurt dediler, gölgesine
Ayaklarını bastılar.

Yeryüzünün göbeğinde
Kuruldu Kurultayları...
Günleri sönmek bilmedi,
Yere düşmedi ayları.

Onlardan kaldı bu toprak...
Biz gezip tozmayalım mı?
Yabanlar kıskanır diye
Destan da yazmayalım mı?

Benim, dedemle yanyana
Yazılı kalacak adım...
Yıldızların söneceği
Güne yıldızlar sakladım.

Arif Nihat ASYA
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor

RAHATI KAÇAN AĞAÇ

Tanıdığım bir ağaç var
Etlik bağlarına yakın
Saadetin adını bile duymamış
Tanrının işine bakın.

Geceyi gündüzü biliyor
Dört mevsimi, rüzgârı, karı
Ay ışığına bayılıyor
Ama kötülemiyor karanlığı.

Ona bir kitap vereceğim
Rahatını kaçırmak için
Bir öğrenegörsün aşkı
Ağacı o vakit seyredin.

Melih Cevdet ANDAY
Bütün Şiirleri Sözcükler

TAHTADAN YAPTIĞIM ADAM

tahtadan yaptığım adam
ne yemek yiyor
ne konuşmak biliyor
kas katı gözlerle
görünmez yerlere bakıyor

tahtadan yaptığım adam
hatırlıyor ki
bir zaman
nefes alan
ince ince yaprakları vardı
toprağı iştiha ile yiyen
liftten
ince ince ağızları vardı

tahtadan yaptığım adam
ağaçtan uzaklaştı
ve insana yaklaştı
yazık ki
ne insan oldu
ne ağaç

Asaf Hâlet ÇELEBİ
Bütün Şiirleri

NASIL ANMAZSIN

Nasıl anmazsın o çocukluk günlerini!
 Dalda bülbülü vardı, gökte beyaz bulutu.
 Annem vardı, babam vardı.
 Bahçemizde, ılık, uzayan günlerdi yaz,
 Bir beyaz âlemde kış.
 Başkaydı güneşi, böyle değildi ayı.
 Artık istemiyorum yaşamayı!
 Bir gün ver bana Tanrım,
 Tâ çocukluğumdan kalmış...

Ziya Osman SABA
Bütün Şiirleri Cümlemiz

EKMEK VE YILDIZLAR

Ekmek dizimde
 Yıldızlar uzakta ta uzakta
 Ekmek yiyorum yıldızlara bakarak
 Öyle dalmışım ki sormayın
 Bazen şaşırıp ekmek yerine
 Yıldız yiyorum

Oktay Rifat
Bütün Şiirleri I

MUNZUR DAĞLARI

Ovada kızıl bir granit seli,
 Bir heykel uzaktan Munzur dağları!
 Sanki bir canavar, hançer pençeli,
 Göklere sıçrayan Munzur Dağları!..
 Kopuyor boynunda her kızıl şimşek,
 Gürleyen sesinden gökler çökecek;
 Gerilmiş sırtında kar benek benek,
 Kükremiş bir kaplan Munzur dağları...

Ömer Bedrettin UŞAKLI
Yayla Dumanı

KAR

Kardır yağın üstümüze geceden,
 Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
 Ormanın uğultusuyla birlikte
 Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte
 Kar yağıyor üstümüze, inceden.

Sesin nerde kaldı, her günkü sesin,
 Unutulmuş güzel şarkılar için
 Bu kar gecesinde uzaktan, yoldan,
 Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu'dan
 Sesin nerde kaldı? Kar içindesin!

Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam!
 Uyandırmayın beni, uyanamam.
 Kaybolmuş, sevdiklerimiz aşkına,
 Allah aşkına, gök, deniz aşkına
 Yağsın kar üstümüze buram buram...

Buğulandıkça yüzü her aynanın
 Beyaz dokusunda bu saf rüyanın
 Göğe uzanır –tek, tenha- bir kamış
 Sırf unutmak için, unutmak ey kış!
 Büyük yalnızlığını dünyanın.

Ahmet Muhip DIRANAS
Şiirler

DEĞİL

Bilmem ki nasıl anlatsam;
 Nasıl, nasıl, size derdimi!
 Bir dert ki yürekler acısı,
 Bir dert ki düşman başına.
 Gönül yarası desem...
 Değil!
 Ekmek parası desem...
 Değil!

Bir dert ki...
 Dayanılır şey değil.

Orhan Veli KANIK
Bütün Şiirleri

3. ÜNİTE

MASAL-FABL

1. TASA KUŞU

2. MEŞE İLE KAMIŞ

OKUMA ÇALIŞMALARI

METNE HAZIRLIK

1. Çocukluğunuzda dinlediğiniz veya okuduğunuz masallardan en çok hangisinden etkilendiniz? Neden?
2. Korku, endişe, kaygı, tasa, kuruntu gibi duygular hakkında söylenmiş atasözü ve deyimlere örnekler veriniz.

1. Metin

TASA KUŞU

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirid oynarken, eski hamam içinde... Üşüdüm Allah üşüdüm, daldan armut düşürdüm. Armudumu yemişler, bana çirkin demişler... Çirkin değil, güzelim, inci, mercan dizerim. Ben mercandan geçemem, Aksaray'a göçemem... Aksaray'ın kilidi, bana vuran kim idi? Emmim oğlu Musacık, eli kolu kısacık... Çık çıkalım çardağa, taş atalım çaylağa; çaylak başın kaldırmış, ayvaları çaldırmış... Hani kâğıt, hani defter? Bir de gelmiş çevre ister; çevrede güller, sendeki diller; ben gider oldum, duymasın eller...

Bir memleketin birinde Sülün kız derler, bir kız varmış. Ne kimsenin bir tüyüne dokunur, ne de yerdeki karıncayı incitirmiş ama, Allah kalbine göre vermemiş yoksa... Günün birinde babasını elinden alınca bir korku gelip dalına binmiş:

“Ne bir dağda yağmurumuz var, ne bir bağda yaprağımız var; sönen ocağımızı ne ile yakacağız?”

Diye, düşündükçe düşünür; ömrünü, gününü tüketirmiş... Anası bu korkuyu gözünden okuyunca:

“A Sülün kızım demiş; ne diye kara kara düşünüp durursun? İki el, bir baş içindir; geçinmeyecek ne başımız var! Ben çulha dokurum; sen gergef işlersin; gül gibi geçinip gideriz...”

Bu söz üstüne, korkuyu dallarından atıp işlerinin başına geçmişler; gece dememişler, gündüz dememişler; dokuyacaklarını dokuyup işleyeceklerini işlemişler; gözlerinin çirasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp, bir güne bir gün muhannete avuç açmamışlar, üstelik, dişlerinden tırnaklarından arttırdıklarıyla köyün üstünde bir dağ, dağın üstünde de bir bağ kurmuşlar, kurmuşlar ama, bu defa da kızın yüreğine bir kuruntu düşmüş:

“Ya dağımızı sel alırsa, ya bağımızı yel alırsa! Bütün emeğimiz suya gider, yorulduğumuz yanımıza kalır...”

Diye korktukça kurar, kendi kendini yiyip tüketirmiş... Anası, bu kuruntuyu da yüzünden okuyunca:

“Yapma kızım, etme kızım; yağmur yağmadan sele gitme kızım; ağzını hayra aç ki, hayır gelsin işine. Yoksa böyle ağrımayan başa yağlık bağlarsan, başını dertten kurtaramazsın sonra!”

Ana sözü yerde kalır mı; Sülün kız bu kuruntuyu da yüreğinden atıp koşulacağı gibi koşulmuş işe; kara toprağı alın teriyle öyle bir yoğurmuşlar, öyle bir yoğurmuşlar ki, aldıkları gövermiş gelmiş, dedikleri yeşermiş gitmiş; dağda dağ olmuş; bağda da, bağ olmuş ya, insan buldukça bunar derler; Sülün kız, şimdi de kendini bir tasaya kaptırmamasın mı!

“Ya asmada üzüm olmazsa; ya salkımı dü-
züm olmazsa... Ben bu dağa, dağ mı derim;
ben bağa, bağ mı derim!”

Diye, dövüm dövüm dövünmeye başlamış...
Anası Sülün kızın olmayacak duaya âmin
dediğini ağzından duyunca:

“Aman kızım; dünyada her şey insanın elin-
de, avucunda değil; ne diye olur olmaz şey-
lerin tasasına düşüyorsun. Tasa dediğin ne
korkuya benzer, ne kuruntuya; ismi var, cismi
yok bir kuştur o! Nerede avare varsa, gidip
onu bulur. Gayri ne dur bilir; ne durak, üzün-
tünden üzüntüye atıp dünyayı başına zindan
eder adamın!”

Demiş; daha da ne diller dökmüş ama, Sülün
kız hangi şeytana uymuşsa, bu öğüdü kula-
ğının ardına atıp kendini avareliğe vermiş...

Tasa kuşunun gözlediği de bu değil mi! Kaş-
la, göz arasında varıp kanatları arasına al-
mış onu...

Sülün kız, bir de gözünü açıp bakmış ki, ne baksın; misli, menendi yok bir bahçe! Bir yanında kuşlar
şakıyor, yanık yanık... Bir yanında sular akıyor oluk oluk... Ağaçlarında da türlü meyve, türlü koruk...
O kuşlara kumru mu desem kanarya mı desem, ne desem! O sulara şeker mi desem şerbet mi de-
sem, ne desem! Meyvesini de ne siz sorun ne ben söyleyeyim; bulunsa bulunsa, Erem bağlarında
bulunur belki...

Böyle bir yerde kimin gözü gönlü açılmaz ama, Sülün kız, o civil civil ötüşen kuşlara bakmış:

“Ah bin gözüm, bin kulağım olsa da, bin bir sesi birden duyup dinlesem!”

Diye tasa çekemeye başlamış.

Sen misin, yok yere tasaya düşen! O anda bütün kuşların ağzı, dili tutulmuş; kumrular da susmuş,
kanaryalar da, bir seçe bile kanadını kımıldatmamış...

O zaman, Tasa kuşu yaprakların arasından seslenmiş ona:

“Avare kız, avare kız! tasa dediğin öyle olmaz, böyle olur: Geçti gül, geçti gül bülbül... İster ağla, ister
gül...”

Sülün kız, boyunca karalara batmış. Bu tasa yetmiyormuş gibi, bir de açlık gelip kapısını çalmasın
mı! Sülün kız dal dal meyvelere bakmış:

“Ah şu ağaçlar Tuba olsa; eğil desem, eğilse; doğrul desem, doğrulsa!”

Diye hayıflana hayıflana meyvelere uzanmış ama, ağaçlar el atıp tutmaya dal vermemiş, uzandıkça,
onlar da başını kaldırmış...

3. ÜNİTE

Tasa kuşu, yine yaprakların arasından seslenmiş ona:

“Avare kız, avare kız; tasa dediğin öyle olmaz, böyle olur: Geçti ayva, geçti nar... İster taş ye, ister hardal!”

Deyince, kızın yüreğine öyle bir ateş düşmüş, öyle bir ateş düşmüş ki, yanıp kül olmaya az kalmış. Gürül gürül akan sulara bakıp:

“Ah şu sular Kevser olsa... İçsem içsem kanmasam; güneş vursa yanmasam...”

Diye, yana yakıla sulara eğilmiş ama, hikmeti hüda, sular da kuruyup çekilmiş; ne altın oluk bir damla su vermiş, ne gümüş oluk... Aman, yaman derken başını bir taşa vurmuş. Kim başını vurur da ayılmaz ki, Sülün kız ayılmasın:

“Ah anamın aşu, kuyunun başu... Ye tuzlu tuzlu, iç buzlu buzlu... Ya evde otur, gergef işle; ya bağa git, toprağı avuçla; dahası ne umurun!”

Demeye başlamış. Bir demiş, iki demiş, derken bir hışırtı işitmiş. Bir de dönüp bakmış ki, ne baksın; Tasa kuşu, ağaçların arasında kanat vura vura geçip gidiyor, kim bilir hangi avarenin başına konmaya!

O zaman, yüreğine öyle bir su serpilmiş, öyle bir su serpilmiş ki, Sülün kız; rahat bir nefes alıp, “ooh!” demiş; oh deyince de ak saçlı biri peydah olmuş:

“Oh dede benim; dile benden, dilediğini! Güler yüz mü istersin, tatlı dil mi?”

Diye sormuş. Sülün kız da:

“Oh dede, oh; güler yüz de isterim, tatlı dilde... İlle hepsinden üstün anamı isterim, anamı!”

Deyince, “yum gözünü!” demiş dede; yummuş gözünü kız... “Aç gözünü!” demiş dede; açmış gözünü kız. Bir de görmüş ki, ne görsün, anasının dizinin dibinde... Oh dedenin yerinde yeller esiyormuş ama, güldükçe güller açıyormuş yanağında; söyledikçe, bülbüller şakıyormuş dudağında... Gayri Tasa kuşu gelip de dalına konabilir mi!

O günden geri güler yüz, tatlı dil ile günlerini gün etmişler; gel zaman git zaman, kısmeti de açılmış kızın; kırk gün, kırk gece toy, düğün etmişler; balı kaymağa katıp yemiş içmiş, muradlarına ermişler. Darısı yurdumuzun güzelleri başına!

Eflatun Cem GÜNEY, *Masallar*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

cinler cirit oynamak: Bir yer ıssız olmak.

gövermek : Yeşermek.

menend : Benzer, eş.

muhannet : Alçak, korkak, namert.

Kevser : Cennette bulunduğu inanan kutsal ırmak, havuz veya çeşme.

Tuba : Cennette bulunduğu inanan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç.

yağlık : Sırma işlemeli büyük mendil.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

“Tasa Kuşu” adlı masalda Sülün kızın, kaygı ve kuruntulardan dolayı yaşadığı sıkıntı ve dertler halk diliyle anlatılmıştır. Atasözü, deyim ve kalıplaşmış halk söyleyişlerinin sıkça kullanıldığı masal; tekerlemeyle başlamıştır.

MASAL

Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türe **masal** denir. Merak duygusunu en fazla uyandıran yazı türlerinden biridir. Hayal ürünü olan masallar, nazım nesir karışık olabilir. Olaylar, öğrenilen geçmiş zaman ya da geniş zaman kipiyle anlatılır. Zaman ve mekân, çoğunlukla günümüz dünyasından farklıdır. Zaman, genellikle “Evvel zaman içinde...” ifade edilir. Masallar genellikle çocuklara yönelik eğitsel içerikli yazılar olduğu için masalların açık, anlaşılır bir dili ve sürükleyici anlatımı vardır. Halk kültürüyle birlikte adalet, dürüstlük, sabır, saygı, yardımseverlik gibi evrensel değerlere de yer verilir.

Masallarda bazı kahramanların özel adları yoktur. İnsanlar (padişah, tüccar, oduncu, Keloğlan vb.), hayvanlar (aslan, tilki, at vb.), bitkiler (ağaç, çiçek vb.) ve hayali yaratıklardır (dev, cin, peri vb.). Masallarda genellikle iyilik ile kötülüğün mücadelesi yer alır. İyiler her zaman ödüllendirilirken kötüler cezalandırılır.

Söyleyeni belli olmayan masallar derlemelerle bir araya getirilmiştir. Eflatun Cem Güney *Masallar*, Naki Tezel *Türk Masalları*, Pertev Naili Boratav *Az Gittik Uz Gittik*, Saim Sakaoğlu *Gümüşhane Masalları*, Umay Günay *Elazığ Masalları*, Bilge Seyidoğlu *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar* adlı eserleriyle Türk masallarını derlemiş ya da masal türü üzerine inceleme yapmışlardır.

Masallar beş bölümden oluşur. Bunlar:

- 1. Döşeme:** Tekerlemelerin söylendiği bölümdür. Bu tekerlemeler birbirleriyle ilgisi olmayan cümlelerden oluşur. Amaç okuyucunun veya dinleyicinin dikkatini çekmektir.
- 2. Serim:** Kişilerin tanıtıldığı bölümdür. Bu bölümde olaylara giriş yapılır.
- 3. Düğüm:** Olayların gerçekleştiği ve çatışmaların görüldüğü, dinleyicilerin merak ve heyecanının arttığı ve olayların ayrıntılarıyla verildiği bölümdür.
- 4. Çözüm:** Olayların mutlu bir sonla bitirildiği ve dinleyicilerin merak duygusunun giderildiği bölümdür. Bu bölümde iyiler kazanır, kötüler ise cezalandırılır.
- 5. Dilek:** “Gökten üç elma düştü.”, “Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.” gibi iyi dilek ve kalıplaşmış sözlerle masalın son bulduğu bölümdür.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Tasa Kuşu” adlı metni esas alarak yapınız.

1. “...insan buldukça bunar derler;” ve “Ağaçlarında da türlü meyve, türlü koruk...” cümlelerindeki altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamlarını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK'nin *Güncel Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Metnin tema ve konusu nedir?
3. Masalın olay örgüsünü aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.
  - a) *Babası vefat edince Sülün kızın korkuya kapılması*
  - b) .....
  - c) .....
  - ç) .....
  - d) .....
  - e) .....
  - f) .....
4. Kahramanların kişilik özelliklerini tabloya yazınız.

Kahramanlar	Kişilik Özellikleri
Sülün Kız	
Ana	
Tasa Kuşu	
Oh Dede	

5. Metinden; “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirid oynarken, eski hamam içinde...”, “Günün birinde...”, “Bir memleketin birinde...” gibi ifadeleri bularak metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz.
6. Metindeki olağanüstü olay ve kişilerin masal türüne katkısını belirleyiniz.
7. Metinden deyim, atasözü ve kalıplaşmış söyleyişlere örnekler bularak metnin dil ve anlatımı hakkında çıkarımlarda bulununuz.
8. Anasının Sülün kıza söylediği; “Aman kızım; dünyada her şey insanın elinde, avucunda değil; ne diye olur olmaz şeylerin tatasına düşüyorsun.” sözüne katılıp katılmadığınızı kendi hayatınızdan örnekler vererek açıklayınız.
9. Aşağıdaki parçada hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?

“Bir yanında kuşlar şakıyor, yanık yanık... Bir yanında sular akıyor oluk oluk... Ağaçlarında da türlü meyve, türlü koruk... O kuşlara kumru mu desem kanarya mı desem, ne desem! O sulara şeker mi desem şerbet mi desem, ne desem!”
10. Metindeki iletileri bulunuz ve bu iletilerin masal türünün hangi özelliğiyle ilişkili olduğunu belirleyiniz.

METNE HAZIRLIK

1. "Ağacın meyvesi olunca, başını yere salar." sözünden ne anlıyorsunuz. Açıklayınız.
2. Güç, inatçılık, kurnazlık, çalışkanlık gibi insan özelliklerinin aslan, keçi, tilki, karınca gibi hayvanlarla neden simgeleştirildiğini tartışınız.
3. İzlediğiniz animasyon filmlerinde hayvanların kişileştirilmesi sizde nasıl bir etki bırakmaktadır?

2. Metin

MEŞE İLE KAMIŞ

Bir gün meşe dedi ki kamaşa:

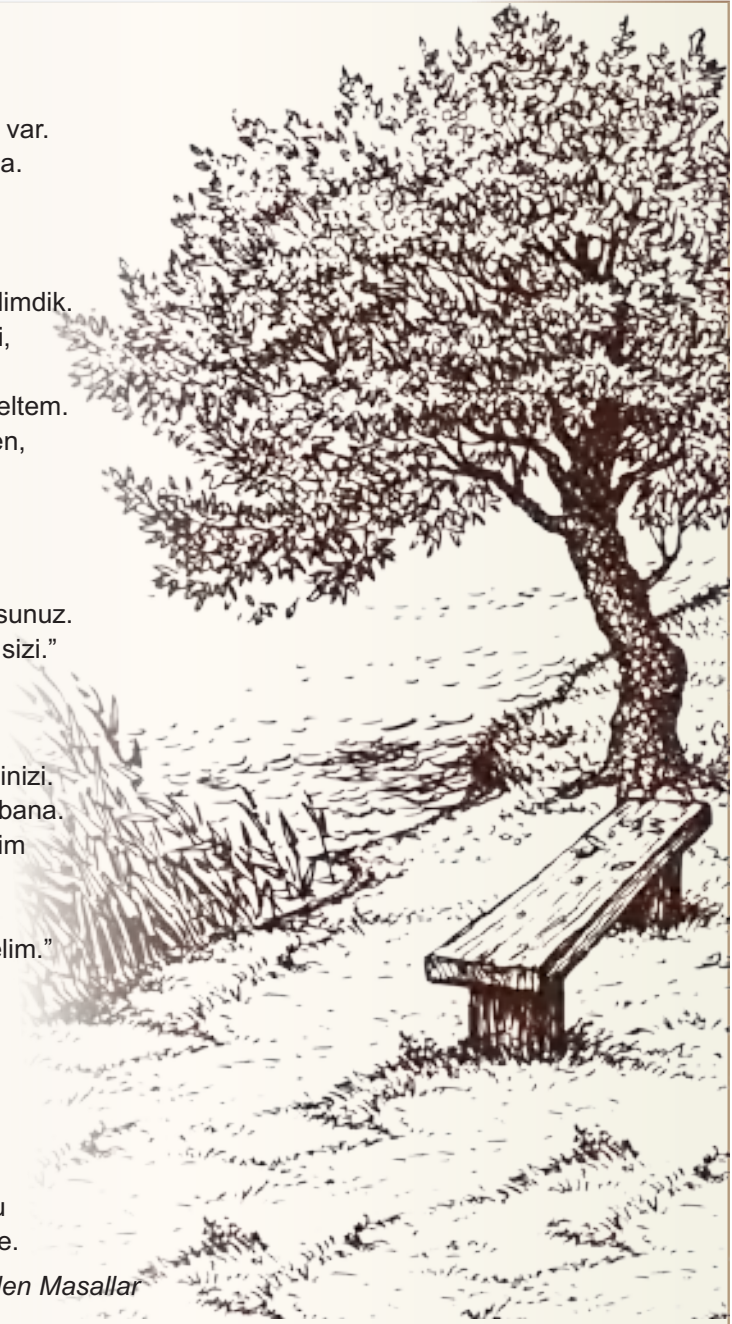
"Tabiatın şikâyet etmekte hakkınız var.
Tarla kuşuyla bile çıkamazsınız başa.
Esmeye görsün ufacak bir rüzgâr,
Suyu şöyle karıştıracak kadar,
Yerlere yatarsınız hemencecik.
Oysa ki benim alnım dağlar misali dimdik.
Gün ışığını kestiği yetmiyormuş gibi,
Dinlemez ne kasırga ne de tipi.
Her rüzgâr sizin için fırtına, bana meltem.
Bari dünyaya, etrafımı gölgeyle örten,
Şu yapraklar altında gelseydiniz.
Daha az olurdu elbet derdiniz.
Korurdum sizi her türlü âfetten.
Ama hep o soğuk yerler yurdunuz.
Hep o soğuk illerde doğup büyüyorsunuz.
Nedense bu tabiat hiç düşünmüyor sizi."

Kamışçık cevap verdi:

"Affedersiniz ama,
Pek merhametlisiniz, üzmeyin kendinizi.
Rüzgârların fazla zararı dokunmaz bana.
Eğilir bükülürüm, kırılmam, gelgelelim
Size gelince, ne bora, ne rüzgâr,
Bir şey yapamadı bugüne kadar;
Ama hele durun da sonunu bekleyelim."

Kamış daha sözlerini bitirmiş değildi,
Görülmemiş bir fırtına, bir tufan
Belirdi kuzey ufuklarının arkasından;
Ağaç dimdik durdu, kamış eğildi.
Fırtına adamakıllı coşmuştu.
O kadar fazlaştı ki gitgide
Çatır çatır söküldü başı göklerle komşu
Kökü ta yerin dibinde o kocaman gövde.

Orhan Veli KANIK, *La Fontaine'den Masallar*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bora : Genellikle arkasından yağmur getiren sert rüzgâr.

tipi : Kar fırtınası.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Jean de La Fontaine (Jon dö La Fonten) “Meşe ile Kamış” adlı eserinde evrensel değerleri, insan dışı varlıklar üzerinden vermeye çalışmıştır. Orhan Veli, La Fontaine’in bu eserini Türkçe’ye çevirmiştir. Manzum olarak yazdığı bu fablında ahenkli bir anlatım vardır. Ses tekrarları anlatıma şiir özelliği katmıştır.

FABL

Kahramanları genellikle hayvanlardan oluşan, ders verme amacı güden ve çoğunlukla manzum yazılan edebî türe **fabl** denir. İnsanlara ait özellikler ve insan ilişkileri, insan dışı varlıklar üzerinden anlatılır. Bitkiler veya hayvanlara yüklenen bu insani özellikler başka bir fablda karşıt özellik göstermez. Örneğin tilki hep kurnaz, karınca ise çalışkandır.

Toplumda yolunda gitmeyen veya yanlış görülen olaylar fabl türünde karşıt ilişkiler içerisinde verilir. Türün en önemli özelliği, olayların iyilik, adalet, dostluk, yardımseverlik, iyi insan olma, başkalarına saygı duyma ve sevgi besleme gibi evrensel değerler etrafında anlatılmasıdır.

Fabllarda mekân ve zaman genellikle belirsizdir. Açık ve anlaşılır bir dil kullanılır. Fablların akıcı bir anlatımı vardır. Olaylar anlatılırken teşhis (kişileştirme) ve intak (konuşturma) sanatından yararlanır. Okuyucu ya da dinleyiciden anlatılanları algılamasının yanında olaylar üzerinde düşünmesi ve fabldan bir ders çıkartması istenir. Farklı yüzyıllarda farklı kültürlerin eserleri olan fablların ortak yönü ise iyi ve güzel olanın yüceltilmesi, kötü olan duyguların yerilmesidir. Fablların çocuklara yönelik eğitici yönü de bulunmaktadır. Evrensel değerler etrafında anlatılan fabl türü ile çocukları eğitmek amaçlanmıştır. Bir öğüt etrafında, neden sonuç ilişkisiyle anlatılan fabl türünün bir diğer amacı da çocukların yorum gücünün gelişmesini sağlamaktır.

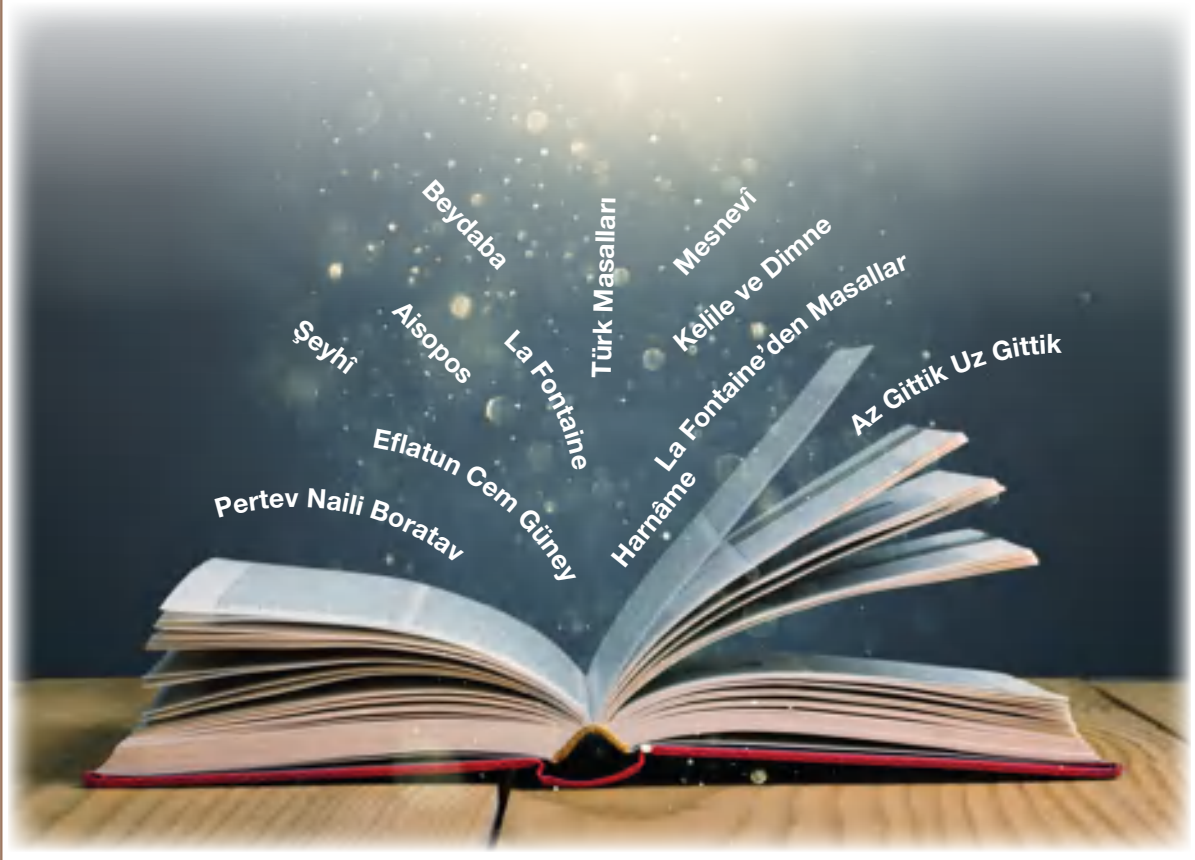
Fabl türünün dünya edebiyatındaki ilk temsilcileri Doğu’da *Kelile ve Dimne* adlı eseriyle Hintli Beydaba’dır. Batı’da ise ilk örneklerini Yunan Aisopos (Esopos) ve Fransız sanatçı Jean de La Fontaine vermiştir. George Orwell’in (Corc Orvil) *Hayvan Çiftliği* adlı eseri de fabl özelliği taşımaktadır.

Türk edebiyatında XIV. yüzyıl divan edebiyatı sanatçısı Şeyhî, *Harnâme* adlı eseriyle bir fabl örneği vermiştir. Mevlana’nın *Mesnevî*’sinde fabl türüne örnek olabilecek hikâyeler bulunmaktadır. Tanzimat Dönemi’nde Şinasi ve Recaîzade Mahmut Ekrem, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında ise Orhan Veli Kanık, Nazım Hikmet Ran ve Sabahattin Eyüboğlu La Fontaine’den çeviriler yapmışlardır. Tevfik Fikret’in *Şermin* adlı eserlerinde de fabl örnekleri bulunmaktadır.

Fabllar dört bölümden oluşur. Bunlar:

1. Serim: Kahramanlar tanıtılır. Bu kahramanlar değişmeyen sabit karakterlere sahiptir. Olayların geçtiği mekân kısaca verilir. Olay anlatılmaya başlanır.

2. **Düğüm:** Olayların düğümlendiği bölümdür. Bu bölümde anlatılan olaylar ayrıntılarıyla verilir ve çatışma ortaya konur. Okuyucunun merak duygusu artırılır.
3. **Çözüm:** Çatışmanın sona erdiği bölümdür. Olaylarda yer alan düğüm çözülmeye başlar ve fabllar hiç beklenilmeyen bir şekilde sonuçlanabilir.
4. **Öğüt:** Her fablın bir teması vardır. Tema etrafında anlatılan olaylar, genellikle öğüt biçiminde sona erdirilir. Bu öğütler atasözü ile de verilebilir. Bu bölümde amaç okuyucuların fabllardan bir ders çıkarmalarını sağlamaktır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Meşe ile Kamış” adlı metni esas alarak yapınız.

1. “Fırtına adamakıllı coşmuştu.” dizesinde altı çizili kelimenin anlamını, metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK’nin *Güncel Türkçe Sözlük*’ünden kontrol ediniz.
2. Metnin tema ve konusunu bulunuz.
3. Metinde zaman ve mekânın anlatıldığı cümleleri tespit ediniz. Bu cümlelerde zaman ve mekânın nasıl anlatıldığını belirtiniz.
4. Metnin bakış açısını belirleyiniz.
5. Metinden betimleyici ve öyküleyici anlatıma örnekler bulunuz. .
6. Metnin iletisini belirleyiniz?

ETKİNLİK

“Tasa Kuşu” ve “Meşe ile Kamış” adlı metinlerden hareketle masal ve fabl türlerinin benzer ve farklı yönlerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Benzerlikler	Farklılıklar

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

JEAN DE LA FONTAINE (1621-1695)

Dünyaca ünlü fabl yazarı Jean de La Fontaine, Fransa'nın küçük bir şehrinde dünyaya geldi. Yazar daha çok, masal ve fabllarıyla tanındı. Eserleri hemen hemen tüm dünya dillerine çevrildi. Kahramanlarını genellikle hayvan ya da bitkilerden seçerek insanları kırmadan onların hatalarını daha kolay görmelerini istemiştir. Eserlerini oluştururken eski Yunan sanatçısı Aisopos'tan etkilenmiştir. La Fontaine'i Türk edebiyatına tanıtanlar arasında Orhan Veli Kanık'ın ayrı bir yeri vardır. Orhan Veli dışında Nazım Hikmet ve Sabahattin Eyüpoğlu La Fontaine'den çeviriler yaparak Türk edebiyatına çeşitli eserler kazandırmışlardır. *Cırcır Böceği ile Karınca*, *Karga ile Tilki*, *Horozla İnci*, *Meşe ile Kamış*, *Altın Yumurtlayan Tavuk*, *Şehir Faresi ile Kır Faresi* La Fontaine'in yazdığı fabllardan bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

Söz Öbekleri

İkilemeler: Anlatıma güç kazandırmak için aralarında ses veya anlam açısından ilgi olan iki kelimenin bir arada kullanılması sonucunda oluşan söz öbekleridir. İkilemeyi oluşturan kelimeler ayrı yazılır ve kelimelerin arasına noktalama işareti konmaz. İkilemeler oluşumu bakımından şu şekilde sınıflandırılır:

- Aynı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler. Örn: uzun uzun, kısa kısa vb.
- Yakın veya eş anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler. Örn: yalan yanlış, güçlü kuvvetli vb.
- Karşıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler. Örn: iyi kötü, bata çıka vb.
- Biri anlamlı biri anlamsız kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler. Örn: kitap mitap, eğri büğrü vb.

- İki de anlamsız kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler. Örn: ıvır zıvır, eciş bücüş vb.
- Yansıma kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler. Örn: gümbür gümbür, şırıl şırıl vb.

Not: İkilemelerde ünlü düşmesi uygulanmaz. Uygulanırsa yazım yanlışı yapılmış olur.

Örnek: Trafik ışıklarına dikkat etmeyen iki araba burun buruna geldi.

Deyimler: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeğine **deyim** denir. Deyimler kalıplaşmış söz öbekleri olduğu için deyimdeki bir kelimenin yerine anlamdaşı getirilemez ve kelimelerin yeri değiştirilemez.

- Deyimler genellikle mecaz anlamlıdır. Örn: dilinde tüy bitmek, etekleri zil çalmak vb.
- Bazı deyimler gerçek anlamlıdır. Örn: iyi gün dostu olmak, yükte hafif pahada ağır vb.
- Deyimler genellikle mastar biçimindedir. Örn: ağzının suyu akmak, gözünde tutmek vb.
- Bazı deyimler cümle biçimindedir. Örn: Atı alan Üsküdar'ı geçti, ayıkla pirincin taşını vb.

Atasözleri: Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikteki sözlere **atasözü** denir. Atasözleri; deyimler gibi kalıplaşmış söz öbekleri olduğu için atasözündeki bir kelimenin yerine anlamdaşı getirilemez ve kelimelerin yeri değiştirilemez. Bu tür değişiklikler anlatım bozukluğuna neden olur. Atasözleri öğüt verirken deyimler bir durumu bildirir.

- Atasözleri genellikle mecaz anlamlıdır. Örn: Minareyi çalan kılıfını hazırlar. / Altın eşik, gümüş eşiğe muhtaç olur vb.
- Bazı atasözleri gerçek anlamlıdır. Örn: Dost ile ye iç, alışveriş etme. / Çok konuşan çok yanılır vb.
- Atasözleri cümle biçimindedir. Örn: Lafla peynir gemisi yürümez. / Hayırlı komşu, hayırsız akrabadan iyidir vb.

Alıştırma

1. Aşağıdaki cümlelerde günümüz yazım kurallarına uymayan ifadelerin altını çiziniz. Çizdiğiniz kelimelerin günümüzdeki kullanımını noktalı yerlere yazınız.

- Oysa ki benim alnım dağlar misali dimdik .....
- ... balı kaymağa katıp yemiş içmiş, muradlarına ermişler. ....

2. Aşağıda verilen cümlelerdeki söz öbeklerini (ikileme, deyim, atasözü) bularak cümle sonundaki noktalı yerlere yazınız.

- Siz burada güzel güzel oynayın ben geliyorum. *ikileme* .....
- İki el bir baş içindir. ....
- Dişlerinden tırnaklarından artırdıklarıyla köyün üstünde bir bağ kurmuşlar. ....
- Bir yanında kuşlar şakıyor, yanık yanık... Bir yanında sular akıyor oluk oluk .....
- Böyle bir yerde kimin gözü gönlü açılmaz. ....
- Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz, deyip çalışmaya başladı. ....
- Sülün kız dal dal meyvelere bakmış. ....
- O zaman yüreğine öyle bir su serpilmiş, öyle bir su serpilmiş ki! .....

3. ÜNİTE

3. Böyle bir yerde kimin gözü gönü açılmaz ama Sülün kız, o cıvı cıvı ötüşen kuşlara bakmış:
“Ah bin gözüm, bin kulağım olsa da bin bir sesi birden duyup dinlesem!”

Diye tasa çekmeye başlamış.

Yukarıdaki parçada yer alan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını tabloda boş bırakılan yerlere yazınız.

Noktalama İşaretleri	Cümlelerdeki Kullanım Amacı
Virgül (,)	
İki nokta (:)	
Tırnak İşareti (“ ”)	
Ünlem İşareti (!)	

YAZMA ÇALIŞMALARI

UYGULAMA

Yardımselik, sabır veya adalet konularından birini seçiniz. “Okuma Çalışmaları”nda öğrendiğiniz fabl türünün özelliklerini dikkate alarak bir fabl yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

UYGULAMA

- Öğrencilerin dinlemesi için öğretmenin belirlediği bir masalı sınıfta okuyunuz.
- Dinlediğiniz masalla ilgili aşağıdaki çalışmaları yapınız.
  - Masalın konu, tema, ileti ve olay akışındaki ayrıntıları belirleyiniz.
  - Masalı özetleyiniz.
  - Masalı; anlatılan olay, durum, kişi, mekân, zaman, çatışma vb. arasındaki tutarlılık açısından değerlendiriniz.
  - Masalı çeşitli açılardan yorumlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1-4. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplandırınız.

GÖĞSÜ KINALI SERÇE

Göğsü kınalı serçe kuşu vardır, ufacık... Gök gürleyince yere yatar da ayaklarını havaya kaldırmış.

“Neden yapıyorsun böyle?” diye sormuşlar. Bu kadar mahlukat var yerde. Olur da gök yıkılıverirse, dayanak olmak için ayaklarımı kaldırıyorum.” demiş. Böyle dermiş, bir yandan da titremiş gök gürlerken.

“Korkumdan, dermiş, kırk kantar yağım eriyor.”

“Be demişler, senin kendin yoksun beş dirhem, nerden oluyor da kırk kantar yağın eriyor?”

“A! Alemin kendine göre dirhemi, kantarı var, demiş serçecik. Siz ne anlarsınız?”

Pertev Naili BORATAV, *Az Gittik Uz Gittik*

1. Metnin iletisi nedir?
2. Fabldaki kahraman nasıl birisidir? Gerçek hayatta bu tarz özelliklere sahip kişiler var mıdır? Açıklayınız.
3. Metinde görülen olağanüstü olaylar nelerdir?
4. Metinden betimleyici ve öyküleyici anlatıma örnek cümleler bulunuz.
5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri çerçeve içinde verilen kavramlardan uygun olanları ile doldurunuz.

hâkim, anlaşılır, zaman, tekerleme, teşhis, mekân, dilek, intak

- a) Masallar genellikle ..... ile başlar, ... ile sona erer.
  - b) Fabllarda ..... ve ..... söz sanatlarına yer verilir.
  - c) Masallar ..... bakış açısıyla oluşturulmuştur.
  - ç) Masallarda ..... ve ..... olağanüstü özellikler gösterebilir.
6. Aşağıda verilen eserler ve yazarlarını, uygun olan harfleri eserlerin başındaki boşluğa yazarak eşleştiriniz.

Eserler
( ) I. <i>Kelile ve Dimne</i>
( ) II. <i>Harnâme</i>
( ) III. <i>Hayvan Çiftliği</i>
( ) IV. <i>Şermin</i>
( ) V. <i>Türk Masalları</i>
( ) VI. <i>Karga ile Tilki</i>

Yazarlar
a) Jean de La Fontaine
b) Tefik Fikret
c) Şeyhî
ç) George Orwell
d) Naki Tezel
e) Recaîzade Mahmut Ekrem
f) Beydaba

3. ÜNİTE

7. Aşağıdakilerden hangisi masal ve fablların ortak özelliklerinden değildir?

- A) Mübalağalı (abartılı) bir anlatım vardır.
- B) Güldürürken düşündürür.
- C) Açık ve anlaşılır bir dille oluşturulur.
- D) Hayal ürünü eserlerdir.
- E) Kahramanlar arasında çatışmalar görülür.

8. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Fabllar, didaktik ve düşündürücü özelliğe sahiptir.
- B) Masalarda iyiler hep iyi, kötüler hep kötüdür.
- C) Her masalın belirli bir iletisi bulunur.
- D) Fabllarda belirli zamanda geçen olaylar anlatılır.
- E) Masalarda evrensel değerler anlatılır.

9. Aşağıdaki ikilemelerden hangisi kuruluşu bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Sınav tarihi yaklaşmasına rağmen sınava doğru dürüst çalışmadım.
- B) Dilekçeni açık seçik yazarsan sana daha çabuk yardımcı olabiliriz.
- C) Üniversiteyi kazanınca ailesi ona dayalı döşeli bir ev kiraladı.
- D) Yalan yanlış bilgiler vererek arkadaşını kandırmamalısın.
- E) Sağlam dostluklar acı tatlı günlerin birlikte yaşanmasıyla olur.

10. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “hiçbir yardım ve umudun olmadığı, imkânların kısıtlı olduğu” anlamına gelir?

- A) Yer demir gök bakır
- B) Başının çaresine bakmak
- C) Yardımda bulunmak
- D) İyiyeye iyi kötüye kötü demek
- E) Acısını çekmek

11. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi diğerlerinden farklı bir mesaj vermektedir?

- A) Birlikten kuvvet doğar.
- B) Tek kanatla kuş uçmaz.
- C) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
- D) Yalnız taş, duvar olmaz.
- E) Meyve veren ağaç taşlanır.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hem yazım hem de noktalama yanlışı yapılmıştır?

- A) Ankara, Bursa ve Eskişehir'den daha büyüktür.
- B) Berat, arkadaşına “Kerem!” diye seslendi.
- C) Ablasının 5 Ağustosda mezuniyeti var.
- D) Panel saat 13.00-14.00 arasında yapıldı.
- E) En son hangi kitabı okudunuz?

SERBEST OKUMA PARÇASI

HARNÂME

Bir eşek var idi za'if ü nizâr
Yük elinden katı şikeste vü zâr

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kısuda idi

Ol kadar çeker idi yükler ağır
Ki teninde tü komamışdı yağır

Nice tü kalmamışdı et ü deri
Yükler altında kana batdı deri

Eydür idi gören bu süretlü
Tan değül mi yürür sünük çatlu

Dudağı sarkmış u düşmüş enek
Yorılır arkasına konsa sinek

Toğranur idi arpa arpa teni
Gözi görünce bir avuç samanı

Kargalar dirnegi kulağında
Sinegün seyri gözi yağında

Arkasından alınsa palanı
Sanki it artıydı kalanı

Bir gün ıssı ider himâyet ana
Ya'nî kim gösterür 'inâyet ana

Aldı palanını vü saldı ota
Otlayarak biraz yürüdü öte

Şeyhî

haz. Prof. Dr. Faruk K. TİMURTAŞ, Şeyhî'nin Harnâme'si

Günümüz Türkçesiyle

Zayıf, cılız bir eşek vardı.
Yük taşımaktan pek kırık dökük ve inler halde idi.

Bâzen odun taşır, bâzen suya giderdi.
Gece gündüz çok keder ve sıkıntı içinde idi.

O kadar ağır yükler taşırdı ki, vücudu yara içinde
kalmış ve bu yara derisinde tüy bırakmamıştı.

Ne tüyü? Et ve derisi kalmamıştı, yükler altında
teri kana batmıştı.

Onu bu şekilde gören "birbirine çatılmış kemikle-
rin yürümesi şaşılacak şey değil mi" derdi.

Dudağı sarkmış, çenesi düşmüştü.
Arkasına sinek konsa yorulurdu.

Gözü bir avuç saman görünce, vücudu arpa gibi
parça parça doğranırdı.

Kulağında kargalar dernek kurmuştu, sinekler
gözünün çapağında dolaşırdı.

Arkasından semeri alınsa, kalan sanki it artıydı.

Bir gün sahibi onu himaye etti, yâni lütuf ve iyilik
gösterdi.

Palanını aldı ve ota saldı.
Eşek otlaya otlaya biraz öteye yürüdü.

4. ÜNİTE

GEZİ YAZISI

AYDIN-ANTALYA ARASI

OKUMA ÇALIŞMALARI

METNE HAZIRLIK

1. Uzak bir yere gidecek olsanız hangi ulaşım aracını tercih edersiniz? Neden?
2. Tarihî yerleri mi doğal güzellikleri olan yerleri mi görmek istersiniz? Neden?
3. Antalya'nın tarihî ve doğal güzellikleri nelerdir? Bu yerleri coğrafya dersinizde öğretmeninize sorarak öğreniniz.

Metin

AYDIN-ANTALYA ARASI

Öncekilerden daha uzun bir otomobil yolculuğuna çıkmak üzereydik. Gökbel macerasından sonra erkeklerin beceriksizliğine inanarak, işleri kendim yürütmeye karar verdim. Aydın istasyon meydanında temiz kılıklı, aydın yüzlü bir şoförle anlaştım: Bizi Antalya'ya kadar götürecekti, kilometre başına bir lira ödemek şartıyla yolda istediğimiz yerlere uğrayabilecektik.

Aydın'dan ertesi sabah 7:30'da çıktık. Şoför Hilmi bir arkadaşını yanına yardımcı olarak almıştı. Otomobili geniş ve rahattı. M. Fellot o gün iki harabe görebileceğine seviniyordu: Nysa (Sultanhisar) ve Aphrodisias (Geyre). Sultanhisar bir yamaç üstüne kurulmuş dağınık bir köydür. Buralarda hiçbir zaman kazı yapılmamış, insan, çalılıklar arasında saçları yılanlarla örülmüş bir Gorgon başı ya da göz alabildiğine uzanan bir stadyumda sapsarı başakların dalgalandığını görünce, arkeolog kazmasının bu topraklara dokunmamasını dileycek oluyor.

Bekçiyi bulmak için bir patikadan yukarıya tırmandık. Hava çok sıcaktı ve terliyorduk. Ama değdi doğrusu! Kendi deyimiyle "harabiye bekçisi" Hasan Oflas eşine az rastlanan bir tipti. Sultanhisar'dan başka harabe görmemiş, burasının dünyada bulunan harabelerin en güzeli, en değerlisi olduğuna inanıyordu. Bir zamanlar bilmem hangi tarih öğretmenin Nysa üzerine yazdığı yazıyı ezbere anlatmakla kalmıyor, cebinde durmaktan buruş buruş olmuş kâğıdını her fırsatta çıkarıp gösteriyordu. Burada bir sütun, şurada bir tünel var, diye bizi ne kayalar tırmandırmadı, ne deliklere sokmadı! Harabe bekçilerinin Müzeler Müdürlüğü'nden ne aylık aldıklarını bilmiyorum. Altmış-yetmiş lira olsa gerek, herhalde Hasan Oflas bu parayı fazlasıyla hak etmektedir. Ödevine bağlılığı dokundu bize.

Ünlü bir Aphrodite tapınağının bulunduğu Geyre'ye gitmek daha uzun sürdü. Aydın yolundan sağa sapılıp, Karacasu kazasına kadar kırk kilometrelik bir orman yolundan gidiliyor oraya. Otomobilimizin saatte seksen-yüz kilometre yapabildiği Aydın-Denizli şosesini çok beğenmiştik. Karacasu'ya giden yolun düzgünlüğüne büsbütün şaşırdık. Ege'de yol meselesi artık kalmadı denebilir.

Karacasu'da pazar kurulmuştu. Önce Aphrodisias'ı gezmek, sonra öğle yemeğine Karacasu'ya dönmek üzere kasabadan çabuk geçtik. Geyre'deki köylüler her nedense pek uyuşuktular, ören bekçisi pazara gitmişti, bizi gezdirmeye kimse hevesli görünmüyordu. Köy çocukları bile bizden kaçıyor. Biz de önümüzden kabara kabara geçen bir baba hindinin fotoğrafını çekmekle kalamazdık ya! Sonunda muhtarı razı ettik, kafiyece yola düzıldük.

(...)

Pazar olduğu günler Anadolu kasabalarının canlılığına doyum olmaz. Eşeğe, ata binmiş köylüler tepesine kadar dolu heybeleriyle pazardan dönüyorlardı. Karacasu pazarında kalabalık cıvı cıvıldı, ortaya serilmiş mallar ise bölgenin zenginliğini gösteriyor. Kasabada yapılan renk renk çizgili testilere gönül verdim ben. Ne yazık ki, yolda kırılır korkusuyla yalnız fotoğraflarını çekebildim. Bir lokantaya girdik. Gıcır gıcır mermer masaların üstüne domates ve hıyar salatası, ciğer ızgara, taptaze pideler ve süzölmüş yoğurdun bir porsiyonunu bitirmeye imkân yoktu, akşam lazım olur diye pidelerin içine yoğurt koyup yanıma aldım.

Saat 15:30'da Karacasu'dan ayrıldık. Gecenin saat on birine kadar durmamacasına yolculuk edecektik. Denizli'ye kadar yol mükemmel gitti. Akşam güneşinde Pamukkale bir buzdağı gibi parlıyordu. Denizli'den sonra yol bozdu, ağaç ve yeşillik yok oldu, düz bir ovaya girdik. Hava soğumuştur. Orta Anadolu'nun ıssızlığı çöktü üstümüze. Acıgöl yeşilimsi bir batağa benziyordu. Dinar'ı geçtikten sonra karanlık bastı. Burdur Gölü'ne vardığımızı ancak gölden esen nemli, soğuk rüzgârdan anladık. Burdur'da durmadık bile, geç oluyordu. Toros Dağları'nı yukarıya tırmanmak, sonra da inmek gerekti. Hilmi yoruldu, direksiyonu arkadaşına verdi. Ormanlara girdik, yine viraj dönüyordu. Viraj olduğunu ancak inişte aşağıdan yukarıya tırmanan otobüslerin, kamyonların ışıklarından anlıyorduk. Ne çok da kamyon vardı yolda. Meğer bunlar Antalya'dan İstanbul'a, Ankara'ya sebze ve meyve taşır, yola çıkmak için akşam olmasını beklerlermiş. Bir virajda Antalya uzun bir ışık çizgisi gibi önümüze serildi. Bir saat kadar indik, hep indik. O gece Antalya'nın geç vakte kadar canlı kalan, sokaklarının ortasında dereler akan bir şehir olduğundan başka bir şey anlamadım.

(...)

4. ÜNİTE

Bayramdan bayrama Antalya'ya bir turistik sefer yapılır. Başka zamanlarda İstanbul'dan Antalya'ya ancak iki haftada bir ekspres vapur vardır, o da her nedense hiç dolmaz, zararına gider gelir. Yazın uçaklar işler, her gün İstanbul'dan, Bursa'dan, Ankara'dan otobüsler gelir, yol çok güzeldir gerçi, ama bütün bu taşıt imkânları Türkiye Rivyerası'nı gereğince değerlendirmeye yetmez. Antalya Türkiye'nin turistik bir merkezi olmak için saatinin gelmesini henüz bekler durur. Antalya'da kaldığım dört gün içinde üç-dört tanesi otelde, bir defa da müzede bir turist grubuna rastladım, o kadar. (...) Antalya ve çevresi için bir turizm kampanyasına girişmemiz gerek. Bu nasıl olur, bilmiyorum, ama bu olmalıdır, bize döviz sağlayacağı bir kenara, Akdeniz'in en güzel Rivyera'sının Türkiye'de bulunduğunu dünyaya bildirmek, boynumuzun borcu. Antalya'yı, Alanya'yı, Side, Perge, Termessos, Manavgat'ı görmeyen, burasını bilmedikleri için gelemeyen insanlara yazık.

(...)

Antalya'nın Kale Mahallesi'nde gezmeye, iki yanı mimari şaheserleri ile süslü küçücük sokaklarında dolaşmaya, limanına inip, Toroslar'ın ak gölgeleri önünde masmavi denize; sarılı, yeşilli, kırmızı çizgiler çizen kayalıklara bakmaya, ağaçlarında yüz binlerce portakal, limon, turunç sarkan narenciye bahçesini görmeye, motorla Düden Şelalesi'nin önünden geçmeye iki gün de yetmez, üç gün de. Antalya'ya bir haftada bile doyamazsınız. M. Felot'nun harabe merakı yüzünden Antalya'yı çok çabuk gezdiğime bugün de yanar dururum.

Geldiğimizin ertesi günü hemen Alanya'ya gittik. Alanya kıyı yolu yapıldığından, günün bazı saatlerinde yol kapanıyor. Alanya'ya gönül verdim, Selçuklular ve Alaeddin Keykubad ne zevkli insanlarmış ki, burasını kışlık başkent olarak seçmişler kendilerine! Geçmişin havasını Alanya kadar hiçbir şehrimiz canlı taşıyor, Bursa bile siliniyor Alanya'nın yanında. O kaleye kartal yuvası gibi konmuş evlerin, topraktan fıskıran ağaçlara, çiçeklere karışmış güzelliği, o güneşten yanmış, kapkara badem gözlü kadınların, kızların çekiciliği unutulur şeylerden değil! Alanya'da kadınlar yeşil, kırmızı, beyaz çizgili ipekten bir çeşit kuşak dokuyorlar. Onlardan birkaç tane aldım, atkı olarak modasını lanse edeceğim. Bu dokumadan etekler yapsa Alanya kadınları ve bunlar yerli dokuma olarak yayılsa, Avrupa parmağını ısırır vallahi.

Alanya'nın Kızıl Kulesi kusursuz bir şekilde restore edilmiş, şimdi de tersanesi onarılıyor. İyi bir oteli var, temiz bir lokantası da açılmış, korniş yolu yapılıyor. Bu gidişle Alanya'nın, bir zamanlar olduğu gibi dünyanın Sekizinci Harikası diye yer alacağı gün belki yakındır.

Azra ERHAT, *Mavi Anadolu*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

korniş : Sarp, kayalık çıkıntı.

lanse etmek: Tanıtmak, överek öne çıkarmak.

narenciye : Turunçgiller.

rivyera : Modern altyapısı olan, doğal güzelliklerini koruyan turistik sahil şeritlerine verilen ad.

şose : Genellikle taş kırıkları üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz "Aydın-Antalya Arası" adlı metin, Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Azra Erhat'ın gezi yazısı türünde bir eserdir. Yazar, Aydın'dan başlayan ve Alanya'ya kadar devam eden yolculuğunu ve bu yolculukta geçtiği yerleri canlı bir dille anlatmıştır.

GEZİ YAZISI

Gezilib görülen yerleri, oradaki insanların yaşantılarını, geleneklerini, özelliklerini anlatan düzyazı türüne **gezi yazısı** denir. Yazar; yurt içi veya yurt dışında gördüğü yerleri samimi, aydınlatıcı, öğretici ve etkileyici bir dille okura anlatır. Amaç gezilen yerleri bütün yönleriyle okura tanıtmaktır. Yazar, bu yerleri okurun gözünde canlandırmak için betimleyici anlatımdan sıklıkla yararlanır. Öyküleyici ve açıklayıcı anlatım biçimini de kullanır. Karşılaştırma, örnekleme, sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yolları da bu yazı türünde kullanılabilir. Dünya edebiyatında Marco Polo (Marko Polo) ve İbn-i Batuta bu türün ilk örneklerini vermiştir.

4. ÜNİTE

Seydi Ali Reis'in *Mir'âtü'l-Memâlik* adlı eseri Türk edebiyatının ilk seyahatnamesidir. Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adını verdiği kitabı yazıldığı dönem ve coğrafyayı yansıtmaya açısından çok değerli bilgiler verir. Tanzimat Dönemi'yle Türk edebiyatında Batılı anlamda gezi yazıları görülmeye başlanmıştır; Ahmet Mithat Efendi'nin *Avrupa'da Bir Cevelan*, Direktör Âfî Bey'in *Seyahat Jurnalı*, Ahmet Haşim'in *Frankfurt Seyahatnamesi*, Cenap Şahabettin'in *Hac Yolunda*, Âfâk-ı Irak ve *Avrupa Mektupları* önemli örnekler arasında yer almıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde birçok yazar gezi yazısı türünde eserler vermiştir. Falih Rıfkı Atay'ın *Deniz aşırı*, *Bizim Akdeniz*, *Tuna Kıyıları*, *Yolcu Defteri*, *Gezerek Gördüklerim*; İsmail Habip Sevük'ün *Tuna'dan Batıya*, *Yurttan Yazılar*; Nahit Sırrı Örik'in *Anadolu*; Reşat Nuri Güntekin'in *Anadolu Notları*; Yusuf Ziya Ortaç'ın *Göz Ucuyla Avrupa*; Haldun Taner'in *Düşsem Yollara Yollara* ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun *Canım Anadolu* adlı kitapları türün önemli eserleridir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Aydın-Antalya Arası” adlı metni esas alarak yapınız.

1. “Bu dokumadan etekler yapsa Alanya kadınları ve bunlar yerli dokuma olarak yayılsa, Avrupa parmağını ısırır vallahi.” cümlesindeki altı çizili sözle ne anlatılmak istenmiştir?
2. Ulaşım imkânlarının artması “Aydın-Antalya Arası” gibi metin türlerinin yaygınlaşmasına nasıl bir katkı sağlamıştır?
3. Yazarın metinde belirtilen bölgeleri anlatmasının amacı nedir?
4. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
5. Metinde Antalya anlatılırken hangi anlatım biçimleri kullanılıyor? Bu anlatım biçimlerine metinden örnekler bularak bunların metne katkısını belirleyiniz.
6. Siz bir fotoğrafçı olsaydınız; metindeki fotoğraflardan başka bu metnin hangi bölümlerine, nasıl fotoğraflar eklerdiniz?
7. Metinde kullanılan benzetme örneklerini bulunuz ve siz de daha önce gezdiğiniz yerlerle ilgili benzetmeler yapınız.
8. Azra Erhat'ın “Antalya Türkiye'nin turistik bir merkezi olmak için saatinin gelmesini henüz bekler durur. Antalya'da kaldığım dört gün içinde üç-dört tanesi otelde, bir defa da müzede bir turist grubuna rastladım, o kadar.” sözlerini söylediği tarihin 1957 olduğu göz önüne alındığında Antalya'nın günümüzde turizm açısından geldiği nokta konusunda neler söyleyebilirsiniz?
9. Yazarın Antalya'yla ilgili verdiği bilgiler nelerdir ve yazar, orada nelerden etkilenmiştir?

10. Yazarın kişisel duygularını yansıtan “Hasan Öflas bu parayı fazlasıyla hak etmektedir. Ödevine bağlılığı dokundu bize.” sözüne benzer kişisel duygu ve düşünceleri metinden bulunuz.
11. Metnin iletileri nelerdir? Bu iletilere katılıp katılmadığınızı açıklayınız.
12. “Yazarın Biyografisi”nden yararlanarak yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

ETKİNLİK

1. TRT BELGESEL kanalında yayınlanan Serdar Kılıç'ın hazırlayıp sunduğu “Ulak/Kuzeyin İnsanları” belgeselini sınıfta izleyiniz.
2. İzlediğiniz belgeselde anlatılan yerle ülkemizin doğa ve kültür özellikleri arasındaki benzer ve farklı yönleri karşılaştırınız..

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

AZRA ERHAT (1915-1982)

Cumhuriyet Dönemi yazarları arasında yer alan Azra Erhat, 1939'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini bitirdi. Gazetelerde yazılar yazdı ve uzun yıllar Uluslararası Çalışma Örgütünde kütüphanecilik görevinde bulundu.. Fransızca, Almanca, İngilizce, Latince ve Eski Yunancadan çeviriler yaptı. *Mavi Anadolu*, *Mavi Yolculuk* (gezi yazısı); *İşte İnsan*, *Sevgi Yönetimi* (deneme); *Troya Masalları* (masal); *Mitoloji Sözlüğü* (mitoloji); *Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı* (mektup); *Osmanlı Münevverinden Türk Aydınına* (eleştiri) ve *Gülleylâ'ya Anılar* (anı) eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

Anlama Dayalı Anlatım Bozuklukları

Deyim ve Atasözlerinin Yanlış Kullanılması: Anlamları yanlış bilinen deyim ve atasözlerinin cümlede kullanılması anlatım bozukluğu oluşturur.

Örnek: Uçağın kalkış saatine geç kaldığı için etekleri zil çalıyordu. (...etekleri tutuşuyordu.)

Örnek: Yanındakine ateş olmayan evden duman çıkmaz, diyordu. (evden / yerden)

Anlam Belirsizliğinden Kaynaklanan Anlatım Bozuklukları: Cümlenin birden çok anlama gelecek şekilde kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek: Balık tutmayı ağabeyimden çok seviyorum. (Balık tutmayı ağabeyimin sevdiğinden çok seviyorum.)

Mantık ve Sıralama Yanlışları: Kelime veya kelime gruplarının cümlede yanlış yerde veya mantık hatası oluşacak şekilde kullanılması anlatım bozukluğu oluşturur.

Örnek: Sınıf başkanlığını 22 oya karşı aldığı 15 oyla kazandı.

Örnek: Televizyon programına katılan sanatçı, gelecekle ilgili anılarını anlattı. (...hayallerini anlattı.)

4. ÜNİTE

Alıştırma

- Aşağıda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarını bulup cümleleri düzeltiniz.
  - Seminerdeki dinleyiciler kulak kabartmış, konuşmacıyı dinliyordu.
  - Bu yazıyı değil okumak, anlamak bile çok zor.
  - Sana alma garibin ahını çıkar aheste aheste, demiştim.
  - Sen, onu benden çok aradın.
- “Aydın-Antalya Arası” adlı metinden aşağıdaki yazım kurallarına uygun örnekler bularak boş bırakılan yerlere yazınız.

Yazım Kuralları	Örnekler
Büyük harflerin kullanımı	
Ayrı yazılan yardımcı eylemler	
“ki” bağlacının yazımı	
“-de” ekinin yazımı	
“de” bağlacının yazımı	

- “Aydın’dan ertesi sabah 7.30’da çıktık. M. Fellot o gün iki harabe görebileceğine seviniyordu: Nysa (Sultanhisar) ve Aphrodisias (Geyre).” cümlelerindeki noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını belirleyiniz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Gezi yazısı yazılırken aşağıdaki özelliklere dikkat edilmelidir.

- Yazılacak metnin amacı ve hedef kitlesi belirlenmelidir.
- Hangi konulara ağırlık verileceği planlanmalıdır.
- Anlatım biçimlerine ve düşünceyi geliştirme yollarına yer verilmelidir.
- Anlatım akıcı, canlı ve yalın bir dille yapılmalıdır.
- Yazı; resim, fotoğraf gibi görsel unsurlarla desteklenmelidir.

UYGULAMA

İncelediğiniz “Aydın-Antalya Arası” adlı gezi yazısının özelliklerinden ve gezi yazısı ünitesindeki diğer bilgilerden yararlanarak daha önce gezdiğiniz bir yer ile ilgili bir gezi yazısı yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

UYGULAMA

Yazdığınız gezi yazısını sınıfta okuyunuz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1-3. soruları aşağıda verilen parçaya göre cevaplandırınız.

BİR TİCARET KERVANI

(...)

- Bu sepetlerde ne var ağalar?
- Kayısı... Bizim oranın yemişi güzel olur da...
- Peki, bunları Ereğli'de satamaz mıydınız ki bu kadar yolu göze aldınız.
- Ereğli'de ne para edecek ki?

Çocukluğumda anlatırlardı. Meselâ Ankara'dan iki araba armut yükleyip Sinop'a indirirlermiş, orada müşteri bulamadılar mı haydi İnebolu'ya yahut Bolu'ya... (...) Daha o zaman bile bunlar bana bir misal gibi gelirdi. Fakat aradan bu kadar yıl geçtikten, şehirler, trenler ve kamyonlar bu kadar birbirine yaklaştıktan sonra Konya Ereğlisi'nden Adana'ya bir eşek sırtında iki sepet kayısı götüren iki köylüyü bugün gözümle görüyordum.

- Hemşehriler... Bunlarda kaç okka mal var? Kaçtan satacaksınız? Elinize kaç para geçecek?

Köylülerden genci saffetle:

- Kaçtan müşteri bulacağız bilinmez ki, dedi, haydi diyelim ki okkasını...

Bir fiat söyleyecekti. Fakat öteki köylü buna meydan bırakmadı. O, ticaret işlerinden daha çok anlar bir insana benziyordu. Benim kayısılarına müşteri çıkmam ihtimalini düşünmüş ve arkadaşının münasebetsiz bir fiat söyleyerek piyasayı düşürmesinden korkmuştu. (...)

- Efendi gel, şu kayısıların hepsini sana bırakalım, diyordu, çürüyenleri varsa onları da atarız.

Sepetten birkaç kayısı çıkarıp getirdi:

- Şu mala bak... Ye bir tane... Çekinme, yetim malı değil...

Sonra, ehemmiyetli bir sır söyleyecek gibi ağzını kulağıma yaklaştırdı:

- Hani, Adana'da on beşten aşağı vermem ya... Sana on ikiye bırakayım...

Reşat Nuri GÜNTEKİN, *Anadolu Notları*

1. Metnin konusu nedir?
2. Köylülerin kişilik özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Metinde kullanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz ve düşünceyi geliştirme yollarından "örnekleme"nin kullanıldığı yeri gösteriniz.
4. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri çerçeve içinde verilen sözlerden uygun olanları ile doldurunuz.

Avrupa Mektupları, gezi yazısı, açıklayıcı, *Mir'âtü'l-Memâlik*, tartışmacı, *Seyahat Jurnalı*

- a) Seydi Ali Reis'in yazdığı ....., Türk edebiyatının ilk seyahatnamesi olarak kabul edilir.
- b) Gezi yazılarında öyküleyici ve ..... anlatım biçimleri sıklıkla kullanılır.
- c) *Hac Yolunda*, *Âfâk-ı Irak* ve ..... adlı gezi yazıları Servetifünun sanatçısı Cenap Şahabettin'e aittir.
- ç) Gezilip görülen yerleri, oradaki insanların kültürünü ve özelliklerini anlatan düzyazı türüne ..... denir.

4. ÜNİTE

5. Aşağıda verilen eserler ve yazarlarını uygun olan harfleri yazarların başındaki boşluğa yazarak eşleştiriniz.

Eserler
( ) I. <i>Bizim Akdeniz</i>
( ) II. <i>Tuna'dan Batıya</i>
( ) III. <i>Canım Anadolu</i>
( ) IV. <i>Göz Ucuyla Avrupa</i>

Yazarlar
a) İsmail Habip Sevük
b) Yusuf Ziya Ortaç
c) Bedri Rahmi Eyüboğlu
ç) Nahit Sırrı Örik
d) Falih Rıfkı Atay

6. Aşağıdakilerden hangisi bir öğretici metin türüdür?

- A) Destan   B) Gezi Yazısı   C) Masal   D) Roman   E) Tiyatro

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Yaptığı şımarıklarla öğretmenin gözüne girdi.
B) Atı alan Üsküdar'ı geçti, daha önce karar vermeliydin.
C) Sen de biliyorsun, derdini söylemeyen derman bulamaz.
D) Konser o kadar kalabalık ki iğne atsan yere düşmez.
E) Eğri oturup doğru konuşalım, bunda hepimizin kabahati var.

8. “Değirmende un öğüttükten sonra giydiği önlüğün her tarafı bembeyaz oldu.” cümlesindeki anlatım bozukluğu aşağıdaki değişikliklerin hangisiyle giderilebilir?

- A) “un” yerine “buğday” kelimesi getirilerek
B) “Değirmende” yerine “Fabrikada” kelimesi getirilerek
C) “giydiği” kelimesi cümleden çıkarılarak
D) “öğüttükten sonra” sözü yerine “öğütünce” denilerek
E) “giydiği önlüğün her tarafı” sözü cümlenin başına getirilerek

9. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisinde yazım yanlış yapılmıştır?

- A) Uzun süre ders çalıştık, biraz dinlenmek çok iyi olur.
B) Dolaptaki baharatlardan hiçbirini yemeğe eklememiş.
C) Bu aylarda birçok kuş, sıcak hava için güneye göç eder.
D) Çiçeklerden birkaçını bahçenin en uzak köşesine diktik.
E) Okula kaydolurken bu formların herbiri elle doldurduk.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde nokta (.) yanlış kullanılmıştır?

- A) “Geç kalmayın.” diye arkamızdan bağıırıyordu.
B) İşçi alımı için T.C. vatandaşı olmak yeterli görülüyordu.
C) İzmir'deki 6.6 büyüklüğündeki deprem tsunamiye yol açtı.
D) Dr. Ali'den aldığı raporu okulun müdürüne götürdü.
E) 29.10.2023 tarihinde yüzüncü yılımızı kutlayacağız.

SERBEST OKUMA PARÇASI

EVLYÂ ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ

Bursa İmaretlerinin Anlatılması

İç kalede toplam 2.000 güzel evler ve kat kat yüksek saraylar vardır. Ancak bağı ve bahçeleri olmayan dar evlerdir. Yedi mahallesi, yedi cami ve mescidi ve bir hamamı vardır. Çarşı pazarında 20 adet dükkânları vardır.

Sultan Orhan Camii buradadır. Uzunluğuna ve genişliğine 110 ayak camidir. Bu camiin tek şerefeli bir minaresi vardır. Orhan Gazi burada gömülü olup Orhan Davulu dedikleri kırmızı kılıflı büyük davul bu camiin bir kemerinde asılıdır. Osmanoğlu devletinde ilk bu davul çalınmıştır. (...)

Bursa Halkının Giyim-Kuşamları, Dilleri, Kazançları, İş-Güçlerinin Anlatılması

Nice bin samur kürklü muhteşem zengin bezirgânları ve âlimleri vardır. Bir fıkrası halk tabakasıdır, at ve raht, taht ve hanedan sahipleridir ki hizmet ehilleridir. Bir fıkrası kara ve denizler tüccarı, zengin ve iş sahibi kimselerdir. Bir fıkrası çarşı ve pazarda san'at sahipleridir, güçlerinin yettiği kadarıyla çeşit çeşit değerli elbiseler giyerler.

Dilleri; Anadolu toprağı olduğundan özel lehçeleri Etrâk lehçesine yakın kelimeleri vardır. Meselâ "Ahmed Çelebi" yerine "Ehmet Çebü", "Mehmed Çelebi" yerine "Memet Çebü", "İsmail" yerine "İsmil Çebü", "Ca'fer" yerine "Câfar Çebü" derler. Nice bilinmeyen kelimeleri vardır, ama çok gözü açık, zeki şehir oğlanları vardır ki ümmü'l-kelâm (laf ebesi), cihan rindi, ârif, nükteci çelebileri vardır.

Bütün halkı garipleri sever, zevk ehli, eğlenmeyi sever ve hoş-sohbet adamlardır. Çoğunlukla kazançları ve işleri ipek üretmektir, kadife, sereng ve Bursa çatma yastıkları dokumaktır. (...)

Bursa Yiyeceklerinin Övülmesi

Evvela has ve beyaz somunu İstanbul'un Tophane somunu lezzetinde ve beyaz çakıl ekmeği bir diyara mahsus değildir, beyaz katmer gül gibidir. Katmerişi, kâhisi, gözlemesi ve beyaz tandır kirdesi de bu şehre mahsustur. Kirde kebabı gayet tazedir. Zira koyunları Keşiş dağında otlayıp yol zorlukları çekip zayıflamadan boğazlanırlar. Gayet semiz etleri olduğundan kirde kebabları meşhurdur. Ve tahinlisi ve beyaz misk kokulu helvası...

İçeceklerinden Pınarbaşı'nın hayat suyu, 17 adet pınarlarının hayat veren suları, çeşit çeşit hoşafı, renk renk şerbetleri, tantanalı ve mücevher Yemen kahveleri, ilik gibi süzme bozaları, Handan Bey şerbeti, Tirelioğlu şerbeti, Karanfilli şerbeti ve Sücahoğlu şerbeti...

Meyvelerinin ve Yetiştirdiklerinin Anlatılması

Evvelâ kırk çeşit armudu "Sicill-i şer'-i şerîf'te kayıtlıdır. Çeşit çeşit sulu üzümü, kaysısı, sulu kirazi ve kestanesinin yer yüzünde olmak ihtimâli yoktur ki her bir tanesi kırkar dirhem gelir. Kirde kebabıyla kestaneyi yarıp şişte kebab ile pişip kebab yağıyla karıştırılınca nur olur. İnsan yemeden doymayıp şehit olur demek mertebesi lezzetli kestanesi vardır.

Ve yedi çeşit dutu dünyaca meşhurdur ve dut bağları vardır ki Filedar sahrasını süslemiştir. Zira Bursa'nın mahsulatının en büyüğü ipektir. Bu diyarda olan ipek, Acem diyarının Lahican'ında ve Şirvan'ında olmazdır.

Bursa'nın Sanayiinin Anlatılması

Evvelâ çeşit çeşit kırmızı kadife işlenir ki Frengistan'ın Ceneviz'inde işlenmez. Renkli sereng, Bursa alacası, neftî ve mavi bezleri, kırk kalem peştemalları, Bursa ipeği keseleri ve fitil ibrişimi meşhur olmuştur. Çatma işlemeli kadife yastığı.

Evliyâ Çelebi

haz. Yücel DAĞLI-Seyit Ali KAHRAMAN, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*

5. ÜNİTE

ROMAN

1. YAPRAK DÖKÜMÜ
2. YILKI ATI
3. MAHUR BESTE

OKUMA ÇALIŞMALARI

METNE HAZIRLIK

1. “Ekonomik anlamda borçlu bir hayat sürmek istemiyorsak ya gelirlerimizi artırmalıyız ya da giderlerimizi azaltmalıyız.” sözünden ne anlıyorsunuz?
2. Daha önce bir şey almak için para biriktirdiğiniz oldu mu?
3. Roman okurken romanın sonu hakkında tahminlerde bulunduğunuz olur mu?

1. Metin

YAPRAK DÖKÜMÜ

Ali Rıza Efendi yıllarca taşrada, devlet makamlarında görev almış; dürüstlüğüyle tanınmış bir kişidir. Hayriye Hanım'la evli olan Ali Rıza Efendi, Şevket adında bir oğul; Fikret, Leyla, Necla ve Ayşe adında dört kız sahibidir. Emekli olduktan sonra İstanbul Üsküdar'da babadan kalma evinde yaşamaya başlar. Emekli aylığıyla geçinemeyince bir şirkete çevirmen olarak girer. Orada yaşadığı bir olayı gurur meselesi yapar ve işten ayrılır. Oğlu Şevket bir bankada memurluğa başlar ve evin geçimi büyük oranda onun üzerine kalır. Şevket; Ferhunde adında, eğlenmeye düşkün ve lüks yaşantıyı seven bir kadınla evlenir. Ferhunde'nin gelmesiyle evde davetler verilir. Leyla ve Necla, Ferhunde'ye özenir. Ali Rıza Efendi kimseye söz geçiremez. Fikret ise ailenin bu durumuna tepki göstererek çocuklu bir adamla evlenir ve evden gider. Şevket'in kazancı, bu yeni yaşam tarzına yetmediği için ailenin borçları birikir.

Aşağıda Hayriye Hanım'ın ekonomik sıkıntıdan çıkmak için bulduğu yöntemi Ali Rıza Efendi'ye açıklaması anlatılmaktadır.

(...)

Yine bir gece Hayriye Hanım, elinde bir kahve tepsisi ile Ali Rıza Bey'in odasına geldi:

— Şevket İstanbul'dan taze kahve getirmiş de...

Fincanı Ali Rıza Bey'in yanına bıraktıktan sonra odayı teftişe başladı:

— Yatak çarşafın kirden muşambaya dönmüş Ali Rıza Bey. Yarın sabah tentürdiyot alayım da arkana sürelim... Bir yorganla üşümüyor musun? Büyük hırcamı vereyim de üstüne at...

Hayriye Hanım'ın yüzü bu gece melekler gibi tatlı idi. Kocasına eliyle taze kahve pişirmek, yatak çarşafının kirden muşambaya kesildiğini farketmek, sonra öksürdüğünü merak ederek sırtını tentürdiyotlamak, kışlık hırcayı yorgana ilâve etmek teklifi. Bunlar, ne fevkalâde lûtuflar ve iltifatlardı. Fakat nankör Ali Rıza Bey, artık hatırlanamayacak kadar eski bir zamana ait olan bu ikramlara teşekkür edeceği yerde bilâkis çehresini ekşitiyor, kendisini okşayan elden şüphelenmiş bir hayvan gözüyle yan yan, ters ters karısına bakıyordu:

Kadın, odasının teftişini bitirdikten ve kocasının istirahat ve saadeti için lâzım gelen tedbirleri kararlaştırdıktan sonra yanına oturdu:

— Ali Rıza Bey, seninle biraz dertleşmek istiyorum. Halimiz ne olacak? Önümüz kış... Evde bir dirhem odun, kömür yok... Çocukların giyeceği kalmadı... Daha şimdiden titremeye başladılar... Ne yapacağız?

Sözün nereye varacağını daha karısının elinde kahve fincanıyla görür görmez anlamış olan Ali Rıza Bey, cevap vermiyor, dalgın dalgın düşünüyordu. Hayriye Hanım, biraz bekledikten sonra tekrar sordu:

— Bir şey söylemedin. Ali Rıza Bey?

İhtiyar adam, ağır ağır omuzlarını kaldırdı, ellerini açtı:

— Söyleyecek bir şey yok ki...

Kadın hafifçe hırçınlaştı:

— Nasıl söyleyecek bir şey yok?... Evin erkeği sen değil misin?

Ali Rıza Bey, artık hiç dudaklarından düşmeyen o zehirli gülümsemesiyle:

— Sıkı zamanlarda tabî ben, dedi, fakat elde sarfedilecek üç, beş kuruş olduğu zaman benden başka herkes. Başınız darda kalmayınca beni adam yerine koyduğunuz var mı ki?

Kadının bu sözlere kızması, ağır, acı bir şey söylemek icabederse Ali Rıza Bey'in istediği de bundan başka bir şey değildi. Çünkü Hayriye Hanım, kızarsa yalnız bağırarakla iktifa edecek, zihninde tasarladığı kim bilir hangi imkânsız şeyi isteyemeden kendisinden ayrılacaktı. Fakat o, nedense kızmadı. Yalnız hafif bir sitemde bulundu:

— Ali Rıza Bey, sen eskiden böyle değildin, dedi.

İhtiyar adam, onu tasdik etti:

— Doğru, hakkın var. Eskiden başka türlü bir adamdım. Şimdi ahlâkım bozuldu. (...)

Hayriye Hanım, birkaç kere yutkundu, dudaklarını ısırıldı. Fakat bu gece kavga çıkarmak kat'iyen işine gelmiyor olmalı idi ki yine kendini tuttu. Aynı tatlı sesle:

— Ali Rıza Bey, biraz insafli ol, dedi, derdimi sana söylemeyeyim de kime söyleyeyim? Ötekiler, ne de olsa bir alay çoluk çocuk. Bu ev, ikimizden sorulur. Seninle başbaşa verip konuşalım.

5. ÜNİTE

İhtiyar adam, ne yapsa bu sezinlediği tehlikeden sakınmak kabil olmadığını anladı, evvelden her şeye razı olmuş bir tavırla:

— Pekâlâ öyle olsun Hanım, dedi, söyle bakalım, ne istiyorsun?

Hayriye Hanım'ın istediği pek öyle olmayacak bir şey değildi. Son aylarda Şevket'in işi pek iyi gitmemişti. Çocuk, biraz borca girmişti. Şimdi öteden, beriden sıkıştırıldıkça fena halde kahrediyordu. Koca evi senelerden beri boynuna almış olan bu fedakâr çocuğa bu sıkı gününde biraz yardım etmelilerdi.

Ali Rıza Bey, neticeyi biran evvel öğrenmek merakıyla acele acele:

— Buna da peki Hanım, dedi, fakat sen, bana asıl mühim olan şeyi söylemiyorsun. Bu lâzım olan parayı nereden bulacağız?

Hayriye Hanım, korkak ve mahcup bir tavırla başını önüne eğdi:

— Pek canını sıkacak amma, ben şöyle bir çare düşündüm: Sandıktan biraz borç para alalım. Şevket, bunu nihayet altı ay içinde ödeyeceğini söylüyor.

— Demek bu işi Şevket'le konuşup kararlaştırdın?

— Kadın, şaşırır gibi oldu:

— Yok, hayır, dedi, yalnız oğlumuzun çok sıkılıp üzüldüğünü görüyorum da. Ah, sen, ana yüreğinin ne olduğunu bilmezsin Ali Rıza Bey.

İhtiyar adam, sinirli bir tavırla onun sözünü kesti:

— Pekâlâ, pekâlâ... Anlaşıldı. Fakat benim bildiğime göre Emniyet Sandığı rehinsiz para vermez.

— Evi rehin ederiz Ali Rıza Bey.

— !!!???

— Şevket, evvel Allah bu borcu altı ay, nihayet bir sene içinde temizler.

— !!!???

— Oğluna emniyetin yok mu? Şevket'in ne doğru bir çocuk olduğunu bilmiyor musun?

— !!!???

— Cevap versene, Niçin öyle dik dik yüzüme bakıyorsun?

Ali Rıza Bey, gözlerini kısıp gülümseyerek:

— Dünya değişti. Dünya ile çocuklarımızın da değişmesini bir dereceye kadar anlıyorum. Fakat sana ne olduğunu, senin neye bu kadar değiştiğini bir türlü anlamıyorum.

Hayriye Hanım, gülmeye çalıştı:

— Tuhaf şeyler söylüyorsun Ali Rıza Bey. Neye değişecekmişim? Ben eskiden neysem gene oyum.

Ali Rıza Bey sert ve hareketli bir el işaretiyle karısının sözünü kesti:

— Hâşâ!... Nerede benim eski ağırbaşlı melek karım, nerede sen?... Sen onun attığı tırnak bile olamazsın. Düşündüğümü saklamakta ne fayda var? Sen iğrenç bir insan oldun Hayriye; iğrenç bir insan. Elimizde bir bu kırık dökük ev var. O da elimizden giderse ne yaparız? Ölmek için komşulara mı gideceğiz? Bunu bana teklif etmeye dilin nasıl vardı?

Hayriye Hanım, hiddetle yerinden fırladı:

— Anlıyorum Ali Rıza Bey, dedi, eskiden “babası oğluna bir bağ vermiş, oğlu babasından bir salkım üzüm esirgemiş” diye bir söz vardı. Şimdi dünya tersine döndü. Oğlu, babasını salkımsaçak bir yığın çoluk çocuğuyla sırtına yükleniyor, babası kırık bir evi oğlu için rehine vermekten kaçınıyor. Hayırlı baba diye işte buna derler. Hem benim gibi canından bezmiş bir kadına hakaret etmeye ne lüzum var. Ev senin değil mi, açıkça “olmaz” dersin, olur, biter.

Hayriye Hanım, ağlaya ağlaya odadan çıkıyordu. Ali Rıza Bey, arkasından seslendi:

— Gel, yanlış anlama; ben sadece senin insafına, akılı-selimine müracaat ettim. Ev de elden giderse halimiz ne olur? dedim. Peki, istediğimize razı oluyorum. Biliyorum ki bir şeyi pençenize taktınız mı bırakmayacaksınız. Onu er geç nasıl olsa koparıp alacaksınız. Böyle olduktan sonra neye kendimi de, sizi de beyhude yere yorayım?...

Ali Rıza Bey, bütün ev halkının ertesi günden itibaren kendisini ateşten bir çember içine alacaklarını tecrübeleriyle biliyor, “teslim!” diye bağırırmaya mecbur oluncaya kadar dönecek entrikaları, yapılacak hücumları ve işkenceleri olduğu gibi görüyor ve şimdiden yoruluyordu.

Bir sele kapılmış gidiyorlardı. Mukavemet neye yarardı? Bugün reddettiği şeyin yarın karakiş geldiği, çocuklar çıplaklıktan, açlıktan, ateşsizlikten feryada başladıkları zaman nasıl olsa kabul edecek değil miydi?

Rehin muamelesi birkaç gün içinde bitti.

Emniyet Sandığı'ndan dört yüz lira kadar para alındı. Fakat bu para; eve, Ali Rıza Bey'in umduğu gibi, hiç olmazsa iki, üç aylık bir mukavemet refahı da getirmedi.

Şevket'in en zarurî borçları ödedikten sonra geriye kalan para çocuklar arasında yağmaya uğradı. Birçok gürültü, çekişmelerden sonra çarşıya giderek allı pullu yığın yığın ipekliler, yalancı mücevherler, kutu kutu, yüz, göz, yanak, dudak, tırnak, saç, diş boyaları, ajurlu çoraplar, ilk yağmurlarda çarpılıp dağılacak oyuncak gibi potinler alındı. Misafir salonu için birkaç yağlıboya, yastık, mermer heykelcikler, bebekler, sekiz, on tane yeni Çarliston ve Tango plağı geldi.

Dostlara biri Çamlıca, biri evde iki ziyafet verildi: Ali Rıza Bey, ancak iki defa Üsküdar çarşısına inerek iki küfe erzak, beş altı eşek yükü de odun alabildi.

Emniyet Sandığı'ndan para alındığının tam on birinci akşamı idi. Elde bu paradan bir lira kalmamıştı. Öğleden sonra başlayan bir sonbahar yağmuru gece yarısına doğru şiddetlenmiş, evin damı birkaç yerinden akmaya başlamıştı.

Tavanarasına, yukarı sofa ve odalara dizilmiş çamaşır leğenleri, tencereler, boş konserve kutuları yağmurun altında tıngırıyor, bir çocuk sesinin durmadan ağladığı işitiliyordu. Bu ağlayan çocuk Ayşe idi. Büyükler pençelerinin zoruyla parayı, aralarında paylaşmışlar, onun ne zamandan beri istediği ipek bir elbise ile bir çift rugan iskarpın alınmamıştı.

Ali Rıza Bey, kâh yağmurun tenekelerdeki cazbandını, kâh Ayşe'nin boğuk şikâyetlerini dinliyor, kendi kendine:

— Bu işte yanan biz ikimiz olduk! diyordu. Ben ne dedim de damın esasen sakat olduğunu hatırlamadım. Bu on gün içinde eriyen dört yüz liradan ne yapıp yapıp bir tamir paracığı olsun ayırmalı değil miydi?

(...)

5. ÜNİTE

Çalıştığı bankanın parasını harcadığı ortaya çıkan Şevket, hapse mahkûm edilir. Ferhunde bu olaydan sonra evden kaçar. Necla, kendini zengin gösteren biriyle evlenir fakat gittiği yerde sefaletle karşılaşır. Ali Rıza Bey borçlarını kapatmak için evi satmak zorunda kalır, kalan parayla da harabe ve döküntü bir ev alır. Leyla'nın evli bir avukatla olan gönül ilişkisi olduğunu öğrenen Ali Rıza Bey bu olaya çok kızar ve felç geçirir. Hastaneye yatan Ali Rıza Efendi'yi Leyla'nın yaşadığı eve götürürler. Ali Rıza Bey burada Hayriye Hanım, Leyla ve Ayşe ile yaşamaya başlar.

Reşat Nuri GÜNTEKİN, *Yaprak Dökümü*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

cazbant : Caz müziği çalan orkestra.

iktifa etmek: Yetinmek.

kabil : Olabilir.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

“Yaprak Dökümü” adlı metinde modernleşme süreciyle Türk toplumundaki değişimler Ali Rıza Bey'in ailesi etrafında ele alınmış, yitirilen değerler ve sonrasında yaşanan sorunlar etkileyici bir dille anlatılmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ROMAN

Tanzimat edebiyatıyla Türk edebiyatına giren roman, Servetifünun Dönemi'nde teknik olarak gelişmiştir. Milli Edebiyat Dönemi'nde yazarlar, Anadolu'ya yönelmiş ve dilde sadeleşmeyle roman geniş kitlelere ulaşmıştır. Cumhuriyet'in ilanı bu anlayışın devlet eliyle desteklenmesini sağlamış, bu sa- yede roman ve yazar çeşitliliği artmıştır. Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren eserler, toplumcu gerçekçi eserler, bireyin iç dünyasını esas alan eserler ve modernizmi esas alan eserler bu dönemin farklı anlayışlarıdır.

Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Romanlar

Cumhuriyet Dönemi, Türk romanında farklı anlayış ve akımların ortaya çıktığı bir dönemdir. Yazarların bazıları Milli Edebiyat anlayışını bu dönemde de sürdürmüş, Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren eserler vermeye devam etmiştir. Bu anlayış; realizm akımını benimsemiştir. Çoğunlukla Anadolu insanının yaşamını, I. Dünya Savaşı'nı, Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk inkılâplarını, halk-aydın ilişkisini ve yanlış Batılılaşmayı konu edinmiştir.

Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Mithat Cemal Kuntay, Bahaeddin Özkıışı, M. Necati Sepetçioğlu Milli Edebiyat zevk ve anlayışıyla eserler veren yazarlardan bazılarıdır.

Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek*; Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban*, *Sodom* ve *Gomore*, *Ankara*; Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul* adlı romanları Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen eserler arasındadır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Yaprak Dökümü” adlı metni esas alarak yapınız.

1. “Fakat bu gece kavga çıkarmak kat’iyen işine gelmiyor olmalı idi ki yine kendini tuttu.” cümlesindeki altı çizili kelimenin anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK’nin *Güncel Türkçe Sözlük*’ünden kontrol ediniz.
2. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.
3. Metindeki temel çatışmayı belirleyerek bu çatışmanın çözüm yollarının neler olabileceğini tartışınız.
4. Metinde, Ali Rıza Bey ve Hayriye Hanım’ın kişilik özelliklerini belirleyerek bu kişilik özelliklerinin olayların gelişimini nasıl etkilediğini açıklayınız.
5. Hayriye Hanım’ın “Evi rehin ederiz Ali Rıza Bey.” şeklinde bir cümle kurmasından yola çıkarak mekânın olayların gelişimine etkisini açıklayınız.
6. Metinden alınan aşağıdaki parçadan hareketle metinde kullanılan bakış açısını belirleyiniz. Bu bakış açısının romanın anlatımına katkısı nedir? Açıklayınız.
Hayriye Hanım’ın yüzü bu gece melekler gibi tatlı idi. Kocasına eliyle taze kahve pişirmek, yatak çarşafının kirden muşambaya kesildiğini farketmek, sonra öksürdüğünü merak ederek sırtını tentürdiyotlamak, kışlık hırkayı yorgana ilâve etmek teklifi. Bunlar, ne fevkalâde lûtuflar ve iltifatlardı.
7. Yazarın metinde diyaloglar kullanması metnin anlatımını nasıl etkilemiştir? Siz de metinden yazara özgü dil ve anlatım özellikleri bulunuz.
8. Metinde yararlanılan edebî akımı belirleyiniz ve metinden bu akımın özelliklerini yansıtan örnekler bularak metni değerlendiriniz.
9. Ali Rıza Bey’in “Peki, istediğimize razı oluyorum. Biliyorum ki bir şeyi pençenize taktınız mı bırakmayacaksınız.” açıklaması onun Hayriye Hanım’a ve evdekilere yönelik bakış açısı hakkında neler anlatmaktadır? Yorumlayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889-1956)

İstanbul Üniversitesi’nden mezun oldu. Öğretmenlik, Milli Eğitim müfettişliği ve milletvekilliği yaptı. Yazarlığa *Eski Ahbab* (uzun hikâye) eseriyle başladı. Tiyatro, eleştiri ve araştırmaları yayımlanırken bir yandan da hikâyeler yazdı. *Çalikuşu* romanıyla geniş bir ün kazandı. Reşat Nuri’nin hemen bütün romanlarında dekor olarak taşra kasaba ve şehirleri; çevre, tip, çeşitli mesele ve görüşleriyle Anadolu atmosferi görülür. Romanlarında hissî ve sosyal konuları işleyen yazar, küçük hikâyelerinde bunların yanına mizahı da ekledi. *Gizli El, Çalikuşu, Damga, Dudaktan Kalbe, Acımak, Yaprak Dökümü* (roman); *Tanrı Misaşri, Olağan İşler* (hikâye); *Anadolu Notları* (gezi yazısı); *Balıkesir Muhasebecisi, Tanrıdağı Ziyafeti* (tiyatro) eserlerinden bazılarıdır.

METNE HAZIRLIK

1. Evcil hayvanınız var mı, varsa hayvanınızın özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
2. Sizce geçmişte ve günümüzde köy hayatında olumlu/olumsuz ne tür değişimler olmuştur?
3. Kahramanları hayvanlardan oluşan romanlar okudunuz mu ve bu hayvanların romanda özellikleri nelerdi? Anlatınız.

2. Metin

YILKI ATI

Üssüğünoğlu İbrahim, çocukları ve karısıyla çiftçilik ve hayvancılık yapan bir köylüdür. İbrahim'in Doru adında bir atı vardır. Doru, henüz tayken kendini belli etmiş güçlü, hızlı bir at olacağını göstermiştir. İbrahim Doru'ya çok iyi bakar, onunla köyde yapılan yarışmalara katılır ve hepsinde birinci gelir. Doru yaşı ilerleyip yaşlanmaya başlayınca İbrahim onu at arabasına koşmaya başlar. Köy işlerinde kullanır. Zamanla Doru bunları da yapamaz.

Aşağıda, İbrahim'in Doru'yu az olan yemden yememesi için yılki olarak doğaya salmaya karar vermesi ve sonrasında yaşananlar anlatılmaktadır.

Pis avludan alelacele geçti. Evin sofasına girer girmez kendisini ağır bir duman karşıladı. Karısı, ocağı tutuşturmak için olanca soluğu ile ateşi üflüyordu. Ocaktaki çerçöp yaştı.

İbrahim ocağın bir yanına ilişti. Hafiften titriyordu. Birden gürledi:

— Gâvurun evinde bir kucak kuru bulunmaz. Hepinize yular takıp ahıra çekmeli. Eşşeklerin yanına, öküzlerin yanına bağlamalı. Tezek açıkta ıslanır. Damın altına çekmek hiçbirinizin aklından geçmez.

Sonra bir köşede donuk bakan kızına döndü:

— Sen de titre eşşek kızı, titre, buy! Ne anan çeksin tezeği damın altında, ne sen. Sizi gören bu evde misafir sanar. Bakma alık alık yüzüme. Git, icik kesmik getir. Alaf tutsun şu ateş.

Kız koştı. Çabucak döndü. Kesmik, ateşi sarı aleve boyadı. İbrahim'in keyfi üstüne geldi. Açlığını hissetti:

— Çabuk kaynatın bulguru, dedi. On altısına yeni basmış oğluna döndü:

— Bugün aklım Dorukısarak'a takıldı. Çifte gittim geldim, onu düşündüm. Dışarda kış geldim diyor. Ahırdaki saman belli, saçkı belli. Ben, öküzlerin, tayın, kıratın yeygisini onunla paylaştıramam. Tayın arpasına ortak edemem. O, bu yıl başının çaresine bakacak. O, bu yıl 'Yılıklık...' Dağda ot kalmadı, çöp kalmadı. Köyün sığırı üç beş gün yaylıma ya çıkar ya çıkmaz. Nerde ise şimdi sığır döner. Harman yerinde yolunu kesersin, kısrağı çevirirsin. Burnunu dağa doğru dönderirsin sürersin tepeye kadar. Varsın başının çaresine baksın. Bahara sağ salim elimize geçerse ne âlâ! Yook, bir dereyi doldurursa, o da onun bileceği iş... Bundan sonra onu ne çifte koşabilirsin, ne düvene... Tayı, inşallah baharın kırata eş olur. Yılıktan sağ salim dönerse helbet ona da bir vazife buluruz. Kalk şimdi sen. Küçük kardaşını da al, sığırı karşıla...

Çocuklar fırladılar. Derede ceplerini taşlarla doldurdular. Sığır, geride büyücek bir toz bulutu bırakarak, sakın, gairesiz ilerliyordu. Dorukısarak'ın zayıflığından beklenmedik bir zindelik vardı üstünde. Mustafa'nın yanına yaklaşmasını hiç yadırgamadı. Mustafa, olmazsa, küçük Hasan çok zaman kendisini çevirir, zor güç üzerine atlar, eve gelirdi. Kısarak Mustafa'nın binmesi için durdu. Mustafa binmedi. Hayvanların geçmesini bekledi. Hepsini geçtiler. Çoban, onları gördüyse de ilgilenmedi. Malları toparlayarak uzaklaştı.

Mustafa Kısarak'a atladı. At yürüdü. Fakat Mustafa elindeki değneği atın boynuna vuruyor, geri geçirmeye çalışıyordu. At, köye doğru yürüdü. Değnek darbeleriyle yarı sola döndü. Bir şey anlamıyordu olanlardan. Yirmi otuz metre böylece gitti. Vuruşlar kesilmişti. Birden geriye köy yönüne döndü. Yeniden boynuna darbeler indi. Bir teslimiyet edasına büründü. Tepeye doğru yol aldı. Ağabeyinin peşinden gelen Hasan, yalvarıyordu:

— Bir daha Doru'yu ya görürüm, ya göremem. Ağam, ağam icicik de ben bineyim! Öbür at bindirmez ki beni sırtına.

Mustafa duymazlıktan geldi. Birkaç yüz metre gittiler böyle. At yavaşlamıştı. Bir yorgunluk çökmüştü üstüne birden. Beli biraz daha çöktü, boynu biraz daha uzadı, aşağı doğru düştü.

Mustafa gerilere baktı. Köydeki toz azalıyor, rüzgârlarla birlikte batıya doğru kayıp gidiyordu. Güneş, uzak, çok uzak dağlara yaslanmış, büyümüş, büyümüş, bir dünya olmuştu.

Bir acıma hissi doldu Mustafa'nın yüreğine. Babası gözünde mercimek kadar küçüldü. Geçmiş yılları anıladı. Şimdi altında bitkin yürüyen atın emekleri gözünün önüne gelir gibi oldu. Birden aşağı atladı. Atı olduğu yerde bıraktı:

— Haydi, dedi kardeşim, koş.

Tepeden aşağı uçar gibi indiler. Dereye yaklaşıncaya dönüp ata baktılar. Doru, ağır adımlarla peşlerinden geliyordu. Mustafa Hasan'a:

— Sen bekle. Gelince taşa tut. Ben seni Topal'ın bahçede beklerim, dedi. Yürüdü.

Hasan kısrağı yarı yolda karşıladı. Ürkütmeye çalıştı. At, hiç oralı olmadı. Hasan'a donuk donuk baktı. (...)

Hasan, birkaç taş daha attı peşinden. Sonra içini saran ürpertinin etkisiyle ağabeyinin yanına koştı. Doru, başı önünde bir süre gitti. Yola gelmişti. Yolun ortasında durdu. Kimsecikler kalmamıştı ortalarda. Güneş de başını alıp gitmiş, ufukta uzunca bir kızılılık şeridi bırakmıştı. Bir yöne gitmek istemiyordu canı Kısarak'ın. Ayakları hafiften titriyordu. Soğuk, tüylerini diken diken etmişti. Beli biraz daha aşağı doğru büküldü. Kıyıları çapaklanmış kirpikleri ortasında siyah gözleri bir noktaya çivilenip kalmıştı. Böyle ne kadar kaldığını kendi de bilemedi. Bir süre sonra başı köye doğru çevrildi. Birkaç ışık battı gözüne. Kulağına çok iyi tanıdığı köpeklerin sesleri çarpıyordu. Belini yükseltti. Arka ayaklarını öne doğru çekti, başını ve boynunu yukarı kaldırdı. Gövdesiyle köye doğru döndü ve yürüdü... Köye girdi. Aralıklarla birkaç köpek hırladı. Doru öksürür gibi bir ses çıkarttı onlara... Sanki her yönü

5. ÜNİTE

aydınlık gibi rahatça ilerleyerek evin önüne geldi. Başı ile kapıyı itti: Her zaman böyle yapardı zaten. Ama bu kez kapı açılmadı. Daha kuvvetlice yaslandı kapıya başıyla. Yine bir sonuç alamadı. Ön sağ ayağının diz kapağı ile yeniden dayandı. Hayır, kapı açılmıyordu.

Bir küçük köpek geçiyordu gerisinden. Bir tekme attı. Köpek acı acı çeniledi. Doru hafiften kişnedi.

Bu akşam imam tek başına yatsı namazını kılmış, hemen evine dönmüştü. Sokaklarda kimseler görünmez olmuş, her bir yön köpeklere, bir de Kısrak'a kalmıştı.

Doru, kapıyı yeniden itti. Yok, kavak tahtasından yapılmış eğri büğrü kapı, kale kapısına dönmüştü. Hızını arttıran yel yamuk yumuk sokaktaki gübreli tozları kaldırıyordu. Sokak, soğuğu hortum gibi çekiyordu.

Geçmiş yılların sırtına hediye ettiği yanır yerlerinin sızladığını hissetti. Gözünün üstü ceviz gibi şişmişti. Yaranın acısını duymuyordu. Kararsız yürüdü. Bir başka sokağa geçti. Bir evin otluğunun altındaki boşluğa girdi. Yel tutmuyordu burası...

Gece yarısına dek bir heykel donukluğu ve sessizliğiyle ayakta durdu. Karnı iyisinden açtı. Başının üstünden hiç durmadan ot kokusu geliyordu. Boynunu uzattı, olanca gücüyle başını kaldırdı. Mertekler arasından sarkan tek tük otları koparttı. Bütün çabasına rağmen bir avurt dolusu ot toplayabilmişti. Üç beş köpek yanında oynastılar ve gittiler. Saatler ilerledikçe gücü azalıyordu. Yıkılır gibi ön ayaklarının üstüne çöktü. Arka ayaklarını sola doğru uzattı. "Of" der gibi geniş bir soluk aldı boşalttı ve hareketsiz kaldı. (...)

Doru tan yeri ağarırken kalktı. Evin önüne geldi. Başı ile ürkek ürkek kapıya dayandı. Kapı, yine açılmıyordu.

Köyde sabaha karşı bir curcuna başlar. Gece boyu ürümekten usanmayan köpekler bütün makaralarını bırakırlar; horozlar telaştan ötüşlerini yenilerler. Her hayvan, sesinin en iştahlısını seferber edip koroya karışır. Sonra birden büyük bir sessizlik bütün köyü kaplar. Sanarsın in cin kalmamış, terkedilmiş bir yerdir köy.

Çok geçmeden bacanın birinden bir tütün tüter. Bir kapının açıldığı, yağsız menteşelerin gıcirtılı sesler çıkardığı duyulur. Az sonra köy bütünü ile uyanır. Dumanlar yarışa tutuşurlar.

Sahtekâr köpekler kapılardan çıkanlara sürtünmeye başlarlar. Gözü kör olsun açlığın... Hepsi birkaç lokma ekmek içindir yaptıklarının...

İbrahim'in karısı ahır boşalttı. Avluda birkaç dakika duran hayvanlar kapının açılmasını beklediler. Kadın, beş altı baş hayvanı aralayarak kapıya geldi. Arkadaki ağaç sürgüyü çekti. Zaten içeri doğru meyilli kapı gıcırta ile geriye yaslandı. Zeliha Dorukısrak'ı karşısında buldu. Atın bitkin haline acıdı:

— Kele anam, şu kadersizin haline bak... Fazla konuşmadı. Kocasının sesi peşinden yetişmişti.

— Gıız, demek namussuz Doru buralarda. Koyma içeri, girmeksin haa...

Hayvanlar itişe kakışa kapıdan çıktılar. Kısrakla yıllar yılı kader yolculuğu yapan Kırat, Doru'yu görünce hemen yanına gitti. Başını boynuna yaklaştırdı kokladı ve yürüdü. Kısrak peşine düştü. Gececinin dondurduğu açlığın bitirdiği at sanki bu değildi... Kıratın peşini bırakmadı. Birlikte köyü çıktılar diğer atların arasına karıştılar.

Üssüğünöğlü, sığırın ardını almaya çalışan çobanı çevirdi:

— Tombak Emmi, dedi. Bizim Dorukısrak bu yıl yılıkık... Ben sana söyleyim, sen de iyi işit. Dönüş yolunda geri çevir, ayır mallardan. Yıldır. Baksın başının çaresine...

— Olur, olur dedi, Tombak Emmi...

Bu sabah bulutsuz, ıpıl ıpıl mavi bir gök vardı sığırın üstünde. Yel biraz hafiflemiş, soğuk kesilmişti. Güneş doğar doğmaz Kısrak'ın sırtına yapıştı. Bir hoş oldu at. Sanki yüreğine kürek kürek hayat atıyorlar, dirilik atıyorlardı... Bir kişneme doldurdu içini. Dayanamadı, kişnedi. Atlar durup ona baktılar. Çoban: "Doru'nun zabınlığına aldanıyor İbraam. Daha bu kısrak on yıl atlık eder adama" diye söylendi. (...)

Doru, kendi gibi doğaya salınmış yılıkı atlarına denk gelir. Kış mevsimiyle havalar soğur, her yer kar altında kalır. Doru ve diğer atlar soğukla, vahşi kurtlarla ve açlıkla mücadele eder. Ay-larca bu şekilde yaşamaya çalışır. Bu zor günlerden sonra ilkbahar mevsimi kendini gösterir. Bahar gelince İbrahim'in aklına Doru gelir. Doru'yu almaya yılıkı atlarının otladığı ovaya gelir. Uzun süre doğada kalıp evcillikten çıkan Doru'yu yakalamak için İbrahim yanında Doru'nun tayını da getirmiştir. Atın, yavrusunu gördüğünde kaçmayacağını düşünür; tayı anasının yanına salar. Doru ve tay, birden dağlara doğru kaçmaya başlar ve bir süre sonra ikisi de gözden kaybolur. İbrahim, Doru ve tayını yakalayamaz. Günlerce arar, ovaya gelmelerini umut eder fakat Doru ve tayı gitmiştir. İbrahim umudunu keser ve köyüne döner.

Abbas SAYAR, *Yılıkı Atı*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

gaillesiz : Dertsiz, huzurlu, dinç.

kesmik : Başakla karışık iri saman.

mertek : Yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak, kalınca ağaç.

yeygi : Hayvanlar için saklanan kışlık yiyecek, yem.

yılkı : Başıboş bırakılmış at veya eşek.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

“Yılkı Atı” adlı metinde bir atın hayata karşı tutunma süreci ve bir köylünün gerçeklerle yüz yüze kaldığında yaşadıkları Abbas Sayar’ın akıcı üslubu ve gerçekçi anlatımıyla verilmiştir.

Toplumcu Gerçekçi Romanlar

Cumhuriyet Dönemi yazarları; sıradan insanı konu etmenin, Anadolu'ya yönelmenin verdiği deneyimle oradaki sorunları da görmeye başladılar. Toplumcu gerçekçi anlayış realizm akımını benimsemiş; ağa-köylü, patron-işçi, zengin-fakir, aydın-cahil gibi çatışmaları konu edinmiş; toplumsal adaletsizlikleri, ideolojik fikirleri, köyden kente göçün sıkıntılarını anlatmıştır. Bu anlayışta roman dili konuşma diline yakındır. Kahramanlar genellikle yöresel ağzlarıyla konuşurlur.

Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Kemal Tahir, Necati Cumalı, Sabahattin Ali, Rıfat Ilgaz, Abbas Sayar, Mahmut Makal, Samim Kocagöz, Talip Apaydın, Muzaffer İzgü toplumcu gerçekçi anlayışla eserler veren yazarlardan bazılarıdır.

Orhan Kemal'in *Bereketli Topraklar Üzerinde*, *Murtaza*, *Hanımın Çiftliği*; Yaşar Kemal'in *İnce Memed*; Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü*; Kemal Tahir'in *Sağırdere*; Rıfat Ilgaz'ın *Karartma Geceleri*; Necati Cumalı'nın *Tütün Zamanı*; Mahmut Makal'ın *Bizim Köy* adlı romanları toplumcu gerçekçi anlayışla yazılan eserler arasındadır.

Toplumcu Gerçekçi Romanlar

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Yılkı Atı” adlı metni esas alarak yapınız.

1. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.
2. Metindeki temel çatışmayı belirleyiniz ve bu çatışmanın diğer karakterlere etkisini açıklayınız.
3. Metnin olay örgüsünü aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.
  - a) *İbrahim'in eve gelip ısınmak ve karnını doyurmak istemesi*
  - b) .....
  - c) .....
  - ç) .....
  - d) .....
  - e) .....
4. İbrahim'in kişilik özellikleri ve çevresine davranışı nasıldır? Siz İbrahim'in yerinde olsaydınız bu olayda nasıl davranırdınız? Açıklayınız.
5. Metinden alınan aşağıdaki parçanın bakış açısını belirleyiniz. Siz de metinden benzer örnekler bularak bu bakış açılarının metnin anlatımına katkısını açıklayınız.
Ayakları hafiften titriyordu. Soğuk, tüylerini diken diken etmişti. Beli biraz daha aşağı doğru büküldü. Kıyıları çapaklanmış kirpikleri ortasında siyah gözleri bir noktaya çivilenip kalmıştı.
6. Metindeki olayların bir köyde geçmesi ve mevsimin kışa dönmesi kahramanların davranışını nasıl etkilemiştir?
7. “Gît, icik kesmik getir. Alaf tutsun şu ateş.” cümlelerindeki altı çizili kelimeler gibi yazarın kendine özgü bir dil kullanması metnin anlatımına nasıl bir katkı sağlamıştır? Siz de metinden yazarın üslubunu yansıtan benzer cümleler bulunuz.
8. Metinde anlatılanlardan yola çıkarak metnin hangi edebî anlayış ve gelenek doğrultusunda yazıldığını belirleyerek metni değerlendiriniz.
9. Doru, tayını da alarak dağa doğru niçin kaçmış olabilir? Sizce bu davranışının sonucunda neler yaşanabilir?

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

ABBAS SAYAR (1923-1999)

21 Mart 1923'te Yozgat'ta doğdu. Liseyi Yozgat'ta bitirdi. Yokluk yüzünden üniversiteye gidemedi. Dört sömestr Türkoloji öğrenimi yaptı. İstanbul'da on beş günde bir çıkardığı gazeteyi, matbaa kurarak Yozgat'ta yayımlamaya devam etti. 1970'te *Yılkı Atı* romanıyla ismini duyurdu. *Yılkı Atı* romanıyla TRT Roman Başarı Ödülü'nü, *Çelo* romanıyla TDK Ödülü'nü, *Can Şenliği* romanıyla Madaralı Roman Ödülü'nü kazandı. Edebî yaşamını gazetecilikle birlikte yürüttü. *Yılkı Atı*, *Çelo*, *Can Şenliği*, *Dik Bayır*, *Tarlabaşı Salkım Saçak*, *El Eli Yur El de Yüzü* (roman); *Yorganımı Sıkı Sar* (öykü); *Gönül Sandalı*, *Neco'ya Mektuplar*, *Esinti*, *Boşluğa Takılan Ses* (şiir) eserlerinden bazılarıdır.

METNE HAZIRLIK

1. Boş vakitlerinizde yapmaktan hoşlandığınız uğraşlarınız nelerdir?
2. Ne tür romanlar okumaktan hoşlanırsınız? Nedenini açıklayınız.

3. Metin

MAHUR BESTE

Kitapları ciltlemek, saatleri tamir etmek gibi uğraşları olan Behçet Bey; babası İsmail Molla Bey'in kendinden emin, otoriter karakterinin aksine zayıf kişilikli, dışa kapalı bir mizaca sahiptir. Behçet Bey, Ata Molla Bey'in kızı Atiye Hanım ile evlidir. İsmail Molla Bey ve Ata Molla Bey eskiden beri birbirlerini tanıdıkları hâlde anlaşamazlar. İkisi de bu evliliği istememelerine rağmen padişahın emri dolayısıyla seslerini çıkarmaz.

Aşağıda Ata Molla Bey'in Behçet Bey'e bakış açısı ve bu evlilik sonrasında yaşananlar anlatılmaktadır.

(...)

Ata Molla, kızının Behçet Bey'le evlendirilmesine çok kızmıştı. Behçet Bey'i damat olarak beğenmiyordu. Çirkindi, kısa boyluydu. Hâlbuki Ata Molla, kısa boylu insanları sevmezdi. Sonra onu zeki de bulmuyordu, insanı sinirlendiren hâlleri vardı. Nezaketi, mahcupluğu, bilgisi, her şeyi onu sinirlendiriyordu. Mülkiye'de öğrendiklerini gerile gerile insanın yüzüne şöyle bir fırlatışı vardı ki tahammül edilmezdi. Üstelik satrançtan da anlamıyordu. Bu da Ata Molla için mühim bir eksikti. O, iki büyük kızını damatlarını satrançta imtihan ederek evlendirmişti. Üçüncüsü bu kaidenin dışına çıkmıştı. Ama kabahat kendisinde değildi. (...)

İstese bu evlenmeyi önleyebilir, kendisine lâıyk bir damat bulurdu. Fakat ölüm döşeğindeki karısı: "Molla Bey, iki gözüm birden açık gitmesin, İhsan'ı ben ölmeden evlendirelim." diye sabah akşam yalvarıyordu.

Ata Molla, kırk iki yıl mütemadiyen önüne uzattığı her senedi imzalayarak, eski süpürgecilerin kâhyasının servetinin mühim bir kısmını kendi heveslerine göre harcamasına imkân veren ve on beş senedir hastalanıp odasından çıkmadığı için istediği gibi yaşamasını temin eden bu kadını kolay kolay kıramazdı. Onun için razı oldu.

Fakat dördüncü kızı da elinden giderse ne yapacaktı? Onu kendisi, ihtiyarlığı için bir nevi ihtiyat akçesi gibi saklamıştı. Şurası da muhakkaktı ki küçük kızını hepsinden fazla severdi. O, ihtiyarlık zamanına, tabiatının en fazla yumuşağı devre rastlamıştı. Doğduğundan üç yıl sonra karısı hastalanmış, bu yüzden çocukla hemen hemen kendisi meşgul olmuş gibiydi. (...) Sonra genç kız hastalanmış, Ata Molla günlerce odasına kapanmış, kendi eliyle ona bir kadın gibi bakmıştı.

Şimdi onu en çok muhtaç olduğu bir zamanda elinden alıyorlar, hiçbir işe yaramaz bir adama veriyorlardı. Kaç kere, kendisine damat olacak herifi çağırıp ona nasihat vermek istemişti:

— Oğlum, sevk-i kaza ve kaderle kızım Atiye ile evleniyorsun. Vâkıa bu işi gönül rızasıyla ben yapmadım. Fakat ne yapalım, hünkârımız böyle emretmişler. Babanın hatırı için kızımı kurban ettiler.

Olan oldu... Hiç olmazsa bundan sonra kendine bir çeki düzen ver, şöyle adamakıllı bir adam olmağa çalış. Ben insandan elinde olmayan şeyleri istemem. Meselâ şu boyunu iki karış uzat, demeyeceğim. Allah seni öyle yaratmış, öyle kalacaksın. Biraz daha uzun boylu, biraz daha adama benzer olsaydın elbette daha iyi olurdu. Fakat bu senin elinden gelmez. Bari elinden gelenleri yap. Evvelâ şu Mülkiye’de okuduğun, ikide bir tekrarladığın yaveleri bir unut. Sonra bu temannaları, bu nezaketi, bu el ovuşturmalarını bırak, ikide bir başını keçi gibi sallama. İnsan ayrı şeydir, keçi ayrı şey. Herkesi kendini hâline bırakmayı öğren. Dikkat ediyorum, bazen odaya girmiş sinek gibi yapışkan oluyorsun. Burnumun ucundan kovuyorum, kulağıma yapışıyorsun. Oradan kovuyorum, başka yere gidiyorsun...”

Sonunda daima Behçet Bey’in muhtaç olduğu şeyin nasihattan ziyade iyi bir dayak olduğuna karar veren Ata Molla’nın bu içten konuşmalarla beslenen, gelişen kını yıllarca, ölümüne kadar sürdü.

Bununla beraber, bu evlenmede kendisini memnun eden bir taraf da yok değildi. Düğün masrafı, fazlasıyla hünkâr tarafından verilmişti. Vâkıa Atiye’nin bütün çeyizi hazırı. Harp meydanında yaralandığı için hareketleri çadırından idare eden bir kumandan gibi, karısı, yattığı yerden kızlarının birçok eksiklerini, hatta yıllardan sonra muhtaç olacakları şeyleri çok önceden hazırlamıştı. Fakat ne olursa olsun, bir düğün daima para çeken bir şeydi ve Ata Molla son hadde gelmişti. İşte yalnız bu düşünce onu biraz avundurabiliyordu. Buna rağmen Behçet Bey’e karşı olan duyguları olduğu gibi kaldı. Hatta hiç günahı olmadan onunla evlenen kızını bile eskisi gibi görmek istemedi. Bu yüzden yeni evlilerin Molla Bey’le münasebetleri bayram, kandil günlerinde elini öpmekten ibaret kaldı.

Bu evlenmenin İsmail Molla’nın teşebbüsüyle olduğuna iyiden iyiye inanmıştı. Şeytan sessizliğiyle yıllardır rahatını kaçıran bu adam, en sonunda bir çaresini bulup kızını da elinden almıştı. Bunu bir türlü kendine yediremiyordu. Onun için İsmail Molla ile de münasebetini kesti.

Hiçbir tarafa da çıkmıyordu. Yeni bulduğu uşağıyla akşama kadar selâmlığında satranç oynuyordu. Bu garip bir tesadüf olmuştu. Bir gün ahbablarından biriyle çetin bir partiye girmişlerdi. Molla Bey, oyunu kazanmak şöyle dursun, berabere kalmayı bile aklına getiremiyordu. Karşısındaki kendisini çok güç bir vaziyet sokmuştu. Ne şahı kımıldatabiliyor ne süvariye geri atabiliyordu. Şaşkınlığı içinde (...) burnunu siliyor, kaşlarını düzeltiyor, hülasa sade kararsızlıktan gelen bir yığın hareketle taşları olduğu yerde oynatıyordu.

Tam bu sırada, birdenbire yanı başından korkak bir ses yükseldi: “Elinizdeki taşı sağa sürün!” Molla Bey, öfkeyle geriye döndü; yeni uşağı, elinde içilmiş kahve fincanlarını topladığı tepsi olduğu hâlde, ayakta arkasında sabırsızlıktan ter ter tepiniyordu. İster istemez bu nasihati tuttu. Beş dakika sonra partiyi kazanmıştı.

5. ÜNİTE

Artık Molla Bey'in evdeki hayatı kat'ileşmişti. Sabah akşam uşağıyla bitmez tükenmez satranç partileri yapacaktı. Hüseyin'in tuhaf bir oyunu vardı. Adeta ezberden oynuyordu. Okuması yazması yoktu. Fakat terbiyeli, kibar ve dikkatliydi. Ata Molla, sıkılmadan, istediği gibi kızıp bağırabildiği, yenileceğini anladığı zaman yanından kovduğu bu adamı bütün tanıdıklarına tercih ediyordu.

Bir zamanlar bir sürü çocuğun gürültüsüyle arı kovani gibi uğuldayan, haftada bir iki defa ziyafetler verilen (...) ev şimdi ıssızdı. Harem tarafında yarı yatalak bir kalfa ile iki hizmetçi kalmıştı. Bütün tarafında yarı yatalak bir kalfa ile iki hizmetçi kalmıştı. Bütün odaların perdeleri inik, kapıları kapalıydı. Yalnız selâmlık tarafında, Molla'nın her zaman oturduğu kütüphanenin ışıkları gece geç vakte kadar yanardı. Burada efendiyle uşak, sonsuz satranç partileri yaparlar, sonunda artık dayanamayacağını anlayan Ata Molla taşları karıştırır, Hüseyin, elinde büyük bir lamba, efendisini yatak odasına kadar götürür ve Molla Bey, içinde şahla kraliçeyi esir vermemek için saatlerce tepindiği bir uykuya kendini bırakırdı. Çok defa rüyalarında kraliçe Atiye, şah kendisi olur ve parti İsmail Molla'ya karşı oynanırdı.

Behçet Bey'in evlenmesinden iki yıl sonra Ata Molla, bu satranç partilerinden birinde, eli şahla kalenin arasında olduğu yerde çöktü. Doktorlar başında damar çatlaması dediler. Büyük kızının kocası, o sıralarda kalfanın delâletiyle eve alınan genç bir hizmetçiyi kastederek "Bu yaşta insan çapkınlık etmeye kalkarsa hâli budur." dedi ve kendisini büyük bir ihtimamla çetrefil miras meselesinin hâlline verdi. İkinci damadı, iki yıl üst üste satrançta uşağına yenilmenin acısına katlanamayarak öldüğünü söyledi ve bu haddini bilmez uşağı terbiye etmek için onu kendi yanına aldı ve tıpkı merhum kayınbabasının yaptığı gibi, muntazaman yenilmek üzere, onunla bitmez tükenmez satranç partilerine başladı.

Atiye Hanım çok ağladı. Onu ağlar görünce Behçet Bey'in gözlerinin yaşı bir türlü kurumadı. Yalnız İsmail Molla, eski arkadaşı ve dünürünün bu hiç beklenmedik ölümündeki sırrı keşfedebilmişti: Bir gün Yıldız'ın bizzat takip ettiği bir iş hakkında izahat vermek için Behçet Bey saraya gitmişti. Başmabeyinci, kendisiyle uzun uzun konuştuktan sonra, ortadan kaybolmuştu. Aradan on dakika geçmeden tekrar gelmiş, "İzahatım efendimizi tatmin etmedi, sizi istiyorlar, buyurun bir kere de siz arz edin." diyerek onu huzura çıkarmıştı. Mesele halledilip Behçet Bey gittikten sonra, Abdülhamit gülererek başmabeyinciye: "Bu ne garip adam, bunun adı nedir?" diye sormuş, başmabeyinci de: "İsmail Molla Bey dâinizin oğlu Behçet Bey kulunuz" cevabını vermişti. Bu cevap üzerine Abdülhamit: "Ata Molla'nın kızıyla evlendirdiğimiz adam mı? Desene ki Molla'nın kızını yaktık..." demişti.

Aradan üç gün geçmeden gazetelerin "tevcihât" sütunlarında "Şûra-yı Devlet aza mülâzimlerinden izzetlû Behçet Beyefendi'nin refikaları ve sabık Fetva Emini kazasker Ata Molla Beyefendi'nin kerime-i iffet-vesimeleri Atiye Hanımefendi'ye ikinci rütbeden bir kıt'a şefkat nişanı verildiği" haberi görülmüştü. İşte Ata Molla'yı öldüren şey, kızına verilen bu teselli mükâfatı idi.

Bu havadisi okuduğu günden itibaren Molla Bey çılgına dönmüştü. Günlerce doğru dürüst ne yemiş, ne içmiş ne de uyku uyumuştü. Nihayet haftasını bulmadan ölmüştü.

(...)

Atiye Hanım, bu evlilikten on yıl sonra ölür. Behçet Bey, yine eskiden olduğu gibi kitap ciltlemek ve saatleri tamir etmek gibi uğraşlarına geri dönerek yaşamını devam ettirir.

Ahmet Hamdi TANPINAR, *Mahur Beste*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

- dai** : Dua eden, duacı.
delalet : Kılavuzluk.
ihtiyat akçesi : İleride doğacak gereksinim ve zararları karşılamak için kârdan ayrılan para.
mütemadiyen : Ara vermeden, sürekli olarak.
teselli mükâfatı: Bir yarışma vb.nde kazanamayana onu yüreklendirmek amacıyla verilen ödül.
vâkıâ : Gerçi.
yave : Saçma, saçma sapan söz.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Yazar, “Mahur Beste” adlı metinde geniş bir ailedeki farklı karakterlerin hayatlarını anlatmaktadır.

Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Romanlar

Cumhuriyet Dönemi’nde edebî anlayış farklılıkları roman çeşitliliğini de beraberinde getirmiştir. Bireyin iç dünyasını esas alan anlayış doğrultusunda yazılan eserler de bu dönemde önemli bir yer tutar. Bu anlayış bireyin bunalımı, yalnızlığı, yabancılaşmasını ele almış; psikolojik konuları işlemiştir. Yazarlar bireyin iç dünyasına eğildiği için olay örgüsü geri plana atılmış, daha çok içinde bulunulan durum anlatılmıştır. Bu nedenle kişi kadrosu sınırlı tutulmuş, mekân betimlemelerine önem verilmiştir.

Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra, Abdülhak Şinasi Hisar ve Sâmîha Ayverdi bu anlayışla eserler veren yazarlardan bazılarıdır. Peyami Safa’nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* ve *Fatih-Harbiye*’si ile Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Huzur* ve *Mahur Beste* romanları bireyin iç dünyasını esas alan eserler arasındadır.

NOT: Cumhuriyet Dönemi’nin bir diğer anlayışı olan “Modernizmi Esas Alan Romanlar” 12. sınıfta ele alınacaktır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Mahur Beste” adlı metni esas alarak yapınız.

1. “Bir gün Yıldız’ın bizzat takip ettiği bir iş hakkında izahat vermek için Behçet Bey saraya gitmişti.” cümlesindeki altı çizili kelimenin anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK’nin *Güncel Türkçe Sözlük*’ünden kontrol ediniz.
2. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.
3. Metindeki temel çatışmayı belirleyiniz ve bu çatışmanın metnin sonuna etkisinin olup olmadığını açıklayınız.
4. Behçet Bey’in fiziksel ve psikolojik özelliklerini belirleyerek bu özelliklerin metne etkisini değerlendiriniz.
5. “Molla Bey, öfkeyle geriye döndü; yeni uşağı, elinde içilmiş kahve fincanlarını topladığı tepsi olduğu hâlde, ayakta arkasında sabırsızlıktan ter ter tepiniyordu.” cümlesinde hangi anlatım biçiminin özellikleri görülmektedir? Siz de metinden bu anlatım biçimine örnekler veriniz.
6. Sizde metinde geçen olay hangi dönemde ve nerede yaşanmıştır? O dönemle ilgili bildiklerinizi anlatınız.
7. Metinden alınan aşağıdaki parçada kullanılan benzetmeyi belirleyiniz. Siz de metinden başka örnekler bulunuz.
Harp meydanında yaralandığı için hareketleri çadırından idare eden bir kumandan gibi, karısı, yattığı yerden kızlarının birçok eksiklerini, hatta yıllardan sonra muhtaç olacakları şeyleri ...
8. Ata Molla Bey’in satranca karşı bu kadar ilgi duymasının nedenini ve satrancın onun yaşantısına etkilerini açıklayınız.

ETKİNLİK

“Yılkı Atı” ve “Mahur Beste” adlı metinleri tabloda yer alan özellikler açısından karşılaştırarak tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

Özellikler	Yılkı Atı	Mahur Beste
Tür		
İçerik (tema-konu)		
Dil ve anlatım		
Edebî gelenek		

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901-1962)

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. Liselerde, yüksekokullarda çeşitli dersler okuttu. İstanbul Üniversitesinde Yeni Türk Edebiyatı profesörlüğüne atandı. Milletvekilliği, Millî Eğitim müfettişliği gibi görevlerden sonra ölümüne kadar süren Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki profesörlüğüne döndü. Şiirlerinde bir imaj ve müzik kaygısı taşıdı. Hikâye ve romanlarında başta zaman teması olmak üzere, kahramanların psikolojik anlarını ve bilinçaltını yansıtmaya çalıştı. *Abdullah Efendi'nin Rüyalari*, *Yaz Yağmuru* (hikâye); *Huzur*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Sahnenin Dışındakiler*, *Mahur Beste* (roman); *Beş Şehir* (deneme) eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

Dil Bilgisine Dayalı Anlatım Bozuklukları

Özne-Yüklem Uyuşmazlığı: Özne ve yüklem arasında olumluluk-olumsuzluk, tekillik-çoğulluk ve kişi açısından uyum olmalıdır; bu olmazsa anlatım bozukluğu oluşur.

- **Tekillik-Çoğulluk:** Özne, insansa yüklem tekil ya da çoğul olabilir. Özne, insan dışı varlık ve çoğulsa yüklem tekil olur.

Örnek: Öğrenciler, kütüphanede kitap okuyor. (doğru)

Öğrenciler, kütüphanede kitap okuyorlar. (doğru)

Ördekler, buzlu suda yüzüyorlar. (yanlış)

Ördekler, buzlu suda yüzüyor. (doğru)

- **Olumluluk-Olumsuzluk:** “Herkes, hepsi, tümü” vb. olumluluk bildiren zamirler olumlu yüklemelerde; “hiçbir, hiçbir, kimse” vb. olumsuzluk bildiren zamirler olumsuz yüklemelerde özne görevinde kullanılır.

Örnek: Herkes yere çöp atan kişiyi gördü ama uyarmadı. (yanlış)

Herkes yere çöp atan kişiyi gördü ama kimse uyarmadı. (doğru)

- **Kişi:** Özne “ben, sen, o” kişi zamirlerini içerdiğinde yüklem de bu öznelerle uyumlu olmalıdır.

Özne

Yüklem

Ben, sen 1. çoğul kişi (biz) Derste, en iyi şiirleri sen ve ben yazdık. (...yazdım./yanlış)

Ben, sen, o 1. çoğul kişi (biz) Derste, en iyi şiirleri Tolga, sen ve ben yazdık. (...yazdım./yanlış)

Sen, o 2. çoğul kişi (siz) Derste, en iyi şiirleri sen ve Tolga yazdınız. (...yazdı./yanlış)

Yüklem Eksikliği: Sıralı, bağlı ve birleşik cümlelerde tek bir yüklem özne ile uyumlu olmayabilir. Bu durumda yüklem eksikliği anlatım bozukluğu oluşmasına neden olur.

Örnek: Çocukluğumuzun geçtiği eve ne ben ne de o gitti. (yanlış)

Çocukluğumuzun geçtiği eve ne ben gittim ne de o gitti. (doğru)

5. ÜNİTE

Özne Eksikliği: Sıralı, bağlı ve birleşik cümlelerde bir öznenin uyumsuz olduğu hâlde birden fazla yüklemi karşılayacak şekilde kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek: Adamın elindeki çay bardağı yere düştü fakat bunu önemsemedi. (yanlış)

Adamın elindeki çay bardağı yere düştü fakat adam bunu önemsemedi. (doğru)

Nesne Eksikliği: Sıralı, bağlı ve birleşik cümlelerde nesne yerine başka bir ögenin kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek: En çok da teyzesine yardım ediyor, ihmal etmiyordu. (yanlış)

En çok da teyzesine yardım ediyor, onu ihmal etmiyordu. (doğru)

Tümleç Eksikliği: Sıralı, bağlı ve birleşik cümlelerde dolaylı tümleç yerine başka bir ögenin kullanılması dolaylı tümleç eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğuna yol açar. Ayrıca cümlede gerektiği hâlde zarf tümlecinin olmaması anlatım bozukluğuna neden olur.

Örnek: Salda Gölü'nün havasını çok sevmiş, sık sık gider olmuştu. (yanlış)

Salda Gölü'nün havasını çok sevmiş, oraya sık sık gider olmuştu. (doğru)

Örnek: Her zaman olumlu düşündü, umutsuzluğa kapılmadı. (yanlış)

Her zaman olumlu düşündü, hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmadı. (doğru)

Fiilimsi Eksikliği: Birleşik cümlelerde kullanılan birden fazla fiilimsinin birbiriyle uyumlu olması gerekir. Uyumsuzluk anlatım bozukluğuna neden olur.

Örnek: Arkadaş grubumuz içinde yürüyüşü ve gülmesi en komik kişi o idi. (yanlış)

Arkadaş grubumuz içinde yürüyüşü ve gülüşü en komik kişi o idi. (doğru)

Alıştırma

1. Aşağıda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarını bulup cümleleri düzeltiniz.

- Avluda birkaç dakika duran hayvanlar kapının açılmasını beklediler.
- Durağa geç kalınca otobüsün ne gelişini ne gittiğini gördüm.
- Piknik alanındaki kirlilikten hepsi şikâyet ediyordu ama bir şey yapmıyordu.

2. Aşağıda verilen cümlelerdeki yazım yanlışlarını/günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları düzeltiniz.

- Sıkı zamanlarda tabii ben, dedi, fakat elde sarfedilecek üç, beş kuruş olduğu zaman benden başka herkes.
- Ali Rıza Bey, neticeyi biran evvel öğrenmek merakıyla acele acele: Buna da peki Hanım, dedi.

3. Aşağıda verilen cümlelerdeki noktalama yanlışlarını/günümüz noktalama kurallarına uymayan kullanımları düzeltiniz.

- Baksın başının çaresine...
- "İsmail Molla Bey dâinizin oğlu Behçet Bey kulunuz" cevabını vermişti.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Herhangi bir işte, bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucunu, düşünceleri veya tespit edilenleri bildiren yazıya **rapor** denir. Rapor yazılırken aşağıdaki özelliklere dikkat edilmelidir:

- Raporun konusu iyi kavranmalı, konuyla ilgili birçok kaynak gözden geçirilmelidir.
- Rapor yazarken objektif olunmalı, yanlış ve yönlendirici cümleler kullanılmamalıdır.
- Rapor; belli bir plan doğrultusunda hazırlanmalı, karmaşık bir düzene sahip olmamalıdır.
- Raporda gereksiz ayrıntılara girilmemeli, önemli bilgiler verilmelidir.
- Raporda; cümleler açık ve net olmalı, birden çok anlama gelecek ifadeler yer almamalıdır.
- Raporda; kapak, içindekiler, giriş, gelişme, sonuç, bibliyografya ve ekler bölümleri olmalıdır.

UYGULAMA

“Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma” bölümündeki bilgileri dikkate alarak konusunu kendinizin belirlediği bir rapor yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Günlük yaşamda, alışverişte, çarşıda, sokakta vb. insanlarla iletişim kurarken yapılan konuşmalar, sohbetler **hazırlıksız konuşma** olarak adlandırılır. Hazırlıksız konuşmalarda konuşma kurallarına uymak, düzgün ve anlaşılır konuşmak, jest ve mimiklere, vurgu ve tonlamalara dikkat etmek önemlidir.

UYGULAMA

Aşağıda verilenlerden birini seçerek hazırlıksız konuşma yapınız.

Öğretmen tarafından belirlenen bir konu; toplumsal konular; kendini tanıtmateşekkür etme/özür dileme/bayram, karşılama, uğurlama ve tebrik konuşmaları.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1-4. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplandırınız.

KUYUCAKLI YUSUF

(...)

Uzun ve birbirine benzeyen seneler ağır ağır geçtiler. Yusuf'un arkadaşları hep eski arkadaşlar, mahalle hep eski mahalle, bulgur değirmeni eski değirmen ve onu çeviren kadınlar hep eski kadınlardı. Yalnız, bulgur serili olan çarşafın kenarında şimdi bu kadınların kirli birer çocukları oynuyordu; elleri kalınlaşmış, sesleri ve kahkahaları kalınlaşmıştı.

Yusuf, Kuyucak'tan çıkalı altı sene olmuştu. Artık oraları unutmuş gibiydi. Yalnız bu kasabanın çocuklarıyla anlaşamadığı zamanlar köyündeki arkadaşlarını müphem birtakım hislerle aradığı olurdu.

Bu altı seneyi, yazın kırlarda dolaşarak, yahut Selâhattin Bey'in, Cennetayağı dedikleri yerde tuttuğu bağda ağaçların altına yatarak; kışın da ilk senelerde fabrikanın önündeki zeytin çuvallarının ağzından, bu çuvalları iğneleyen küçük değnekleri çalıp pime yığınları üzerinde kazık oynayarak, sonraları da Salâhattin Bey'in aldığı küçük bir zeytinliğin silkilip toplanmasına nezaret ederek geçirdi.

Yaşı on altıyı bulmuş, gitgide konuşmayı daha az sever olmuştu. Mektebi bitirdikten sonra babasının işini eline alan Ali ile bayramyerindeki dükkânın önünde iki alçak ve arkalıksız iskemle atarlar, saatlerce hiç konuşmadan yan yana otururlardı. Önlerindeki meydanda büyük bir şadırvan vardı. Camiye gidecek ihtiyarlar burada aptes alırlardı. Şadırvanın ayağında birkaç ördek birbiri arkasına ve sallana sallana dolaşır, yassı gagalarından çamurlu suları süzerlerdi. Gölgesi bütün meydanı kaplayan büyük çınar hiç durmadan hışıldar; biraz ilerde, Karpuzoğulları'nın büyük konaklarının damındaki leylek, yavrularına uçmak öğretmek ister ve garip takırtılar çıkarırdı. Burada alışveriş ezana yakın başlar ve ondan evvel dükkâna pek az kimseler gelirdi. (...)

Kış günleri biraz daha değişik ve kolay geçiyordu. Yusuf o zaman güneş doğmadan kalkar, çizmelelerini ve aba ceketini giyerek işçilerden evvel zeytinliğe giderdi.

Orada erkeklerin uzun sııkları küçük yapraklı dallara hızla vuruşlarını ve siyah kıvraklarının eteklerini bellerine sokmuş kadınların iki kat eğilerek, soğuktan sertleşen parmaklarla yerden zeytin tanelerini toplayışlarını seyreder, yahut sırtını bir ağaca vererek yere bakardı.

Bu buruşuk yüzlü ve her sene budanmaktan şeklini kaybetmiş eğri büğrü ağaçlar, uzun bir hikâyeyi anlatan garip şekilli harfler gibiydi ve herhalde Yusuf bunların dilinden anlıyordu.

Yusuf, işçilerin dilini de herkesten iyi anlıyordu. Bazı mal sahipleri, kadınların, yanlarında getirdikleri emzikli çocuklarına meme vermelerine bile müsaade etmezlerken, Yusuf onların biraz yorulduğunu görür görmez derhal işi bıraktırırdı. Bu zavallıların halini mukadder telakki etmekle beraber, onlara çok acıyordu. Sabah karanlığında, soğuktan büzülmüş, kollarında ufak bir ekmek sepeti ve sırtlarında çocukları ile, gülünç bir ücret mukabilinde çalışmak için kasabanın sokaklarından zeytinliklere akın eden bu sarı benizliler kafilesi, onun merakını çekiyordu. Çok kere bunlar yanından geçerken, Yusuf, içlerinden birini durdurup konuşmak arzusunu duymuştu; havadan sudan, ne olursa olsun birkaç şey konuşmak. Çünkü altı seneden beri kendisi gibi konuşan birine rast gelmemişti ve bu zeytin amelesinin kendisi gibi konuşacağına dair içinde müphem bir kanaat vardı. (...)

Sabahattin ALİ, *Kuyucaklı Yusuf*

1. Metnin konusu nedir?

2. Metinde kullanılan anlatım biçimlerini ve bakış açısını belirleyiniz.

3. Yusuf'un kişilik özellikleri nelerdir?
4. Yusuf, zeytin toplayıcılarını kendine niçin yakın hisseder? Açıklayınız.
5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri çerçeve içinde verilenlerden uygun olanları ile doldurunuz.

romantizm, *Yaban*, toplumcu gerçekçi, realizm, *Huzur*, bireyin iç dünyasını esas alan

- a) Cumhuriyet Dönemi'nde ..... yazarlar; toplumsal adaletsizlikleri, sosyal ve ekonomik sorunları konu edinmiştir.
- b) Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ..... adlı eseri bireyin iç dünyasını esas alan romanlar arasındadır.
- c) Milli edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren yazarlar, ... akımından etkilenmiştir.
- ç) Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun ..... adlı eseri Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen romanlar arasındadır.
6. Aşağıda verilen eserler ve yazarlarını uygun olan harfleri eserlerin başındaki boşluğa yazarak eşleştiriniz.

Eserler	Yazarlar
( ) I. <i>Üç İstanbul</i>	a) Ahmet Hamdi Tanpınar
( ) II. <i>İnce Memed</i>	b) Yaşar Kemal
( ) III. <i>Bizim Köy</i>	c) Mithat Cemal Kuntay
( ) IV. <i>Hanımın Çiftliği</i>	ç) Peyami Safa
( ) V. <i>Dokuzuncu Hariciye Koğuşu</i>	d) Orhan Kemal
	e) Mahmut Makal

7. Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet Dönemi'nde Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren yazarların romanlarında yaygın olarak kullandıkları konulardan değildir?
- A) Kurtuluş Savaşı
- B) Anadolu insanın yaşamı
- C) İşçi-patron çatışması
- D) I. Dünya Savaşı
- E) Halk-aydın ilişkisi
8. Aşağıdaki yazarlardan hangisi romanlarında ağırlıklı olarak bireyin iç dünyasını ve kişisel sorunlarını konu edinmiştir?
- A) Talip Apaydın
- B) Peyami Safa
- C) Refik Halit Karay
- D) Rıfat Ilgaz
- E) Necati Cumalı

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Filmin güzelliği herkesi çok etkilemişti çünkü güzel kurgulanmıştı.
- B) Mağazadaki kıyık gömlek çok pahalıydı ve alınabilecek gibi değildi.
- C) Gittiği hobi kursunda, yeni insanlar tanıdığı için mutlu olmuştu.
- D) Annesinin buzdolabını tamire götürdü ve kısa sürede tamir ettirdi.
- E) Hırsız, eve gece sessizce girmiş, evden değerli eşyaları çalmıştı.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu yoktur?

- A) Hakem, futbolcuyu yanına çağırdı ve kırmızı kart gösterdi.
- B) Çorbasına karabiber ve çeşitli soslar ekledi, iştahla yedi.
- C) Dilekçesine imza atmayı unuttunca geçersiz sayıldı.
- D) Evin alışverişi ve tamir işleriyle ben, mutfakla da o ilgilenirdi.
- E) İstanbul'dan Bodrum'daki eve geldi ve evi badana yaptırdı.

11. Kısa bir süreliğine izne gelen dayımın ne gelişini ne de gittiğini görebildim.

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdaki değişikliklerin hangisiyle giderilebilir?

- A) "görebildim" kelimesi yerine "gördüm" kelimesi getirilerek
- B) "gittiğini" kelimesi yerine "gidişini" kelimesi getirilerek
- C) "kısa" kelimesi cümleden atılarak
- D) "gelen" kelimesi yerine "gelmiş olan" sözü getirilerek
- E) "kısa bir süreliğine" sözü "görebildim" kelimesinden önce getirilerek

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yön adlarıyla ilgili bir yazım yanlış yapılmıştır?

- A) Nurullah Ataç bir sözünde: "Doğu Doğu'dur, Batı da Batı." demiştir.
- B) Küresel ısınma en çok da Kuzey Kutbu'nda kendini gösteriyor.
- C) Son yıllarda batı ile aramızdaki ekonomik farklılık daha da arttı.
- D) Asya'nın güneyi muson yağmurlarını bu yıl biraz daha erken aldı.
- E) Güneşin yakıcılığından etkilenmemek için dağın kuzeyinden çıktık.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kesme işareti (') yanlış kullanılmıştır?

- A) Tayinimiz çıkınca eşyaların bir kısmını taşınırken İstanbul'da bıraktık.
- B) Yunus Emre'nin (1240?-1320) mezarının nerede olduğu bilinmiyor.
- C) Metinde anlamı bilinmeyen kelimelere *Türkçe Sözlük*'ten baktık.
- D) Ege Üniversitesi'nin hazırlık bölümünü zorlanmadan geçebildim.
- E) Aradığımız saatleri, Atatürk Bulvarı'nda birkaç mağaza bulabildik.

14. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi mecaz anlamda kullanılmamıştır?

- A) Çivi çıkar ama yeri kalır.
- B) Taşıma su ile değirmen dönmez.
- C) Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
- D) Bugünün işini yarına bırakma.
- E) Meyve veren ağaç taşlanır.

**15. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “geri dönülmesi güç veya olanaksız bir durum yaratmak, emri-
vaki yapmak” anlamını vermektedir?**

- A) taş koymak
- B) oldubittiye getirmek
- C) işi kotarmak
- D) başına buyruk olmak
- E) pişmiş aşı su katmak

16. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dolaylama yapılmıştır?

- A) Çiftçilerin yüzü pamuk tarlası beyaza bürününce güler.
- B) Yedi tepeli şehir, ilkbaharda laleleriyle bir başka güzeldir.
- C) Kaptanın yönünü bulmasını en çok da Kutup Yıldızı sağlıyordu.
- D) Yalnızlığını rüzgârın fısıltısı alır, meltemler konuşur seninle.
- E) Dağlar ve yeryüzünün en uzak yeri maceraperestleri bekliyor.

**17. Yazar; okuruna hayallerin ete kemiğe büründüğü, bu dünyadan olmayan daha etkileyici bir dün-
ya sunmalıdır. Yaşanılan hayatın monotonluğuna ve sıkıcılığına karşı öngörülemez, heyecanlı
bir kurguyla okurun karşısına çıkmalıdır. Kısacası roman, okura hayallerini vermelidir. Roman,
gerçekleri anlatırsa romanlıktan uzaklaşır. Kurgu, bunun için vardır. Okurun beklentisi ile yazarın
öngörüsü, bu yönde uyduğunda herkesin birbirine tavsiye ettiği bir eserin ortaya çıkması da zor
olmayacaktır.**

Aşağıdakilerden hangisi bu sözleri söyleyen bir kişinin düşüncesi olabilir?

- A) Roman kurgulanırken öncelikle hayallerden yararlanılmalıdır.
- B) Yazarın amacı her koşulda gerçekleri anlatmak olmalıdır.
- C) Roman, okuru alışılmadık bir dünyadan uzak tutmalıdır.
- D) Sıradan hayatın tekdüze anları iyi bir anlatım için yeterlidir.
- E) Kurgunun asıl amacı anlatılanlarla okuru şaşırtmaktır.

**18. Plüton, 1930 yılında keşfedilince dokuzuncu gezegen olarak bilim dünyasına tanıtılır. Bir süre
sonra Plüton'un gezegen olacak kadar büyük olmadığı fikri ortaya atılır. Kara haber Plüton'a
ulaştı mı bilinmez ama Plüton, gezegenlikten çıkarılır ve cüce gezegen olarak kabul edilir. Nasıl
kabul edilmesin? Plüton'un çapı 2400 km civarında iken Dünya'nın uydusu Ay'ın çapı 3400 km
civarındadır. Bu hâliyle bile Plüton, bir uydudan bile küçüktür. Hatta Plüton'un yüz ölçümü Rus-
ya'nın yüz ölçümünden daha küçüktür. Bu bilgiler etrafında Plüton'un kendine cüce de olsa ge-
zegen dedirtmesi aslında bir başarı hikâyesidir. Siz siz olun çapınızdan büyük işlere girişmekten
korkmayın. Başarı ve ilerleme, Plüton gibi bir şekilde sizin de hikâyenizi yazacaktır.**

Bu parçadan hareketle Plüton ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Neden cüce gezegen denildiğine
- B) Ne zaman keşfedildiğine
- C) Oransal olarak büyüklüğüne
- D) Gezegenler arasındaki sırasına
- E) Yer şekli özelliklerine

6. ÜNİTE

TİYATRO

1. ŞAİR EVLENMESİ
2. İSTANBUL EFENDİSİ

OKUMA ÇALIŞMALARI

METNE HAZIRLIK

1. “Tiyatro bir ahlak müessesesidir.” sözünden ne anlıyorsunuz? Tartışınız.
2. Örf, adet ve geleneklerimizden günümüzde geçerli olmayanlar var mı? Tartışınız.

1. Metin

ŞAİR EVLENMESİ

Batılı tutum ve davranışı, kılık ve kıyafetiyle pek sevilmeyen, eğitilmiş olmasına rağmen saf bir yapıya sahip olan Müştak Bey; şairliğe özenmiş romantik bir gençtir. Müştak Bey, iki kardeşten yaşı küçük olan Kumru Hanım'ı sever. Kılavuz ve yenge hanımlar aracılığıyla Kumru Hanım ile evlenmeye çalışır. Bu kadınlar mahallenin imamı Ebüllâklâka ile iş birliği yaparak Müştak Bey'i Kumru Hanım'ın ablası Sakine Hanım'la nikahlarlar.

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünün “Şair Evlenmesi” oyunundan bir sahne

DÖRDÜNCÜ FIKRA

Müştak Bey, Ziba Dudu, Habbe Kadın, Sakine Hanım

ZİBA DUDU — Evlâdım, gelin hanımı getirdim. Gel, koltuğuna gir de köşeye otur!

MÜŞTAK BEY (*Neşatından türlü türlü tuhaşıklar ederek, Sakine Hanım'ı Habbe Kadın koltuklamış olduğu halde karşılar*) — Vaaay!...

ZİBA DUDU (*Habbe Kadın'a*) — A dostlar! Damat bey gelin hanımı görür görmez sevincinden bayıldı.

MÜŞTAK BEY — Hayır, sevincimden bayılmıyorum, kederimden yüreğime iniyor. Âh!...

HABBE KADIN (*Ziba Dudu'ya*) — Aaa! Zavallı gelin hanımı bir titreme aldı. Amanın, al basmasın!... (*Sakine Hanım'ı sandalyeye oturtur.*)

MÜŞTAK BEY — Nedir bu?

ZİBA DUDU — İşte ömrün oldukça sana can yoldaşı olacak sevgili ayâlin Sakine Hanım!

MÜŞTAK BEY — O bana can yoldaşı olacağına benim canım çıksa daha canıma minnettir.

ZİBA DUDU (*Habbe Kadın'a*) — Adamlar! Damat bey sayıklamaya başladı. Galiba safâsından aklını şaşırmış.

HABBE KADIN (*Ziba Dudu'ya*) — Biçare, hasretine kavuştuğuyçün sevinç delisi oldu.

MÜŞTAK BEY (*Hüzün ile*) — Âh! Âh! Âh!

ZİBA DUDU — Ağlamayındık... Sen ağlayacağına düşmanların ağlasın!

MÜŞTAK BEY — Âh! Düşmanlarım bu halimi bilseler nasıl gülerler.

ZİBA DUDU — Haydi kuzum! Gelin hanımın duvağını aç da yüzünü gör. Biraz gönlün açılsın.

MÜŞTAK BEY — Neye lâzım?... Yüzünü göreyim de bir kat daha yüreğim mi kalksın?

ZİBA DUDU — Aç evlâdım aç! Sevgilin olduğuna şüphen kalmasın. (*Habbe Kadın ile beraber, Sakine Hanım'ın duvağını Müştak Bey'e açtırmak için cebreder.*)

MÜŞTAK BEY — İstemem! (*Elini çekerken Sakine Hanım'ın duvağıyla eğreti saçı kazâen eline ilişir, kalır ve Sakine Hanım'ın yüzü ve ak saçları açılır.*) Bu ne?

ZİBA DUDU — Vaaay! Zavallı kızcağızın sırma gibi nazik saçlarını yolup çıkardı.

MÜŞTAK BEY — Ey, vakîâ ak saçları beyaz sırma gibi. Baksana, nasıl parıl parıl parlıyor.

ZİBA DUDU — Ay, o lâkırdı ona değil, yenge kadınla banadır. Ben sana harf atmayı öğretirim! (*Habbe Kadın'a*) Haydi, yenge kadın! Gelin hanımı çabuk dışarı çıkar da, nikâhını kıyan efendiyi çağırt. Yanımızdaki kahvededir. Orada bulunan mahalleliyi alsın da gelsin. Şuna bir meram anlatsınlar.

ALTINCI FIKRA

Müştak Bey, Ziba Dudu, Habbe Kadın, Ebüllâklâka, Batak Ese, Mahalleli

EBÜLLÂKLÂKA (*Başında bir dildâde ile tebdil-i kıyafet ve lisaniyle ayınları çatlatacak ve kaşarı patlatarak*) — Sanki bir telâş ile beni böyle uykudan kaldırıp da getirmenin ne mânası var? Ortaoyununa çıkar gibi, bakın şu kıyafetime! Ayıp... Gürültünüz n'oluyor?

ZİBA DUDU (*Entarisinin ön eteğiyle başını örtmüş olduğu halde Ebüllâklâka'nın elini öper*) — Amanın efendim, güvey olacak şu herif, isteye dileye aldığı hanımı şimdi istemiyor. Bütün saçını başını yoldu. O şöyle dursun, yenge kadınla bana bir etmediği edepsizlik kalmadı. Size nakletmeye utanıyorum.

EBÜLLÂKLAKA (*Müştak Bey'e*) — Vay namussuz vay!

MÜŞTAK BEY — Efendim, kerem ediniz, bendeniz de bildiğim kadar hakikati size anlatayım.

EBÜLLÂKLÂKA — Sen sus, sefih! Kadın ninen gibi biçare hatun yalan mı söyleyecek?

ZİBA DUDU — Efendim, bu kızı mutlaka almalıdır.

EBÜLLÂKLÂKA — Almalı ya! Almazsa, ırzına leke sürmüş demek olur. (*Mahalleliye*) Öyle değil mi, komşular?

MAHALLELİ — Hay hay!

MÜŞTAK BEY — Alamam, efendim! Bunda bir yanlışlık var. Zira bana nikâh ettiğiniz kız bu değildir. Bunun küçüğüdür. Ben onu isterim.

EBÜLLÂKLÂKA — Hayır, sana nikâh ettiğim büyük kızdır.

MÜŞTAK BEY — Değildir.

EBÜLLÂKLÂKA — Vay! Sen beni de yalancı çıkarıyorsun ha? Bu ne yüzsüzlüktür.

BATAK ESE — Efendi, biliyo musunuz ki, ben bunun daha bilmen nelerini bilürün. Durun, size de-yivereyim. Bekçi olduğumdan için geceleri mahallede dolanırken buna çat pat çak sokak ortasında irast geliyorun. Bir kere kendiciğine “nereden geliyosun?” diye soracak oldum. Bana ne garşuluk virse iyi, “Taratordan geliyon” demesin mi? Bu, beni maskaralığa alma değil de ne demektir? Bakın şu ahmağa!

MÜŞTAK BEY — Vay ferâsetli adam vay!

BATAK ESE — Feres atlı adam sensin, ulan hayvan! Bana kötü ilâf söyleyip durma. Şimdi sana fan fin demeyi gösterirün!

EBÜLLÂKLÂKA — Bu herif hem edepsiz, hem deli.

BATAK ESE — Benim aklıma kalırsa hem hapishaneye koymalı, hem tımarhaneye.

EBÜLLÂKLÂKA — Bana danışırsanız, her şeyden evvel edepsiz ilâmı alalım da bir daha mahallede oturtmıyalım. Artık istemeyiz!

MAHALLELİ — İstemeyiz!

YEDİNCİ FIKRA

Müştak Bey, Ziba Dudu, Habbe Kadın, Ebüllâklâka, Batak Ese, Atak Köse, Hikmet Efendi

ATAK KÖSE (*Arkasında küfe ve bir elinde kürek ve bir elinde süpürge ile*) — İstemeyiz!

HİKMET EFENDİ (*Dahi Atak Köse'nin arkasından yetişerek*) — Ne istemiyorsunuz?

ATAK KÖSE — Ben ne bileyin! Mahalleli “istemeyiz” diyor, ben de öyle diyorun. Elbette onların öyle demesinde hakkı vardır.

HİKMET EFENDİ — Ay! Mahallelinin neden hakkı var?

ATAK KÖSE — Hakkı olduğunu pek yavuz bilürün. Ama bak, doğrusu, neden hakkı olduğunu bilmen.

HİKMET EFENDİ — Öyle ise bilmediğin şeye neye karışıyorsun?

ATAK KÖSE — Vay! Neye garışman? Ben de bu mahallelin galbur üstüne gelenlerinden değil miyin?

HİKMET EFENDİ — Sen kim oluyorsun?

ATAK KÖSE — Daha hâlâ sen benim kim olduğumu bilmiyo musun?

HİKMET EFENDİ — Hayır.

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünün “Şair Evlenmesi” oyunundan bir sahne

ATAK KÖSE — Öyleyse, sen de bilmediğini neye soruyosun? Hay cahil hay! Şimdi tutup da sana anlatacak mıydın ki, ben dehey öteki mahallede sürpüntücübaşıyın diye?

HİKMET EFENDİ — Hay şaşkın hay!

ATAK KÖSE — Senin de aklın olaydı benim gibi şaşkın olurdun. Maslahatta ne vamiş? Haydi oradan süpürüver bakayın!

EBÜLLÂKLÂKA (*Müştak Bey'i göstererek*) — Vay! Sen şunun gibi bir kabahatliye sahâbet ediyorsun ha?... Rızâ-yı kabahat ayn-ı kabahattir. Sen de onun gibi cezaya müstahaksın.

HİKMET EFENDİ — Aman efendim, ben kendi kabahatimi anladım, ama onun kabahati n'oluyor anlayamadım.

EBÜLLÂKLÂKA — Daha ne olsun? Kendisine nikâh ettiğim kızı istemiyor da onun küçüğünü istiyor. Bu ne demektir?

HİKMET EFENDİ — Efendim, gazablanmayınız. (*Gizlice bir para kesesi göstererek*) Küçük kızı senden isteriz.

BATAK ESE— Efendi, nedir o? Rüşvet mi alıyorsunuz?

EBÜLLÂKLÂKA (*Batak Ese'ye*) — Ben öyle şey mi kabul ederim? İstemem. (*Gizlice Hikmet Efendi'ye*) Yan cebime ko. (*Hikmet Efendi keseyi onun yan cebine koyar.*)

ATAK KÖSE — Gizlice “yan cebime ko” mu diyorsunuz?

EBÜLLÂKLÂKA — Hayır. “Yan cânibimde durma git” diyorum. Ta ki, benden şüphelenmiyesiniz.

BATAK ESE — Galiba parayı almışa benziyorsunuz.

EBÜLLÂKLÂKA — Hâşâ sümme hâşâ! Eğer ben paraya elimi sürdümse ellerim kırılınsın.

HİKMET EFENDİ — Aman efendim, hakikat her neyse lâyıkiyle meydana çıksın da, ona göre şanı nıza düşeni işleyin.

EBÜLLÂKLÂKA — Böyle kibârâne yoluyla meramınızı ifade buyuruşunuzdan gönlümdeki hiddet gitti de yerine merhamet geldi. (*Mahalleliye*) Yahu, mahalleli! Ben bu işde bir başka türlü hakkaniyet görmeğe başladım. Zira, sonradan hatırıma bir şey geldi.

MAHALLELİ — Nedir o?

EBÜLLÂKLÂKA — Kanı, “nikâhını kıydığım hanım büyük kızdır” diye deminden ikrar etmiştim ya.

MAHALLELİ — Öyle ya!

EBÜLLÂKLÂKA — Fakat büyük kız demekten muradım, yaşta büyük değildir, boyda büyük demek mânâsıdır. Zira büyük kız kırk yaşını geçmiş olduğu halde damat beyin dengi olamaz. İşte benim bildiğim bu kadardır. Her bir zamanda ve her bir mekânda böyle doğrucasına şahadet ederim.

BATAK ESE — Siz buncaleyin, dil ile ikrar ettikten geri biz de kabl ile tasdik ederiz.

MAHALLELİ — Hay hay!

EBÜLLÂKLÂKA (*Habbe Kadın'a*) — Yenge kadın! Boyda büyük, yani yaşta küçük olan asıl gelin hanımı var getir. Kendi elimle damat beye teslim edeyim, bir daha yanlışlık olmasın. (*Hikmet Efendi'ye*) Daha başka bir yanlış olmuş şeyler varsa söyleyin, onları dahi hasbice düzelteyim. Zira bu makule hayırlı hizmette bulunmayı kendime bir büyük iftihar bilirim.

BATAK ESE (*Müştak Bey'e*) — Beyefendi, deminden size dediğim ilâfların hepiciği şagayçüdü. Sizi gasavetiniz vaktinde guldürüp eğlendirmek isteyodum.

ATAK KÖSE (*Hikmet Efendi'ye*) — Efendim, tövbe olsun, bir daha mahallenin sürpüntüsünden başka bir işine garışırım adam değilim.

SEKİZİNCİ FIKRA

Müştak Bey, Hikmet Efendi, Ziba Dudu, Habbe Kadın, Kumru Hanım,
Ebüllâklâka, Batak Ese, Atak Köse, Mahalleli

HABBE KADIN (*Kumru Hanım'ı bir halde getirir ki, kâh ağlar gibi gözlerini oğuşturur, kâh bir eliyle yüzünü kapayıp parmaklarının arasından yan yana Müştak Bey'e bakar*) — İşte efendim, asıl gelin hanım!

EBÜLLÂKLÂKA (*Habbe Kadın'a*) — O neye ağlıyor? Sakın damat beyimizi istememezlik etmesin?

HABBE KADIN (*Kumru Hanım'la kulak kulağa fısıldaştıktan sonra*) — Efendim, ağlamanın sebebini sordum, anladım. Öyle, zannettiğiniz gibi değilmiş.

EBÜLLÂKLÂKA — Eyy, nasılmış?

HABBE KADIN — Ah, zavallı dertli tazecik! Evveli damat beye varamadım diye kahrından pek çok ağlamış. İşte o boş yere döktüğü gözyaşlarına acıyıp da şimdi ona ağlıyormuş.

EBÜLLÂKLÂKA (*Kumru Hanım'a, yavaşıca*) — Ağladığını gördükçe öyle yüreğim kalkıyor ki, merhametimden yengeliğini kendim edeceğim geliyor. (*Kumru Hanım'ı Müştak Bey'e el ele vererek*) Alınız efendim, artık yüzünü güldürmenin çaresine bakınız. Hemen hoş hâl ile geçinmenizi can ü gönülden dua ederim. (*Hikmet Efendi'ye*) Bence daha bir işiniz kaldı mı?

HİKMET EFENDİ — Hayır. Fakat güveyle gelinden başka, evde bulunanların cümlesini beraberce götürmenizi rica ederiz.

EBÜLLÂKLÂKA — Rica ne imiş, emrediniz efendim! (*Mahalleliye*) Haydi, mahalleli! (*Ziba Dudu'ya*) Haydi, kılavuz kadın! (*Habbe Kadın'a*) Haydi, yenge kadın!

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nün "Şair Evlenmesi"
oyunundan bir sahne

Müştak Bey, sonunda Kumru Hanım'a kavuşur. Hikmet Efendi birbirlerini tanımadan, birbirleriyle görüşmeden evlenmeye kalkmanın sonucunun kötü olacağını söyler. Müştak Bey'in aklı başına gelir.

İbrahim Şinasi, *Şair Evlenmesi*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

al basmak	: Kâbus basmak.	feres	: At.
ayâl	: Zevce, eş.	hasbî	: Bir karşılık beklemeden gönüllü olarak yapılan, Allah rızası için olan, karşılıksız.
ayınları çatlatmak:	İçinde ayın harfi olan bir kelimeyi telaffuz ederken Araplar gibi gırtlaktan çıkarmak.	kafı patlatmak:	“Kaf” sesini Araplar gibi sert telaffuz etmek.
canip	: Yan, taraf, cihet.	kani	: Hani
dildâde	: Eskiden âşıklık alameti olarak belli bir biçimde başa sarılan boyalı mendil.	kerem etmek	: Lütüfla muamelede bulunmak, iyilik etmek, merhamet etmek.
edepsiz îlâmı	: Eskiden biri hakkında toplumun ahlakını bozduğu için mahkemeden alınan ve onun mahallede atılmasını sağlayan belge.	makule	: Çeşit, tür.
ferâsetli	: Anlayışlı	maslahat	: İyi olan ve iyiliğe yol açan.
		safâ-yı hâtır	: Gönül hoşluğu ile.
		sahâbet etmek	: Benimseyip korumak, sahip çıkmak.
		tarator	: Tiyatro.
		vakiâ	: Gerçi, her ne kadar ... ise de.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Yazar, “Şair Evlenmesi” adlı tek perdelik töre komedisini, 1856 yılında Dolmabahçe Saray Tiyatrosu’nda oynanması için yazmıştır. Oyunda Karagöz ve orta oyununun etkileri görülür. Yazar Batılı tiyatro anlayışı ile yerli geleneği başarılı bir şekilde birleştirmiştir.

Tanzimat Dönemi Tiyatrosu

Batılı anlamda tiyatro edebiyatımıza Tanzimat Dönemi’nde girmiştir. 1839 yılında Tanzimat Fermanı’nın ilan edilmesi ile resmen başlayan Batılılaşma hareketi sırasında kültür sanat faaliyetleri içinde özellikle tiyatro ön plana çıktı. Osmanlı yönetimi, saraya getirilen yabancı tiyatrocular ile Batılı tarzdaki tiyatroyu başlattığı gibi saray dışındaki tiyatro faaliyetlerini de destekledi. İstanbul’a gelen yabancı tiyatro toplulukları sayesinde bu yeni tür Türk kamuoyuna sunuldu. Bunu Batılı anlamdaki tiyatroyu tanıyan aydın ve yazarların çalışmaları izledi. İlk tiyatrolar İtalyan ve Fransız girişimciler tarafından kuruldu. Önceleri yabancı tiyatro grupları zamanla yerlerini yerli topluluklara bıraktı. Tiyatro faaliyetleri başlangıçta Osmanlı vatandaşı gayrimüslimler ve sonra da Müslüman tiyatrocular tarafından icra edildi. 1860’lı yıllarda Güllü Agop gibi tiyatro insanları Osmanlı tiyatrosunun kurulmasında ve Türkçe temsiller vermesinde öncülük ettiler.

Bu dönemde Şinasi, Namık Kemal, Direktör Âli Bey, Ahmed Midhat Efendi, Ebüzziya Tevfik, Ahmed Vefik Paşa ve Abdülhak Hamid gibi ilk Türk oyun yazarları da yazdıkları ve uyarladıkları oyunlarla tiyatro adamlarının çabalarına destek oldular.

6. ÜNİTE

Batılı anlamda ilk Türkçe oyun, Şinasi'nin *Şair Evlenmesi*'dir. Bu oyunun Dolmabahçe Saray Tiyatrosu'nda oynanmak üzere yazıldığı bilinmektedir. Namık Kemal, tiyatrodaki eğlence ile toplumsal yararı birleştirir. *Vatan yahut Silistre*, *Celâleddin Harzemşah* oyunlarında tarihsel konuları; *Gülnihal*, *Zavallı Çocuk* ve *Akif Bey* adlı oyunlarında ise toplumsal konuları işler. Ahmet Vefik Paşa, Moliere'den uyarladığı *Zoraki Tabip* eseriyle tanınmıştır. Direktör Âli Bey birer perdelik komedileri yanında Moliere'den uyarladığı *Ayyâr Hamza* ile tiyatromuza katkı sağlamıştır. Ebüzziya Tevfik'in *Ecel-i Kaza*; Şemsettin Sami'nin *Besa yahut Ahde Vefa*, *Seydi Yahya*; Ahmet Mithat Efendi'nin *Eyvah*, *Çengi yahut Dâniş Çelebi*; Recaizade Mahmut Ekrem'in *Çok Bilen Çok Yanılır*, *AŞfe Anjelik*; Abdülhak Hamit Tarhan'ın *Macera-yı Aşk* ve *Duhter-i Hindu* adlı eserleri bu dönemde yazılan oyunlardan bazılarıdır.

Bu dönemin oyunlarında genellikle vatan ve özgürlük aşkı, evlilik ve aile düzeninin eleştirilmesi, boş inançlar, Batı'ya açılmanın getirdiği sorunlar irdelenmiştir. Batılı biçimlere yerli içerik bulmaya çalışan Tanzimat tiyatrosunun ahlakçı, öğretici bir tutumu olmakla birlikte, eğlendiriciliği de elden bırakmadığı görülür. Tiyatro eserlerinde iyiler çok iyi, kötüler çok kötüdür; iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “Şair Evlenmesi” adlı metni esas alarak yapınız.

1. Oyunun tema ve konusunu belirleyiniz.
2. Hikâyedeki şahıs kadrosunu, şahısların konuşmalarından yararlanarak tanıttınız.
3. Oyundaki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz.
4. Oyunda hangi toplumsal sorun dile getirilmektedir? Günümüzde bu toplumsal sorun devam etmekte midir? Tartışınız.
5. Tanzimat Dönemi'nin sosyal hayatı ve gerçekliği ile oyunun teması arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
6. Metni Tanzimat Dönemi tiyatrosunun özelliklerine göre değerlendiriniz.
7. Yazar, oyunda kimleri niçin eleştiriyor?
8. Aşağıda İsmail Habib Sevük'ün İbrahim Şinasi hakkında görüşlerine yer verilmiştir. Okuduğunuz oyundan ve “Yazarın Biyografisi”nden hareketle bu görüşlere katılır mısınız? Tartışınız.

“İsmail Habib Sevük, Edebiyatımızın tam manasıyla müceddit (yenici) siması Şinasi'dir. O, teceddüdü (yeniliği) insiyakî (iç güdüsü ile yapılan) bir hareketle, içten gelen hadsî (sezgili) bir hamle ile değil, şuurla (bilinçli olarak) yaptı.”

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

İBRAHİM ŞİNASI (1826-1871)

Tanzimat Dönemi şair ve yazarlarından. İstanbul'da doğdu. Babası Şumnu kuşatmasında şehit olunca annesi tarafından yetiştirildi. 1849–1854 yıllarında Fransa'ya giderek Fransız edebiyatını ve sanatçıları yakından tanıdı. Edebiyatımızda Batılı anlamda yenileşme Şinasi ile başlar. İstanbul'da bir basımevi kurar ve eserlerini basar. 1860'ta Agâh Efendi ile ilk özel gazete olan *Tercümân-ı Ahvâl*'i çıkarır. Daha sonra *Tasvir-i Efkâr* gazetesini tek başına çıkarır. İlk yerli oyunu (*Şair Evlenmesi*), ilk makaleyi (*Tercümân-ı Ahval Mukaddimesi*) yazdı. Fransızcadan ilk şiir çevirilerini de o yapmıştır. *Müntehabat-ı Eş'ar*, *Divan-ı Şinasi* (şiir); *Tercüme-i Manzûme* (çeviri şiir), *Durub-ı Emsal-i Osmaniye* (derleme); *Şair Evlenmesi* (tiyatro) eserlerinden bazılarıdır.

METNE HAZIRLIK

1. Seyrettiğiniz tiyatroların ve okuduğunuz tiyatro metinlerinin ortak özellikleri nelerdir?
2. Toplumun gülünç ve aksayan yönlerinin gösterilmesi bizlere neler kazandırır?

2. Metin

İSTANBUL EFENDİSİ

Oyun, 18. yüzyılda I. Mahmut'un padişahlığı döneminde geçer. Oyunun kahramanı Savleti Efendi, İstanbul'da kadılık yapmaktadır. Böylesine ciddi bir işi olmasına karşın cinlere, perilere inanmak ve müneccimliğe özenmek gibi bir özelliği de vardır. Savleti Efendi, kızı Esmâ'yı evlendirmek için fallara başvurur. Çıkan sonuçlara göre kızını evlendireceği kişiyi seçer. Oysa kızı Esmâ, Safi Çelebi adında bir genci sevmektedir.

MECLİS: 1

Esmâ - Dilaram

Müzik başlar, perde açılır.

ESMA — Akım aldı bir nevcivan,
Görsem onu ben her zaman,
Aşka düştüm ah pek yaman.
Yaktı beni o biaman.
Yaktı beni o biaman.

DİLARAM — Dolaşmasın sar ipeği
Çok mu sevdin Çelebiyi...

ESMA — Kâkülleri sümbül gibi,
Etsem figan bülbül gibi,
Ah pek güzel bir gül gibi
Yaktı beni ah kül gibi.

DİLARAM — Dolaşmasın sar ipeği,
Çok mu sevdin Çelebiyi.

(Müzik durur.)

ESMA — Yüzünü görmeyeli bu gün
tamam bir hafta oluyor. Ah Dilaram
attığım mendilin manasını anladı mı
dersin?

DİLARAM — İki gözüm, o Çelebi'nin
zekâsı gözlerinden belliydi.

ESMA — Şu pencerenin önünde kaç
gündür ümitle bekliyorum. Pembe
mendile, taş parçalarına bir mana ve-
rememiştir. Eğer anlamış olsaydı, mut-
lak buradan geçerd, değil mi Dilaram.

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nün "İstanbul Efendisi" oyunundan bir sahne

DİLARAM — Hanımcığım benim tertip ettiğim o muamma, anlaşılmayacak bir şey değildi ki.. Altı mermer manası üstünde. Çiçeklerin, renklerin, bütün eşyanın birer manası vardır.. Bunlar bir araya gelince âdeta mektup gibi okunur. (*Güler.*) Çelebi eğer bunu anlamadıysa şaşarım.

ESMA — Ah.. Efendi babam bana okumak yazmak öğretmiş olaydı.

DİLARAM — Ya.. ya.. Sevdüğüniz o güzel Çelebi'ye kimbilir neler yazdınız.. Efendi babanız da galiba onun için okutmamış.

ESMA — Hıh.. Sevdiğime meramımı anlatamazmışım sanki... Bu hafta bir yolunu bulayım da Safi Çelebi'ye kendim söyleyeyim.

DİLARAM (*Gülerek*) — Hacet yok efendim. Çelebi geçen hafta anladı.

ESMA — Acaba...

DİLARAM (*Gülerek*) — Hanımcığım mendili attığınız zaman az kalsın Çelebi'nin kucağına kendinizi de atacaktınız.

ESMA — Ah ne güzel endamı var değil mi?.. Ya lüle lüle kâkülleri.

DİLARAM — Sizin tam denginiz...

ESMA — Ah, Dilaram Safi Çelebi gelse, beni babamdan istese. Efendi babam da beni ona verse.

DİLARAMA — A hanımcığım, bu olmayacak şey değil ki..

ESMA — Hiç ummuyorum Dilaram. Bunu yapsa yapsa kardeşim İrfan Molla yapar. Çünkü babam onun her dediğini keramet zannediyor... Perilere, cinlere karışmış olduğu için aptalı ermiş sanıyor. Babama kalsa razı olmaz.

DİLARAM — Niçin efendim?

ESMA — Bilmez misin Efendi babamın her işi aksinedir.

DİLARAM — Aman hanımcığım sahi öyle. Sizi kaldırıp başkasına verirse.

ESMA — Sus Dilaram sus. Rabbim saklasın..

DİLARAM (*İçini çeker.*) — Ah, ah.. hanımcığım, herkesin gönlünde bir aslan yatar. (*Sağ taraftaki kapı vurulur.*)

ESMA — (*Yerinden fırlar.*) Aman Dilaram, Efendi babam geliyor galiba. Çabuk şunları topla, ben savuşayım.. Pencerenin önünde oturuyorsun diye yine darılır.

(*Sol kapıdan gider.*)

MECLİS: VI

Savleti - Menteş - İrfan

İRFAN (*Gelir.*)

SAVLETİ — İrfan bu kitabı buraya sen mi bıraktın?

İRFAN — Ha.. burçları ezberliyordum.. |

SAVLETİ — Bire gafil, böyle mübarek bir kitap şuraya buraya bırakılır mı? Bu ne gaflet?

İRFAN — Efendi baba ne olmuş?

SAVLETİ — Yüzüme karşı daha ne olmuş der de durur?

İRFAN — Dersimi ezberliyordum.. unutmuşum.

SAVLETİ — Ezber edebildin mi?..

İRFAN — Su gibi.

SAVLETİ — De bakalım sevr nedir?

İRFAN — Sevr.. sevr. şey.. balık efendi baba.

SAVLETİ — Hayır.. balık "hut"tur.. ezberliyememişsin.. Esed nedir?

İRFAN — Şey.. aslan efendi baba. aslan..

SAVLETİ — Seretan nedir?..

İRFAN — Ha.. şey.. yengeç.. yengeç efendi baba.

SAVLETİ — Pekâla.. e. Sevr nedir?

İRFAN — Buldum.. buldum öküz efendi baba, öküz.. öküz..

SAVLETİ — Eh anladık, anladık.. sırasıyla burçları oku..

İRFAN — Est, sümbüle, sümbüle, eset.. Sünbüle ha.. neydi.. mizan ha, akrep, akrep..

SAVLETİ — Yazıklar olsun, on iki burcun esamisini ezber edemedin, yazıklar olsun. Ben ise ilmi nücuma vâkıf bir hayrülhalef yetiştireceğim diye beyhude yere izaai vâkıf edip duruyorum.. yazıklar olsun..

İRFAN — Efendi baba.. iki yanlışım çıktı ise ne olmuş sanki.. yavaş yavaş.. öğrenirim.

SAVLETİ — Elinin körü olmuş.. o zekâ nerede.. İrfan nerede?

İRFAN — Buradayım efendi baba.

SAVLETİ — Haydi çekil karşımdan.. seni cahil, nandan.. bîz'an..

İRFAN — Kızacak ne var sanki..

SAVLETİ — Ne kadar ihtimam etsem nafile..

MENTEŞ — Üzülmenin efendim.. inşallah sayei âlî-nizde çalışır arzu buyurduğunuz gibi âlim ve fâzıl olur.

SAVLETİ — Ah; hiç ummuyorum Hacı Mimi, hiç.. ha.. Ferhat Ağa nerede?

MENTEŞ — Bugün görünmedi efendim.

SAVLETİ — Kerimemi Ferhat Ağa'ya vermek iste-diğimi sana söylemiştim... Ferhat Ağa'ya açtın mı?

MENTEŞ — Evet efendim. (*Kendi kendine*) yine o mesele.

SAVLETİ — Ferhat Ağa'nın zayıcesini yokladım, ke-rimemin yıldızıyla muvafık geldi. Remille tetkik ettim, arzum veçhile zuhur etti.

MENTEŞ — Pekâlâ efendim. (*Kendi kendine*) Ah şu iş bertaraf olmadı gitti.

SAVLETİ — İstiharelerim de iyi çıktı.. tesbih niyeti de.. ha ne dersin?

MENTEŞ — Ne diyeyim efendim, zayıceler, remiller, istihareler.. tesbih niyetleri uygun gelmiş.. Ama Ferhat Ağa uymıyor.. ağzını aradım reddetti.

SAVLETİ (*Hayretle*) — ya.. neden?

MENTEŞ — Bilmem efendim... o kadar ısrar ettim kabul etmedi... meğerse Ferhat Ağa evlenmiş.

SAVLETİ — Ya... garip şey.. bu sabah attığım remillerin kâffesi Ferhat Ağa'yı mücerret gösteriyordu.

MENTEŞ (*Kendi kendine*) — ne kuvvetli renil.. (*âşikâre*) evet efendim evlenmiş..

SAVLETİ — Garip şey ne zaman evlenmiş?

MENTEŞ — Bir odalık satın almış.. kerimenizi artık Ferhat Ağa'ya veremezsiniz değil mi efendim?

SAVLETİ — Odalık.. menkuha değil ya... zayıçe yine doğru.. (*Düşünerek*) ne yapalım. O öyle arzu etmiş kerimemi verecek adam mı yok..

MENTEŞ — Evet efendim çok. (*Kendi kendine*) Ah bana verse.

SAVLETİ — Ferhat Ağa maiyetimde olduğu için arzu ederdim, yoksa..

MENTEŞ — Evet efendim.. maiyetinizde adam çok, hepimiz efendimizin bendesiyiz. Meselâ lütfen kulunuzun da zayıcesine baksanız belki Ferhat Ağa'nın zayıcesinden daha uygun çıkar.

SAVLETİ (*Tesbihi atar*) — İki parmağınla kaldır, tatat et.

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nün "İstanbul Efendisi" oyunundan bir sahne

6. ÜNİTE

MENTEŞ (*Kendi kendine*) — Hah fırsat (*tesbihi sayar.*) kırk efendim, kırk.

SAVLETİ — Ya... garip bir tesadüf.. yine F harfi zuhur etti.

MENTEŞ — Hayır efendim... hayır efendim... F değil, kırk adedi ebced hesabı ile M değil mi efendim?.. Bendenizin ismimin ilk harfi.. Mimi, Mimi bendeniz.

SAVLETİ — Evet ebced hesabıyla.. M.. kırk eder ama.. ben şimdi niyet ettiğim zaman zuhur edecek rakamın bir mislini zammetmeği niyet etmiştim.

MENTEŞ (*Meyus*) — Ya..

SAVLETİ — İşte kırk.. kırk daha seksen eder (*kendi kendine bir müddet düşünür.*) Evet F harfi.. Ferhat Ağa'ya işaret ama.. Ferhat Ağa zaiçenin rumuzu veçhile mücerret değil.. zahir bâtına tevafuk etmiyor.. haydi çekil.

MENTEŞ (*Müteessir, şaşkın sağdan gider.*)

Esma, Afet'in yardımı ile ortadan kaybolur. Herkes konakta onu arar ama bulamaz. Esma, bahçede sanki periler çarpmış gibi harap ve bitap halde bulunur. Savleti Efendi, Afet tarafından Esma'nın düzelebilmesi için yanağında beni olan bir adam ile evlendirilmesi gerektiğine inandırılır. Savleti Efendi, Afet'in yönlendirmesi ile sihrini çözmesi için yanağında beni olan adamı arar. Safi Çelebi'yi bulur ve yanağına bakar; ona perilerden anlayıp anlamadığını sorar. Safi Çelebi, perilerden anladığını hatta onlar ile meşgul olduğunu yalandan da olsa söyler. Bu duruma ikna olan Savleti Efendi, kızı Esma'yı Safi Çelebi ile evlendirir.

Musahipzade Celâl, *İstanbul Efendisi*

BİLİNMEYEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bâtin	: Gizli, görünmeyen.	mücerret	: Evlenmemiş, bekâr.
biaman	: Amansız	nadan	: Bilgisiz, cahil.
biiz'an	: Anlayışsız, kavrama yeteneği zayıf.	nevcivan	: Yakışıklı genç erkek veya güzel genç kadın.
ebcet hesabı	: Ebcet düzeninden yararlanarak bir kelimeyi rakama çevirme.	nücum	: Yıldızlar.
fâzıl	: Faziletli, erdemli (kimse).	remil	: Kumda birtakım çizgiler çizerek bakılan fal.
hayrülhalef	: Hayırlı çocuk, hayırlı evlat.	tadat etmek	: Saymak.
istihare	: Girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için abdest alıp dua okuyarak uyuma.	tefafuk etmek	: Birbirine uymak, uygun görmek.
kâffesi	: Bütünü, hepsi, tamamı.	veçhile	: (Bu) yönden, (bu) yüzden, böylece.
menkuha	: Nikahlanmış olan kadın.	zahir	: Açık, belli.
meyus	: Üzgün.	zammetmek	: Katmak.
		zayıçe	: Yıldızların, belli bir zamandaki yerlerini, durumlarını gösteren çizelge.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Yazar, "İstanbul Efendisi" adlı eserinde bir aşk hikâyesini konu edinmiştir. Yazar, Lale Devri'nden sonraki gündelik yaşamı ve sosyal ilişkilerin portresini çizmektedir.

Millî Edebiyat Dönemi'nde Tiyatro

1908'de II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük, tiyatro etkinliklerini de etkilemiş, hız kazanan tiyatro çalışmalarını Millî Edebiyat Dönemi'nde de sürmüştür. Bu dönemdeki ilk girişim resmi bir tiyatro kurulmasıdır. 1915'te kurulan ve Darülbedayi adını taşıyan bu ilk Osmanlı tiyatrosu amacı bakımından aynı zamanda bir okul niteliği taşır. Burada okuma, telâffuz, dram, dans ve edebiyat gibi dersler verilir; önemli tiyatro insanları yetiştirilir. Ünlü tiyatro insanımız Muhsin Ertuğrul burada öğretmenlik yapar. Darülbedayide sergilenen ilk oyun Hüseyin Suat Yalçın'ın *Çürük Temel* adlı uyarlamasıdır. Onu Halit Fahri Ozansoy'un *Baykuş* adlı eseri izler.

Millî Edebiyat Dönemi'nde tiyatro Rumeli ve Anadolu'ya yayılmıştır. Tiyatronun yalnızca İstanbul'un değil, bütün Türkiye'nin sorunlarına uzanması gerektiği bilinci yerleşmeye başlamıştır. Bu dönem oyunlarında Osmanlı tarihindeki zaferler, kahramanlık hikâyeleri, çok eşlilik, kadın hakları, bozuk düzen gibi konular işlenir.

Bu dönemde tiyatro yazarlarından biri Müsahipzade Celâl, diğeri de İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'dir. Bu iki oyun yazarıyla birlikte dönemin roman ve öykü yazarlarından Aka Gündüz, Reşat Nuri Güntekin, Ömer Seyfettin, Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mithat Cemal Kuntay ile Halit Fahri Ozansoy ve Yusuf Ziya Ortaç gibi şairler de oyunlar yazmışlardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Aşağıdaki çalışmaları “İstanbul Efendisi” adlı metni esas alarak yapınız.

1. “Ya... garip bir tesadüf.. yine F harfi zuhur etti.”, “... kerimemin yıldızıyla muvafilek geldi.” cümlelerinde geçen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamlarını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK'nin *Güncel Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Batı etkisindeki Türk tiyatrosunun ortaya çıkmasında toplumsal değişim ve etkileşimlerin etkisini tartışınız.
3. Oyundaki çatışmaları tespit ediniz. Çatışmalar neden kaynaklanmaktadır?
4. Oyunun dramatik (olay) örgüsünü belirleyiniz.
5. Oyunun yazara özgü dil, üslup ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
6. Metinde hangi sorunlar işlenmiştir? Tiyatro bu sorunların çözümü için nasıl bir işlev görebilir? Tartışınız.
7. Oyundaki kişilerin konuşmalarından, dönemin kültürü ve eğitim anlayışıyla ilgili neler söylenebilir?

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

MUSAHİPZADE CELÂL (1868-1959)

Türk edebiyatında tiyatro alanında ilk yazılı eserlerin verilmeye başladığı II. Meşrutiyet Dönemi'nde yetişmiş ve Cumhuriyet'in ilanından sonra da eserler vermeye devam etti. Sadece tiyatro alanında eserler verdi. Eserlerinin konularını Osmanlı Dönemi'nde günlük yaşamdan aldı. Osmanlı toplumunda yozlaşan değerleri hicveden komedi tarzında eserler verdi. Hemen hemen bütün oyunları Darülbeyide ve İstanbul Şehir Tiyatrolarında oynandı. Köprülüler, *İstanbul Efendisi*, *Macun Hokkası*, *Lâle Devri*, *Atlı Ases*, *Aynaroz Kadısı*, *Kafes Arkasında* ve *Bir Kavuk Devrildi* tiyatro eserlerinden bazılarıdır.

ETKİNLİK

1. Bir tiyatro eserinin sahnelenişini eleştiren bir yazı örneğini bularak inceleyiniz.
2. Seyrettiğiniz bir tiyatro oyununu, aşağıda verilenler doğrultusunda değerlendiren bir yazı yazınız.
  - Eserin sahneye konuluşu
  - Temanın yorumlanması
  - Oyuncuların metni yorumlamadaki başarıları veya başarısızlıkları
  - Oyunun seyirci üzerinde bıraktığı etki
3. Aynı tiyatro metni farklı rejî ve farklı oyuncular tarafından sahnelense nasıl farklılıklar olabileceğini tartışınız.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

Dil Bilgisine Dayalı Anlatım Bozuklukları

Tamlama Yanlışlıkları: Tamlamalardaki kuruluş yanlışlıkları, genellikle, tamlama öğelerinden birinin eksikliği, tamlayan-tamlanan uyumsuzluğu, tamlama eklerinin eksikliği ya da fazlalığı, isim ve sıfatın ortak tamlanana bağlanması biçiminde görülür. Bu özelliklere uyulmadan kurulan tamlamalar anlatım bozukluğuna neden olur.

Örnek: Kütüphanemizde tarih ve kültürel araştırmalar yapılmaktadır. (Yanlış)

Kütüphanemizde tarih araştırmaları ve kültürel araştırmalar yapılmaktadır. (Doğru)

Ek Yanlışlıkları: Anlamına ve işlevine uygun olarak kullanılmayan yapım ve çekim ekleri anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek: Onunla konuşarak bir karara vardım. (Yanlış)

Onunla konuşarak bir karara vardım. (Doğru)

Çatı Yanlışlıkları: Birleşik, sıralı ve bağlı cümlelerde yüklemelerin etkenlik–edilgenlik bakımından uyumsuzluğu, işlevleri özdeş çatı eklerinin aynı fiilde kullanılması, yanlış çatı eki kullanılması, kurallı birleşik fiillerde çatı eklerinin hem ana fiile hem de yardımcı fiile getirilmesi anlatım bozukluğuna sebep olur.

Örnek: Lüzumsuz eşyayı topladık, bir karyola, bir dolap bırakıldı.” (Yanlış)

Lüzumsuz eşyayı topladık; buraya bir karyola, bir dolap bıraktık. (Doğru)

Bağlaç Yanlışlıkları: Bağlaçlar kendi anlamı dışında başka bir anlamda kullanılırsa anlatım bozukluğuna sebep olur.

Örnek: Yarın sana gelemem ama işyerinde yapılacak işlerim var. (Yanlış)

Yarın sana gelemem çünkü işyerinde yapılacak işlerim var. (Doğru)

Alıştırma

1. Verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarını belirleyerek anlatım bozukluğunun nedenini noktalı yerlere yazınız.

- Erken çıksa da otobüse yetişilemedi. (.....)
- Havası güzel ama suyu çok temiz. (.....)
- Okul derneğinin üye ve ikinci başkanıdır. (.....)
- Akşam gelenlere kendisini tanıttı. (.....)

2. Aşağıdaki cümlelerde yay ayraç ile belirtilen yerlere uygun olan noktalama işaretlerini koyunuz.

FAZIL AHMET PAŞA ( ) Aferin cesur kadın ( ) Sizi niçin Zanta Adası ( ) na götürdüler ( )

MEHMET ( ) Bizi Roma'ya götüreceklerdi ( ) Fakat Türk donanmasından korktukları için Zanta'ya çıkardılar.

FAZIL AHMET PAŞA (Hiddetle) ( ) Bu ne bitmez taassup ( ) Nerelisin oğlum ( )

MEHMET ( ) İstanbulluyum efendim ( )

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

1. Hazırlık

- Konu ve temayı belirleyiniz.
- Oyundaki kişileri ve kişilerin özelliklerini belirleyiniz.

2. Planlama

- Sahneyi/sahneleri belirleyiniz.
- Dramatik örgüyü, çatışmayı belirleyiniz.

3. Taslak Metni Oluşturma

- Dekor ve kostümle ilgili ayrıntıları yazınız.
- Hareketlere ait betimlemeleri yazınız.
- Diyalog ve monolog oluşturunuz.

4. Taslak Metni Geliştirme ve Düzeltme

- Metin anlam tutarlılığını değerlendiriniz. Sahnede oynayacak kişilerin yapacağı hareket ve davranışları kendiniz yaparak yazdıklarınızı oynanabilirlik açısından kontrol ediniz.
- Yazım ve noktalama hatalarını düzeltiniz.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazdığınız oyunu sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

UYGULAMA

Gruplar oluşturunuz. Grup arkadaşlarınızla 3-5 dakikada oynanabilecek kısa bir oyun yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Bir oyunu canlandırma, birbirini takip eden birçok unsurun bir araya gelmesiyle oluşan bir süreçtir.

- 1. Rol Dağılımı Yapılmalı:** Tüm öğrencilerin katılımı sağlanarak istekli öğrenciler arasında role en uygunu seçilmelidir.
- 2. Sahnede İhtiyaç Duyulan Malzemelerin Belirlenmesi:** Okulda bulunan sıra, masa vb. malzemelerden yararlanılmalıdır. Bunun dışında gerekli olabilecek malzemeler için iş birliği yapılmalıdır.
- 3. Yazılan Metnin İncelenip Önemli Noktalarının Belirlenmesi:** Yazılan metnin iyice incelenip kimin ne zaman sahne alacağı, hangi ses tonuyla ve ruh haliyle konuşacağı konusunda metne notlar alınmalıdır. Açıklamalı oyun metni, oyunda görev alan herkese dağıtılmalıdır.
- 4. Oyunun Sergilenmesi:** Oyunda canlandırılacak kişinin karakter özellikleri diyaloglarla ve hareketlerle yansıtılmalıdır. Canlandırma yaparken boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat edilmelidir. Sesler ve heceler birbirine karıştırılmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarılmalıdır. Ses tonu amaca, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun olarak ayarlanmalıdır. Nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapılmalı, beden dili doğru ve etkili biçimde kullanılmalıdır. Oyunun içeriğine uygun olarak jest ve mimikler kullanılmalı, heyecan kontrol edilmelidir.

UYGULAMA

Yazdığınız oyunları sınıfınızın imkânları dâhilinde gruplar oluşturarak sergileyiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1-5. soruları aşağıda verilen metne göre cevaplandırınız.

VATAN YAHUT SİLİSTRE

SITKI BEY — Kalede kalmak isteyenler, bir tarafa ayrılınsın!

BİR GÖNÜLLÜ — Hep burada kalmak istiyoruz ki, buraya geldik! Birbirimizden niçin ayrılacağız?

SITKI BEY — (Hiç kimseye yüz vermeyerek) Ağalar! Düşman suyu geçti. Şehrin öbür tarafında, herkes birbirine giriyor. Memleket bir-iki güne kadar, bütün bütün kuşatılacak gibi görünüyor. Allah zevâl vermesin, devlet, kalesini kendi askeri ile korumaya muktedirdir. İcinizden her kim burada bulunmak istemezse, Paşa'dan izin var, hemen bugün dışarı çıkınsın!

BİR GÖNÜLLÜ — Düşman çok, asker az... bizi daha azaltmak mı istiyorsunuz?

ABDULLAH ÇAVUŞ — Asker az olmakla kıyâmet mi kopar? Azdan az olur, çoktan çok.

SITKI BEY — Kıyamet mi kopar? Kıyamet mi kopar? Sen sus da, biraz şunlar söylesin!

ABDULLAH ÇAVUŞ — Ay, ben söyleyince kıyamet mi...

SITKI BEY (*Lâkirdisini keserek*) — Subhânallah! Ağalar! Kurşatılmada kurşundan, güllenden başka açlık, susuzluk da var, Kim kendini kurtarmak isterse...

BİR GÖNÜLLÜ — (Albayın karşısına gelerek) Bey! Bey! Biz, buraya kendi isteğimizle geldik! Gelişimiz, ancak bugün içindi. Siz bir elinizle bize düşmanı gösteriyorsunuz, bir elinizle kaçacak kapıyı! Saçıma, sakalıma ak düşmediğine mi bakıyorsun? Ben, yaşadığımı kâfi görüyorum. Kefenimi boynuma, şehitliği gözüme aldım, Bağdat'tan buraya kadar o niyetle geldim! (...)

ZEKİYE — Kalede kalmaya izin yok mu?

SITKI BEY — Çocuğum, ne işe yararsın ki, seni alıkoyalım?

ZEKİYE — Vatan için öleceğim! Başka ne hizmet istersiniz?

SITKI BEY — Sen, daha silah kullanamazsın.

ZEKİYE — Ben, size canımı sunuyorum. Siz, bana yaşımın, küçüklüğünü söylüyorsunuz. Buraya adam öldürmek için mi geldiniz, ölmek için mi? Öldürmek için ise, beni de öldürün. Ölmek için ise, emin olun ki, sizden daha kolay, daha rahat ölürüm.

ABDULLAH ÇAVUŞ (*Albay'a yaklaşarak*) — İçimizde şu zavallı çocuk kalınca, kıyâmet mi kopar?

SITKI BEY — Sen, galiba, bir vakit gelecek ki, kale elden giderse, yine: "Kıyamet mi kopar?" diyeceksin.

ABDULLAH ÇAVUŞ — Hayır, beyim! Ben ölmeden, kale elden gitmez. Öldükten sonra da lakırdı söyleyemem ya! Nasıl, "Kıyamet mi kopar?" derim.

ZEKİYE — Benden ne istiyorsunuz? Vatan, bir Allah tekkesi değil midir? Tekkeye gelen kurbanın semizliğine, zayıflığına bakılır mı? Lutf edin, çocuklarınıza da devlet yolunda ölmeye izin verin! Bu kadar gençler veremden, vebâdan ölüyor, bir, ikisi de kurşundan, güllenden ölürse ne olur?

ABDULLAH ÇAVUŞ — Şu... sanki ne olur? Kıyâmet mi kopar?

SITKI BEY — (*Şefkatle Zekiye'nin yüzüne bakarak*) Çocuk... (*Kendi kendine*) Bıyiksızı ölmek ister, ak sakallısı ölmek ister. Ne diyeyim? Allah, cümlesini vatana bağışlasın!

Namık Kemal, *Vatan Yahut Silistre*

1. Metnin tema ve konusu nedir?

2. Abdullah Çavuş ile Zekiye'nin kişilik özellikleri nelerdir?

6. ÜNİTE

3. Metnin olay örgüsünü belirleyiniz.
4. Oyunda yazara özgü dil, üslup ve anlatım özelliklerine örnekler veriniz.
5. Metnin biçimsel özellikleri nelerdir?
6. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri çerçeve içinde verilen ifadelerden uygun olanları ile doldurunuz.

Namık Kemal, Darülbedayi, *Celâleddin Harzemşah*,
Şair Evlenmesi, İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci

- a) Millî Edebiyat Dönemi'nde ..... tiyatro türü ile tanınan yazarlardandır.
  - b) 1915 yılında kurulan ..... Osmanlı Devleti'nin ilk resmî tiyatrosudur.
  - c) Batılı anlamda Türk tiyatrosu İbrahim Şinasi'nin yazdığı ..... adlı oyun ile başlamıştır.
  - ç) Tiyatroda eğlence ile sosyal faydayı birleştiren ..... oyunlarında tarihsel konular ile toplumsal konular işlemiştir.
7. Aşağıda verilen eserler ve yazarlarını uygun olan harfleri eserlerin başındaki boşluğa yazarak eşleştiriniz.

Eserler
( ) I. <i>Durub-ı Emsal-i Osmaniye</i>
( ) II. <i>Evyah</i>
( ) III. <i>AŞfe Anjelik</i>
( ) IV. <i>Macera-yı Aşk</i>
( ) V. <i>Celâleddin Harzemşah</i>

Yazarlar
a) Abdülhak Hamit Tarhan
b) Rezaizade Mahmut Ekrem
c) İbrahim Şinasi
ç) Halit Fahri Ozansoy
d) Ahmet Mithat Efendi
e) Namık Kemal

8. Darülbedayi'de sergilenen ilk oyun aşağıdakilerden hangisidir?

- A) *Baykuş* B) *Köprülüler*
C) *Çürük Temel* D) *Ecel-i Kaza*
E) *Atala yahut Amerika Vahşileri*

9. Tanzimat Dönemi tiyatrosu ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Toplumunu eğitmede bir araç olarak görülmüştür.
B) Konular tarihten ve toplumsal yaşamdan alınmıştır.
C) Eserler üç birlik kuralına uyularak yazılmıştır.
D) Batı tiyatrosundan çeviri ve uyarlamalar yapılmıştır.
E) Eserler genellikle konuşma diliyle yazılmıştır.

10. Aşağıdaki yazarlardan hangisi sadece tiyatro türünde eser vermiştir?

- A) Musahipzade Celâl
 B) Faruk Nafiz Çamlıbel
 C) Reşat Nuri Güntekin
 D) Halide Edip Adivar
 E) Ömer Seyfettin

11. Tanzimat edebiyatının her iki döneminde de eser veren sanatçı, tiyatro ve dil çalışmalarıyla tanınmıştır. Fransız yazar Moliere'in birçok eserini çevirmiş veya uyarlamıştır. Moliere'den uyarladığı *Zoraki Tabip* eseriyle tanınmıştır.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Musahipzade Celâl
 B) İbrahim Şinasi
 C) Ahmet Vefik Paşa
 D) Hüseyin Suat
 E) İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek yanlışlığından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır?

- A) Konuşmalarınızı alabildiğince kısa kesiniz.
 B) Herkesler yattıktan sonra o ayağa kalkardı.
 C) Sonunda sakınılmaz olaylarla karşılaşabiliriz.
 D) Çocuklar daha sevecen ve daha hoşgörülü oluyor.
 E) İnsanlar gerçeklere değil, hayallere inanır.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde tamlama yanlışlığından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır?

- A) Her tiyatro eserinin kendine özgü nitelikleri vardır.
 B) Halkın bilimsel gerçekleri öğrenmesi için çalışıyor.
 C) Son zamanlarda sanat değeri taşıyan eserler oynanıyor.
 D) Bu dersimizde sıralı ve şart cümlesi üzerinde duracağız.
 E) Aralarındaki anlaşmazlığın ne olduğunu hatırlamıyorum.

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A) Zonguldak da deniz kıyısındadır.
 B) Sen de mi geleceksin, diye sordu.
 C) Bu durumda bir şey yapamazdım.
 D) İlerde duvara dayanmış bekliyordu.
 E) Gönül'de bizimle geleceğini söyledi.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin sonuna soru işareti (?) getirilmelidir?

- A) Geze geze bu elbiseyi mi aldınız
 B) Sıcak mı sıcak bir yuvaya hasretti
 C) Salona girdi, içeridekileri selamladı
 D) Sınavın iptal edildiğini o söyledi
 E) Bunu kimden aldığımı hatırlamıyorum

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE: HİKÂYE

6. a) edebî dil b) Türk Dil Kurumu c) gerçekçi ç) toplumcu d) Anadolu
7. I. d II. ç III. e IV. a V. c
8. A 9. B 10. D 11. C 12. E 13. C 14. A 15. B

2. ÜNİTE: ŞİİR

6. a) estetik b) sembolizm c) memleket ç) sosyalist d) fütürizm e) geleneksel
7. I. c II. d III. a IV. b
8. C 9. B 10. D 11. E 12. B 13. A 14. C 15. E 16. B 17. D

3. ÜNİTE: MASAL

5. a) tekerleme, dilek b) teşhis, intak c) hâkim ç) zaman, mekân
6. I. f II. c III. ç IV. b, V. d VI. a
7. B 8. D 9. E 10. A 11. E 12. C

4. ÜNİTE: GEZİ YAZISI

4. a) *Mir'âtü'l-Memâlik* b) açıklayıcı c) *Avrupa Mektupları* ç) gezi yazısı
5. I. d II. a III. c IV. b
6. B 7. A 8. A 9. E 10. C

5. ÜNİTE: ROMAN

5. a) toplumcu gerçekçi b) *Huzur* c) realizm ç) *Yaban*
6. I. c II. b III. e IV. d V. ç
7. C 8. B 9. A 10. E 11. B 12. C 13. D 14. D 15. B 16. B 17. A 18. E

6. ÜNİTE: TİYATRO

6. a) İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci b) Darülbedayi c) *Şair Evlenmesi* ç) Namık Kemal
7. I. c II. d III. b IV. a V. e
8. C 9. C 10. A 11. C 12. B 13. D 14. E 15. A

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

atasözü : Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.

B

bilinç akışı : Kişinin aklından geçenlerin birinci kişi ağzından yansıtılması.

basımevi : Basım işi yapılan yer, matbaa.

Batılılaşma : Batılılaşmak işi, garplılaşma.

Ç

çatışma : Olay dizisinin gelişmesinde basamakları ortaya çıkaran kişiler arasındaki iç ve dış çatışmalar.

D

deyim : Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği.

E

edebî dil : Edebî değeri olan eserlerde kullanılan dil, yazın dili.

F

fiilimsi : Fiilden türetilen, olumsuz yapılabilen mastar, sıfat-fil, zarf-fil vb. türleri bulunan ad, eylemsi.

G

geriye dönüş: Romanlarda, oyunlarda ya da filmlerde konunun düzgün akışını bozarak, geriye, konuyla ilgili geçmişteki bir olaya dönme.

İ

imge : Var olan ya da varmış gibi tasarlanan nesnelerin zihinde canlandırılması.

iç konuşma : XX. yüzyıl başlarında, İngiliz romancısı James Joyse ve onun yarattığı akıma bağlanan sanatçıların anlatı sanatının en önemli öğelerinden biri durumuna getirdikleri ve genellikle bilinçaltını yansıtan düşünce ve izlenimler.

K

karşılaştırma: Kişi ve nesnelerin benzer veya aynı yanlarını incelemek için kıyaslama, mukayese.

konusma dili: Günlük yaşayışta kullanılan ve yazı dilinden az çok farklarla ayrılmış bulunan dil, günlük konuşma, günlük dil.

M

manzum : Şiir biçiminde yazılmış olan.

Ö

özne : Bir cümlede bildirilen işi yapan, yüklem bildirdiği durumu üzerine alan kimse veya şey.

P

parnasizm : "Sanat sanat içindir." ilkesini benimseyen, genellikle şiirde kendini gösteren bir edebiyat akımı.

R

realizm : Gerçekçilik.

roman : İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.

T

tekerleme : Çoğunlukla, masalların genellikle başında bulunan "Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde." gibi uyaklı giriş veya ara sözler.

tema : Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu.

tümleç : Genellikle fiilin anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan, herhangi bir ad durumunda bulunan, edat alan veya tamlama.

Tanzimat : Sultan Abdülmecit zamanında, 1839'da Gülhane Hattıhümayunu adıyla anılan bir fermanla ilan edilen, yönetimi iyileştirme tasarısı ve bu iyileştirmenin yapıldığı dönem.

Y

yüklem : Cümlede oluş, iş ve hareket bildiren kelime veya kelime grubu.

KAYNAKÇA

- Abbas SAYAR, *Yılkı Atı* (36. bs.), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019.
- Ahmet Hamdi TANPINAR, *Bütün Şiirleri* (5. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998.
- Ahmet Hamdi TANPINAR, *Mahur Beste* (19. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- Ahmet Kutsi TECER, *Bütün Şiirleri* (4. bs.), Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015.
- Ahmet Muhip DIRANAS, *Şiirler* (4. bs.), Everest Yayınları, İstanbul, 2019.
- Arif Nihat ASYA, *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (25. bs.), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2016.
- Asaf Hâlet ÇELEBİ, *Bütün Şiirleri* (4. bs.), Everest Yayınları, İstanbul, 2020.
- Atilla ÖZKIRIMLI, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1982.
- Azra ERHAT, *Mavi Anadolu* (2. bs.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.
- Behçet NECATİGİL, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016.
- Behçet NECATİGİL, *Şiirler* (4. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.
- Cevdet KUDRET, *Örneklerle Edebiyat Bilgileri*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1979.
- Hazırlayanlar: Yücel DAĞLI-Seyit Ali KAHRAMAN, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi 2. Cilt 1. Kitap* (2. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Faruk Nafiz ÇAMLIBEL, *Han Duvarları*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Ferit DEVELİOĞLU, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (13. bs.), Aydın Kitabevi, Ankara, 1996.
- Halikarnas Balıkcısı, *Çiçeklerin Düğünü* (4. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 2013.
- Hazırlayan: Prof. Dr. Faruk K. TİMURTAŞ, *Şeyhî'nin Hamnâme'si* (1.bs.), Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1971
- H. Fethi GÖZLER, *Örnekleriyle Türkçe ve Edebiyat Bilgileri Kaynak Kitabı*, Aka Kitabevi, İstanbul, 1975.
- Hüseyin SEÇMEN, *Şinasi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1972.
- İbrahim Şinasi, *Şair Evlenmesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019
- Eflatun Cem GÜNEY, *Masallar* (4. bs.), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.
- Oğuz ATAY, *Korkuyu Beklerken* (32. bs.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.
- Mehmet Akif ERSOY, *Safahat*, Huzur Yayınevi, İstanbul, 1993.
- Mehmet KAPLAN, *Şiir Tahlilleri 2* (8. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 1997.
- Melih Cevdet ANDAY, *Bütün Şiirleri Sözcükler* (6.bs.), Everest Yayınları, İstanbul, 2021.
- *Mesleki Eğitim Merkezleri Türk Dili ve Edebiyatı (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, 2020.
- Muharrem ERGİN, *Türk Dil Bilgisi* (21. bs.), Bayrak Basım, İstanbul, 1993.
- Musahipzade Celâl, *İstanbul Efendisi*, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları, Ankara, 1988.
- Muzaffer ENDER, *Millî Edebiyat ve Sonrası*, Yeni Matbaa, İstanbul, 1967.
- Nâmık Kemal, *Vatan Yâhut Silistre*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- Nazım Hikmet, *Bütün Şiirleri* (4. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Necip Fazıl KISAKÜREK, *Çile* (26. bs.), Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1995.
- Nihat Sami BANARLI, *Resimli Türk Edebiyatı Târihi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997.
- Oktay Rifat, *Bütün Şiirleri I* (2. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Orhan Seyfi ORHON, *Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi* (13. bs.), Everest Yayınları, İstanbul, 2018.
- Orhan Veli KANIK, *Bütün Şiirleri* (52. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019.
- Orhan Veli KANIK, *La Fontaine'den Masallar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019.
- Ömer Bedrettin UŞAKLI, *Yayla Dumanı* (1. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- Özdemir NUTKU, *Sahne Bilgisi*, İzlem Yayınevi, İstanbul, 1982.
- Pertev Naili BORATAV, *Az Gittik Uz Gittik*, İmge Kitapevi, Ankara, 2017.
- Refik Halid KARAY, *Gurbet Hikâyeleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2015.
- Reşat Nuri GÜNTEKİN, *Anadolu Notları* (16. bs.), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1991.
- Reşat Nuri GÜNTEKİN, *Yaprak Dökümü* (26. bs.), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1991.
- Sabahattin ALİ, *Kuyucaklı Yusuf* (38.bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.

- Sait Faik ABASIYANIK, *Bütün Eserleri 2 Şahmerdan Lüzumsuz Adam* (14. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.
- Sevinç SOKULLU, *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.
- Şükrü Halûk AKALIN ve diğerleri, *Yazım Kılavuzu* (27.bs), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2012.
- Tarık BUĞRA, *Öyküler 1 Oğlumuz / Yarın Diye Bir Şey Yoktur*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019.
- Yahya Kemal BEYATLI, *Eski Şiirin Rüzgârıyla* (5. bs.), İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1993.
- Yaşar KEMAL, *Sarı Sıcak* (26. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2020.
- Ziya Osman SABA, *Bütün Şiirleri Cümlemiz* (5. bs.), Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2021.

Genel Ağ Kaynakçası

<http://tdk.gov.tr>

<http://teis.yesevi.edu.tr>

Görsel Kaynakça

- Sayfa 1 (Kitap kapağı arka zemin) Grafik tasarım uzmanı tarafından düzenlenmiştir
<https://www.pngwing.com/en/free-png-bratg> Erişim Tarihi: 01. 06. 2021 Saat: 16.10
- Sayfa 16 Grafik tasarım uzmanı tarafından düzenlenmiştir.
<https://www.pngindir.com/png-ccgr09/> Erişim Tarihi: 01. 06. 2021 Saat: 15.40
- Sayfa 24 (Tarık BUĞRA)
<https://islamansiklopedisi.org.tr/bugra-tarik> Erişim Tarihi: 15. 05. 2021 Saat: 16.10
- Sayfa 24 (Ahmet Hamdi TANPINAR)
<https://islamansiklopedisi.org.tr/tanpinar-ahmet-hamdi> Erişim Tarihi: 15. 05. 2021 Saat: 16.11
- Sayfa 24 (Cevat Şakir KABAAĞAÇLI)
<https://islamansiklopedisi.org.tr/kabaagacli-cevat-sakir> Erişim Tarihi: 15. 05. 2021 Saat: 16.15
- Sayfa 30 (Orhan KEMAL)
<https://islamansiklopedisi.org.tr/orhan-kemal> Erişim Tarihi: 15. 05. 2021 Saat: 15.53
- Sayfa 30 (Yaşar KEMAL)
<https://islamansiklopedisi.org.tr/yasar-kemal> Erişim Tarihi: 15. 05. 2021 Saat: 15.55
- Sayfa 30 (Kemal TAHİR)
<https://blog.kapadokya.edu.tr/onculerevefakemal-tahir> Erişim Tarihi: 16. 05. 2021 Saat: 16.05
- Sayfa 47 Grafik tasarım uzmanı tarafından düzenlenmiştir. <https://www.pngwing.com/tr/free-png-dxhkh>
<https://blog.kapadokya.edu.tr/onculerevefa/kemal-tahir> Erişim Tarihi: 01. 06. 2021 Saat: 16.05
- Sayfa 57, 58 (Serbest okuma parçası arka zemin) <https://www.pngwing.com/tr/free-png-btibi>
<https://www.pngwing.com/en/free-png-zgpjy> Erişim Tarihi: 01. 06. 2021 Saat: 16.25
- Sayfa 83 TRT arşivi ULAK belgeseli ekran görüntüsü (İzin alınarak kullanılmıştır.)
- Sayfa 116,118,120, 123, 125, 126 Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi (İzin alınarak kullanılmıştır.)

Görsel Sayfa No.	Görsel Kaynak	ID No:
12,13	https://www.shutterstock.com/tr	1420779497, 1059320852
14	https://www.shutterstock.com/tr	1587753256, 1222497382, 1150675061
20	https://www.shutterstock.com/tr	465069995, 1613072791
24	https://tr.123rf.com	122353085
26	https://www.shutterstock.com/tr	1845784060, 1209895297, 1627029079
31	https://www.shutterstock.com/tr	710423452
35	https://www.shutterstock.com/tr	1620156832
37	https://www.shutterstock.com/tr	1711896040
38, 39	https://www.shutterstock.com/tr	153069101
40	https://www.shutterstock.com/tr	68777209, 178497134
41	https://tr.123rf.com	115901434
43	https://www.shutterstock.com/tr	1783715909
45	https://www.shutterstock.com/tr	635667614
46	https://www.shutterstock.com/tr	1310230753
47	https://www.shutterstock.com/tr	741211663
48	https://tr.123rf.com	20907091, 36664599
48	https://www.shutterstock.com/tr	429203107
52	https://tr.123rf.com	23531807
58, 59	https://www.shutterstock.com/tr	168402794
61	https://www.shutterstock.com/tr	1771968080, 1529545280, 212000188
63	https://www.shutterstock.com/tr	1778117549
65	https://www.shutterstock.com/tr	138432401
67	https://tr.123rf.com	128530159
70	https://tr.123rf.com	94222779
74,75	https://tr.123rf.com	62244980
76	https://www.shutterstock.com/tr	738358090
77	https://www.shutterstock.com/tr	241590148
78	https://www.shutterstock.com/tr	236074237, 173001881
80	https://www.shutterstock.com/tr	371036099
86,87	https://www.shutterstock.com/tr	225833932
88	https://www.shutterstock.com/tr	310753013
91	https://www.shutterstock.com/tr	1472540312
94	https://www.shutterstock.com/tr	741790132
96	https://tr.123rf.com	67483574
97	https://www.shutterstock.com/tr	147336640
98	https://tr.123rf.com	71338636
101	https://www.shutterstock.com/tr	1033414531
102	https://www.shutterstock.com/tr	114694063
106	https://tr.123rf.com	61534202
107	https://tr.123rf.com	66427510
112,113	https://tr.123rf.com	13069828, 48418154, 16049842, 112311143, 116017058

